

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ACIBADEM MEHMET ALİ AYDINLAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**GENÇ YETİŞKİNLERDE KENDİNE VE BAŞKALARINA
ZARAR VERME DAVRANIŞLARININ, KİŞİLİK İNANÇLARI
VE DUYGU DÜZENLEME GÜÇLÜKLERİ AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

SEMİNA ARSLAN
YÜKSEK LİSANS TEZİ

KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Ece Varlık Özsoy
İKİNCİ TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Belma Bekçi

İSTANBUL-2024

BEYAN

Bu tez çalışmasının bana ait olduğunu, tez konusu seçimi, tezin planlaması ve yazılmasında etik dışı davranışım olmadığını, bu tezdeki tüm bilgilere akademik ve etik kurallar içerisinde eriştiğimi, bu tez çalışmasında kullanılan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve kaynakları kaynaklar listesinde belirttiğimi, tez çalışması ve yazımı boyunca patent ve telif haklarını ihlal edecek herhangi bir davranışımın bulunmadığını beyan ederim.

31/05/2024

Semina Arslan

TEŞEKKÜR

Oldukça zorlu bir yol olan tez sürecimi, tüm emek ve destekleri ile kolaylaştırmış, beni, gerekli yerlerde yol gösterip, gerekli yerlerde özgür bırakarak yüreklendirmiş sevgili tez danışmanlarım Dr. Öğr. Üyesi Ece Varlık Özsoy ve Doç. Dr. Belma Bekçi'ye;

Tezimde gerçekleştirdiği küçük dokunuşu ile büyük değişimler yaratan Doç. Dr. Ayça Özen Çıplak'a;

Danışman hocalarım dışında jürimde yer almayı kabul etmiş ve yapıcı eleştirileri ile tezimi en iyi haline taşıyan sevgili hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Ayşenur Aktaş, Doç. Dr. Nilay Pekel Uludağlı ve Doç. Dr. Olga Selin Hünler'e;

Bu süreçte beni yalnız bırakmamış tüm arkadaşlarıma;

Hayatımın her anında yanımda hissettiğim ve hissetmeye devam edeceğimi bildiğim, koşulsuz sevgileri ile en büyük destekçilerim olan annem Meryem Arslan ve babam Adnan Arslan'a;

Son olarak yokluğunda bile sevgisini anarak güç bulduğum biricik çocuğum Pıtır'ıma teşekkürlerimi borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	ix
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
ÖZET.....	1
SUMMARY	2
GİRİŞ	3

BİRİNCİ BÖLÜM GENEL BİLGİLER

1.1. Saldırganlık	7
1.1.1. Saldırganlık türleri.....	10
1.1.2. Saldırganlık kuramları.....	11
1.1.2.1. İçgüdü ve dürtü olarak saldırganlık.....	11
1.1.2.2. Engelleme sonucu açığa çıkan bir davranış olarak saldırganlık.....	14
1.1.2.3. Öğrenilmiş bir davranış olarak saldırganlık.....	15
1.2. Kendine Zarar Verme Davranışı (KZVD)	15
1.2.1. KZVD çeşitleri.....	17
1.2.2. KZVD'nin etiyolojisi.....	20
1.2.2.1. Bireysel-psikolojik faktörler.....	20
1.2.2.2. Çevresel faktörler.....	21
1.2.3. KZVD'nin işlevleri.....	22
1.3. İkili Zarar (Dual-harm)	25
1.3.1. İkili zarar davranışını açıklayan psikodinamik kuramlar.....	26
1.4. Kişilik ve Kişilik Bozuklukları	29
1.4.1. Kişilik bozukluklarını açıklayan kuramlar.....	33
1.5. Duygu Düzenleme.....	35

1.6. Depresyon	38
1.7. Araştırma Değişkenleri Arasındaki İlişkilerin Alanyazını.....	40
1.7.1. Kişilik özellikleri ve duygu düzenleme güçlüklerinin saldırganlık ile ilişkisi.	40
1.7.2. Kişilik özellikleri ve duygu düzenleme güçlüklerinin KZVD ile ilişkisi. 41	
1.7.3. Kişilik özellikleri ve duygu düzenleme güçlüklerinin ikili zarar ile ilişkisi.	42
1.8. Araştırma Soru ve Hipotezleri	43

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Örneklem.....	47
2.2. Veri Toplama Araçları	49
2.2.1. Bilgilendirilmiş onam formu.	49
2.2.2. Demografik bilgi formu.....	50
2.2.3. Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği (BPSÖ).	51
2.2.4. Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği (DDGÖ).	53
2.2.5. Kişilik İnanç Ölçeği-Kısa Türkçe Formu (KİÖ-KTF).	53
2.2.6. Beck Depresyon Envanteri.	56
2.3. İşlem.....	56
2.4. Verilerin Analizi.....	57

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1. Verilerin Temizlenmesi.....	58
3.2. Betimsel Bulgular	58
3.2.1. Değişkenlere dair betimsel bulgular ve normallik testleri.....	58
3.3. Demografik Özelliklere Dair Analizler.....	60
3.3.1. Cinsiyete ilişkin analizler.	60
3.3.2. Ekonomik düzeye ilişkin analizler.	62
3.4. Araştırma Değişkenleri Arasındaki İlişkiler	64
3.5. Regresyon Analizleri.....	67

3.5.1. Hiyerarşik regresyon.	67
3.5.2. Sıfır aralıklı negatif binom regresyonu.	70
3.6. Düzenleyicilik Analizleri	73

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARTIŞMA

4.1. Demografik Özelliklere İlişkin Tartışmalar	80
4.1.1. Cinsiyete dair bulguların değerlendirilmesi.	80
4.1.1.1. Saldırgan davranışların değerlendirilmesi.	80
4.1.1.2. Kendine zarar verme davranışının değerlendirilmesi.	83
4.1.2. Ekonomik düzeye dair bulguların değerlendirilmesi.	84
4.1.2.1. Saldırgan davranışların değerlendirilmesi.	84
4.1.2.2. Kendine zarar verme davranışının değerlendirilmesi.	85
4.2. Saldırganlık ve Kendine Zarar Verme Davranışına Dair Bulguların Değerlendirilmesi	86
4.3. Regresyon Analizlerine İlişkin Tartışmalar	92
4.3.1. Saldırganlık için gerçekleştirilen hiyerarşik regresyon analizinin bulgularının değerlendirilmesi.	92
4.3.2. KZVD için gerçekleştirilen sıfır aralıklı negatif binom regresyonu analizinin bulgularının değerlendirilmesi.	94
4.4. Düzenleyicilik Analizlerine İlişkin Tartışmalar	95
4.4.1. Saldırganlığın temel etkisi ile ilgili bulguların değerlendirilmesi.	96
4.4.2. KZVD sıklığının temel etkisi ile ilgili bulgular.	98
4.4.3. Etkileşim etkisi ile ilgili bulguların değerlendirilmesi.	99
4.5. Sonuç	101
4.6. Araştırmanın Bulgularının Klinik Açıdan Önemi	102
4.7. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Öneriler	104

KAYNAKÇA	108
-----------------------	------------

EKLER.....	147
-------------------	------------

Ek A. Bilgilendirilmiş Onam Formu.....	147
--	-----

Ek B. Demografik Bilgi Formu.....	148
-----------------------------------	-----

Ek C. Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Örnek Maddeleri	151
Ek D. Duygu Düzenleme Güçlükleri Ölçeği Örnek Maddeleri	152
Ek E. Kişilik İnanç Ölçeği - Kısa Formu Örnek Maddeleri.....	153
Ek F. Beck Depresyon Envanteri Örnek Maddeleri	154
Ek G. Etik Kurul Kararı	155

KISALTMALAR

APA	: American Psychiatry Association (Amerikan Psikiyatri Birliği)
BDE	: Beck Depresyon Envanteri
BPSÖ	: Buss Perry Saldırganlık Ölçeği
DDGÖ	: Duygu Düzenleme Güçlükleri Ölçeği
DSM	: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı)
KİÖ-KTF	: Kişilik İnanç Ölçeği Kısa Türkçe Formu
KZVD	: Kendine Zarar Verme Davranışı
SPSS	: Statistical Package for Social Sciences (Sosyal Bilimler için İstatistik Paket Programı)
WHO	: World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)
ZINB	: Zero Inflated Negative Binominal (Sıfır Aralıklı Negatif Binom)

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1.	<i>Favazza 'nın KZVD Sınıflandırmaları</i>	19
Tablo 1.2.	<i>DSM-5-TR'de Kişilik Bozuklukları</i>	32
Tablo 2.1.	<i>Katılımcıların Demografik Özellikleri</i>	48
Tablo 3.1.	<i>Araştırma Değişkenlerine İlişkin Betimsel İstatistikler.....</i>	59
Tablo 3.2.	<i>Katılımcıların Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği'nden Aldıkları Puanların Cinsiyete Göre İncelenmesi.....</i>	61
Tablo 3.3.	<i>Ekonomik Düzey Gruplarının Saldırganlık Puanları Açısından Karşılaştırılması (ANOVA)</i>	63
Tablo 3.4.	<i>Saldırganlık ve Kendine Zarar Vermenin Diğer Araştırma Değişkenleri ile Arasındaki İlişkiler.....</i>	65
Tablo 3.5.	<i>Saldırganlık Alt Boyutlarının Diğer Araştırma Değişkenleri ile Arasındaki İlişkiler</i>	65
Tablo 3.6.	<i>Saldırganlık Düzeyleri ile Araştırma Değişkenleri Arasındaki İlişkilerinin Özeti</i>	66
Tablo 3.7.	<i>KZVD ile Araştırma Değişkenleri Arasındaki İlişkilerinin Özeti</i>	67
Tablo 3.8.	<i>Saldırganlık Düzeylerinin Yordanmasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Bulguları.....</i>	69
Tablo 3.9.	<i>Saldırganlık Düzeylerinin Yordanmasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Bulgularının Özeti</i>	70
Tablo 3.10.	<i>Model Kıyaslama Tablosu.....</i>	71
Tablo 3.11.	<i>KZVD Sıklığına Dair Sıfır Aralıklı Negatif Binom Regresyonu Bulgularının Özeti</i>	73
Tablo 3.12.	<i>Düzenleyicilik Analizi Bulgularının Özeti.....</i>	79

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1. <i>Saldırganlık Düzeyleri İçin Hiyerarşik Regresyon Analizinde Kullanılan Sıralama</i>	68
Şekil 3.2. <i>Araştırmada Kullanılan Hayes-Process Düzenleyicilik Modeli</i>	73
Şekil 3.3. <i>KZVD Sıklığı ve Saldırganlığın Borderline Kişilik İnancı Üzerinde Etkileşim Etkisi</i>	75

ÖZET

Saldırganlık ve kendine zarar verme davranışları toplumsal açıdan uyumsuz davranışlar olup bunların şiddeti, sıklığı ve bir arada bulunup bulunmaması kişiden kişiye değişmektedir. Aynı zamanda bu davranışların, bireylerin kişilik bozukluklarına yatkınlıkları ve duygu düzenleme güçlükleri ile ilişkili olduğu bilinmektedir. Bu kapsamda araştırmanın temel amacı saldırganlık, kendine zarar verme ve bu ikisinin bir arada bulunmasını ifade eden ikili zarar davranışları ile kişilik inançları ve duygu düzenleme güçlükleri arasındaki ilişkileri incelemektir. Bu amaç doğrultusunda 18-30 yaşları arasında 439 genç yetişkinden, çevrimiçi ortamda Qualtrics programı aracılığıyla veriler toplanmıştır. Veri toplama araçları olarak “Buss Perry Saldırganlık Ölçeği”, “Duygu Düzenleme Güçlükleri Ölçeği”, “Kişilik İnanç Ölçeği Kısa Formu”, “Beck Depresyon Envanteri” ve demografik bilgi formu kullanılmıştır. Yapılan regresyon analizlerinde kendine zarar verme davranışının varlığının, depresyonun, duygu düzenleme güçlüklerinin, antisosyal ve paranoid kişilik inançlarının, saldırganlığı pozitif yönde; yaş ve bağımlı kişilik inancının ise negatif yönde yordadığı görülmüştür. Kendine zarar verme davranışlarının sıklığı ise duygu düzenleme güçlükleri tarafından pozitif yönde yordanmıştır. Düzenleyicilik analizlerinde ise saldırganlık ve kendine zarar verme davranışının sıklığının etkileşim etkisinin, borderline kişilik inancı üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu görülmüştür. Bu etki incelendiğinde ise düşük saldırganlık gösteren katılımcılarda kendine zarar verme sıklığının artmasının, borderline kişilik inançlarında artışa neden olduğu görülmüştür. Son olarak elde edilen bulgular ilgili alanyazın çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Saldırganlık, Kendine Zarar Verme, İkili Zarar, Duygu Düzenleme Güçlükleri, Depresyon, Kişilik İnançları.

SUMMARY

Investigation of Self Harm and Aggressive Behaviors in Young Adults in Terms of Personality Beliefs and Emotion Regulation Difficulties.

Aggressive behavior and self-harm are socially maladaptive behaviors, with their intensity, frequency, and co-occurrence varying from person to person. These behaviors are particularly known to be associated with individuals' predispositions to personality disorders and difficulties in emotion regulation. The aim of this research is to examine the relationships between aggression, self-harm, dual harm behaviors (the co-occurrence of aggression and self-harm), personality beliefs, and emotion regulation difficulties. To this end, data were collected online via the Qualtrics program from 439 young adults aged between 18 and 30. The data collection instruments included the "Buss Perry Aggression Scale," "Difficulties in Emotion Regulation Scale," "Personality Beliefs Questionnaire Short Form," "Beck Depression Inventory," and a demographic information form. Regression analyses revealed that the presence of self-harm behavior, depression, difficulties in emotion regulation, antisocial and paranoid personality beliefs positively predicted aggression, whereas age and dependent personality belief negatively predicted it. The frequency of self-harm behaviors was positively predicted by difficulties in emotion regulation. In the moderation analyses, it was found that the interaction effect of the frequency of aggression and self-harm behavior had a significant impact on borderline personality belief. When this effect was examined, it was observed that among participants with low aggression, an increase in the frequency of self-harm led to an increase in borderline personality beliefs. Finally, the findings were discussed within the context of the relevant literature.

Keywords: Aggression, Self-harm, Dual Harm, Emotion Regulation Difficulties, Depression, Personality Beliefs.

GİRİŞ

Saldırganlık ve kendine zarar verme davranışları toplumsal açıdan uyumsuz davranışlar olup bunların şiddeti, sıklığı ve bir arada bulunup bulunmaması kişiden kişiye değişmektedir. Aynı zamanda bu davranışlar, karmaşık ve birbiri ile bazı açılardan ilişkili davranışlar olup uzun yıllardan beri klinik psikolojiye dair birçok araştırmanın konusu olmuşlardır. Şemsiye bir kavram olarak düşünülebilecek saldırganlık, içerisinde kişinin çevresine zarar vermesini içerdiği gibi bazı kuramcıların kabullerine göre bireyin kendisine yönelttiği zarar verici davranışları da kapsamaktadır. Ancak mevcut tez çalışmasında saldırganlık, kişinin başkalarına yönelttiği zarar verici davranışlar olarak ele alınmış ve davranışsal olarak girişkenlik ile cezai şiddetin uç noktalarını oluşturduğu bir spektrum; öfke, nefret, düşmanlık gibi tutum ve duyguları da içeren bir yapı olarak (Ferguson ve Beaver, 2009; Rothenberg, 1971) tanımlanmıştır. Kendine zarar verme davranışı (KZVD) ise intihar amacı olarak ya da olmayarak gerçekleştirilen ve doku hasarı ile sonuçlanan kişinin kendi bedenine yönelik zarar verici davranışları olarak tanımlanmıştır (Aksoy ve Ögel, 2003; Favazza, 2011). Bu davranışlar ayrı ayrı gözlemlenebileceği gibi ikisinin bir arada görülmesi ise ikili zarar (dual-harm) olarak adlandırılmıştır (Slade, 2018).

Kişilik bozuklukları ile bahsi geçen zarar davranışları (kendine zarar, saldırganlık ve ikili zarar) arasındaki ilişkiye bakıldığında, bazı kişilik özelliklerini barındıran bireylerin zarar verici davranışlara daha yatkın olduğu görülmektedir. Örneğin antisosyal kişilik bozukluğuna, ikili zarar davranışı gösterenler arasında yüksek oranda rastlanmaktadır (Slade, 2019). Benzer şekilde B kümesi kişilik bozukluklarının (antisosyal, borderline, histriyonik ve narsisistik) semptomlarını

gösteren kişilerde, kişilerarası saldırganlık daha yüksektir (Crawford, Shaver, Cohen, Pilkonis, Gillath ve Kasen, 2006). Gilbert, Daffern, Talevski ve Ogloff (2015) kişilik bozukluklar ve saldırganlık arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında antisosyal kişilik bozukluğu, borderline kişilik bozukluğu, paranoid kişilik bozukluğu, şizotipal kişilik bozukluğu ve narsisistik kişilik bozukluğunun saldırganlık ile pozitif yönde ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Kendine zarar verici davranışlar için ise Klonsky, Oltmanns ve Turkheimer (2003), borderline, şizotipal, bağımlı ve çekingen kişilik bozukluğu belirtileri gösteren kişilerin daha yüksek puan aldığını bildirmektedir.

Duygu düzenleme güçlüklerine bakıldığında ise bu kavramın özellikle kendine zarar verme davranışı ile sıklıkla çalışıldığını görmek mümkündür (Sevindik, 2019; Adrian, Zeman, Erdley, Lisa ve Sim, 2011). Benzer şekilde işlevsiz bir duygu düzenleme stiline sahip suçluların, işlevsel bir duygu düzenleme stiline sahip olanlardan daha fazla saldırganlık öyküsü bildirdikleri gözlenmiştir (Roberton, Daffern ve Bucks, 2014). İkili zarar davranışında bulunan bireyler için de duygu düzenlemedeki güçlükleri yansıtan davranışları gözlemlemek mümkündür (Slade, 2019). Roberton ve meslektaşları (2014) duygu düzenleme stratejileri ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında uyumsuz duygu düzenleme stiline sahip suçluların, uyumlu duygu düzenleme stiline sahip olanlara göre daha geniş kapsamlı bir saldırganlık geçmişi olduğunu bulmuştur. Duygu düzenleme güçlüklerinin KZVD ile ilişkisini inceleyen çeşitli çalışmalar da (Boccagno ve Hooley, 2023; Klonsky 2007, 2009, 2011; Tatnell, Hasking ve Newman, 2018) bu iki olgu arasında güçlü bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Bir kontrol değişkeni olarak tez çalışmasına dahil edilen depresyonun, kendine zarar verme ve saldırganlık ile ilişkisi incelendiğinde ise, birçok çalışmanın bu değişkenler arasındaki ilişkiyi incelediği ve bir ilişkinin varlığına dair kanıtlar bulunduğu görülmektedir (Hysing, Sivertsen, Sivertsen ve O'Connor, 2015; Myklestad ve Straiton, 2021). Örneğin bir çalışmada, kendine zarar verme öyküsünün şiddetinin artması, daha yüksek depresyon, kaygı ve dürtüsellik ile ilişkili bulunmuştur (Madge ve ark., 2011). Saldırganlık ve depresyon ilişkisine bakıldığında ise depresyon ve saldırganlık arasında pozitif korelasyonlar görülmüştür (Alorani ve Alradaydeh, 2017; Roy, Vaishnavi, Han ve Rao, 2017).

Şimdiye kadar bahsi geçen zarar davranışlarının (saldırganlık, KZVD ve ikili zarar) doğası ve bu davranışların, tezin konusunu oluşturan diğer değişkenler olan kişilik inançları, duygu düzenleme güçlükleri ve depresyon ile ilişkileri, bu olguların hangi noktalarda kesiştiğini tespit etmenin önemine işaret etmektedir. Bu doğrultuda mevcut tez çalışmasında, bahsedilen değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Zarar davranışlarının hangi değişken ya da değişkenler tarafından en iyi şekilde yordaniyor olduğunu incelemek hedeflendiği gibi saldırganlığın, kendine zarar verme davranışı ile etkileşiminin (bir diğer değişle ayrı bir olgu olarak değerlendirilmesi gereken ikili zararın) diğer değişkenler üzerinde nasıl bir yordayıcılığı olduğunu incelemek de bu çalışmanın amaçları arasındadır. İkili zarar kavramı üzerinde çalışıyor olmak, bu olguyu oluşturan davranışların daha iyi anlaşılmasının önünü açmakta ve bu doğrultuda zarar davranışları sergileyen bireylerin gereksinimlerini karşılamayı amaçlayan müdahalelerin ve klinik prosedürlerin geliştirilmesine katkıda bulunabilecek olma ihtimalini doğurmaktadır.

Ayrıca bazı demografik özelliklerin (cinsiyet, sosyoekonomik düzey, yaş) zarar davranışları ile ilişkilerine de bakılması hedeflenmiştir.

Çalışmanın örneklemini 18-30 yaş arası beliren yetişkinlik döneminde bulunan (Arnett, 2007) katılımcıların oluşturuyor olması ve bu kişilerin dürtüsel ve riskli davranışlarda bulunma oranlarının yüksek olması (Berk-Clark, 2021) onların risk grubu olduğuna işaret etmekle birlikte çalışmanın bu kişiler ile gerçekleştirilmesinin önemine işaret etmektedir. Buna ek olarak alanyazında her iki davranışı da gösteren bireyler üzerinde çalışmalar yapılmış olsa da bunlar hem sayıca azdır (Shafiti, Taylor, Forrester ve Pratt, 2021) hem de davranışın ikili zarar (dual-harm) olarak adlandırılması ve tek bir değişken olarak incelenecek olması görece yenidir (Slade, 2018; Slade, Forrester ve Baguley 2020). Zarar davranışlarının hem ayrı ayrı hem de bir arada bazı psikolojik değişkenler açısından incelenecek olmasının alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca hem saldırganlık hem KZVD sıklıkla B kümesi kişilik özellikleri ile çalışılırken daha kapsayıcı bir biçimde diğer kişilik bozukluklarının da dahil edilmiş olması çalışmanın katkılarından biri olarak görülebilir. Ayrıca bu çalışmanın zarar davranışlarının Türkiye’de yaşayan genç yetişkinler örnekleminde nasıl işlediğini anlamak açısından da önemli olacağı düşünülmektedir. Son olarak bahsi geçen değişkenlerin birbirleri ile nasıl ilişkilendiğini anlamaya çalışmanın, kendine zarar veren veya saldırgan davranışlarda bulunan bireylerin yanı sıra, ayrı bir grup olarak değerlendirilmesi gerektiği savunulan (Slade, 2019) ikili zarar davranışının görüldüğü bireyler için etkili müdahaleler geliştirebilmeye ışık tutmak açısından önemli olacağı düşünülmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL BİLGİLER

Tez çalışmasının bu kısmında sırası ile saldırganlık, kendine zarar verme ve ikili zarar davranışlarından bahsedilerek ardından kişilik inançları, duygu düzenleme güçlükleri ve depresyon hakkında genel bilgiler verilmiştir.

1.1. Saldırganlık

Saldırganlık; hayatın içerisinde mikro ve makro düzeylerde, farklı canlı türleri arasında, birbirinden farklı birçok şekle girerek kendini gösterebilir. Bu davranış cansız bir objeye (Frederiksen ve Peterson, 1977), insan olmayan herhangi bir canlıya (Gullone, 2011), bir kişiye, bir topluluğa ya da bir ulusa karşı olabilir (Malherbe, Seedat ve Suffla, 2021; Mueller, Forber-Pratt ve Sriken, 2019; Salter, 2014; Michaelson, Donnelly, Morrow, King, Craig ve Pickett, 2018). İnsan türü için bu, farklı kültürler ve tarihsel çağlar boyunca ortaya çıktığını gördüğümüz (McCall ve Shields, 2008) genellikle çok sayıda faktörün neden olduğu ve sayısız yolla ifade edilen çok yönlü bir davranıştır (Bartholow, 2017).

Bandura (1973) “Saldırganlık: Bir Sosyal Öğrenme Analizi” adlı kitabında saldırganlığın diğer birçok kavramda olduğu gibi oldukça farklı biçimlerde karakterize edildiğini belirtir. Bu farklılıkların temel nedeni olarak da bazı yazarların saldırganlığı yalnızca davranışın nitelikleri açısından tanımlaması, diğerlerinin ise kışkırtıcılar, eşlik eden duygusal faktörler veya potansiyel olarak zarar verici eylemlerin niyeti hakkındaki varsayımları içermesi olduğunu savunur. Bu davranışın farklı yönlerine

verilen dikkat ve terimin heterojen doğası, üzerinde ortaklaşılan bir tanımlamanın oluşturulmasının önünde karmaşıktırıcı bir faktör teşkil etmektedir (Björkly, 2006).

Başlangıçta saldırganlık, karşıdaki kişinin yaralanmasına neden olan tepki ya da davranış dizisi (Dollard, Doob, Miller, Mowrer ve Sears, 1939), zararlı uyarıların iletilmesi (Buss, 1961) veya canlı ya da cansız bir hedefe yönlendirilen hücum davranışı olarak tanımlanmıştır (Frederiksen ve Peterson, 1977). Dışarıdan gözlemlenebilen davranışa odaklanan tanımlamaların yanı sıra bazı araştırmacılar ise niyet kavramının önemine dikkat çekmiş ve en sade haliyle saldırgan davranış bir diğer kişiye zarar vermek niyetiyle gerçekleştirilen her türlü davranış olarak tanımlamıştır (Anderson ve Bushman, 2002; Bandura, 1973; Baron ve Richardson, 1994; Berkowitz, 1974, 1993; Berkowitz, Green ve Macaulay, 1962; Eron, 1994; Feshbach, 1964; Wiehe, 1998). Bushman (2017), saldırgan davranış en az bir fail ve hedefin olduğu, minimum iki kişiyi içeren bir davranış olarak tanımlayarak intihar ve kendine zarar verme davranışlarını dışarıda bırakmıştır. Tanımlamayı netleştirmek adına daha sonra gerçekleştirilen girişimlerde, bu iki kişi arasındaki ilişkide, failin gerçekleştireceği davranışın hedefine zarar vereceğine inanması ile harekete geçmesi (Bushman ve Anderson 2001, Baron ve Richardson 1994, Berkowitz 1993, Geen 1998) ve hedefin zarar görmek istemeyerek bu davranıştan kaçınması gerektiği eklenmiştir (Baron ve Richardson, 1994; Bushman, 2017).

Alanyazında şiddet kavramının, saldırganlığa benzer şekillerde ifade edildiğini görmek mümkündür. Birçok araştırmacı şiddeti, zarar görmek istemeyen bir bireye yönelik yaralanma ve ölüm gibi uç noktalara varabilen fiziksel zarar verme niyeti ile gerçekleştirilen herhangi bir davranış olarak tanımlar (World Health Organization

[WHO], 2022). Bu sebeple de aslında tüm şiddet eylemlerinin saldırganlık altında yer alabileceğini ancak tüm saldırgan eylemlerin şiddet olmadığı söylenebilir (Bushman, 2017; McCall ve Shields, 2008).

Saldırganlığın öfke ve düşmanlık gibi duygu ve tutumlardan hangi noktalarda ayrıştığı ve örtüştüğü incelenecek olursa, öfkenin saldırganlıktan farklı olarak, kişinin kendini koruması için gerekli olan, algılanan bir tehdit ya da provokasyona karşı ortaya çıkan bir duygu olduğu söylenebilir (DiGiuseppe ve Kelter, 2006). Ekman'ın çalışmaları ile tanımlanan altı evrensel duygunun da içinde yer alan öfke (Zhang, 2018), yönetilemediğinde saldırganlık ile ilişkili hale gelir (González, Novaco, Reger ve Gahm, 2016; Gutierrez ve Giner-Sorolla, 2007). Bunun yanında öfkenin dışavurumunun yalnızca zarar vermeyi içermeyebileceği, başka hedef ve motivasyonları da içinde barındıracak şekilde farklı formlarda ortaya çıkabileceği hesaba katılmalıdır (Tedeschi ve Nesler, 1993). Düşmanlık ise başkalarına karşı oluşturulan yargılarda olumsuz tutum ve düşünceleri ifade eder (Buss, 1961; Berkowitz 1993), Düşmanlık yapısı, bireylerin başkalarının kendilerine yönelik davranışlarında ne ölçüde “kötü niyet ve adaletsizlik” algıladıklarını yansıtır (McCarthy ve Rivers, 2022). Hem öfke hem düşmanlık saldırgan davranışların ortaya çıkmasında muhtemel öncüller olarak kabul edilebilirler.

Bu bilgiler ışığında insan saldırganlığı, zarar verme niyeti ile harekete geçen bir saldırganın ve bu davranıştan kaçınmak isteyen bir mağdurun olduğu, davranışsal olarak girişkenlik ile suç teşkil eden şiddetin uç noktalarını oluşturduğu bir spektrum; ancak öfke gibi duygular ve düşmanlık gibi tutumları da içeren bir yapı olarak, çevreye

yöneltilen zarar verici davranışlar olarak tanımlanmıştır (Ferguson ve Beaver, 2009; Rothenberg, 1971).

1.1.1. Saldırganlık türleri.

Tez çalışmasının bu kısmında, tanımı yapılan saldırganlığın, ne gibi şekillerde ortaya çıktığı ve nasıl sınıflandırıldığı anlatılmıştır.

Saldırgan davranışın tezahürlerinin, alanyazında fiziksel ya da ilişkisel (Kirsh, 2006), duygusal ya da araçsal (Ainsworth, 2002; Berkowitz, 1993), yumuşak-savunucu ya da kırıyıcı-yıkıcı (Fromm, 1973/1993), sözel ya da fiziksel (Wiehe, 1998), düşmanca ya da araçsal (Anderson ve Bushman, 2002), doğrudan ya da dolaylı (Kirsh, 2006), gibi isimlendirmelerle tanımladığı ve sınıflandırıldığı görülmektedir.

Saldırganlığın, fiziksel ve sözlü yüzleşmeleri içeren açık (overt) saldırganlık ile gizli (covert) saldırganlık şeklinde de kategorize edilebileceği görülmüştür (Shin, Lee ve Lee, 2019). Açık saldırganlık; vurma, itme, çelme takma gibi fiziksel saldırganlık ve isim takma, alay etme, tehdit etme gibi sözlü saldırganlığın gözle görülür, açık ve doğrudan olan şekillerini kapsar (Card, Stucky, Sawalani ve Little, 2008). Öte yandan gizli saldırganlık, söylentilerin yayılması, sosyal dışlanma ve ilişkilerin manipülasyonu gibi daha gizli ve dolaylı saldırganlık biçimlerini içerir (Rawlings ve Stoddard, 2019). Bazı araştırmacılar saldırganlığın bu gizli ve dolaylı şeklini ilişkisel saldırganlık olarak da adlandırmaktadırlar (Shin ve ark., 2019).

Psikoloji alanyazınında en öne çıkan sınıflandırmalardan bir diğerinin ise (Connor, 2002) saldırgan davranışın genellikle somut bir ödül elde etme, faile bir fayda ya da çıkar sağlaması hedefiyle gerçekleştirilen araçsal (sıklıkla şu şekillerde de

isimlendirilir: proaktif/yıkıcı-yırtıcı/ofansif) saldırganlık ve herhangi bir ikincil niyet ya da kazanç içermeyen, yalnızca başkasına zarar vermenin amaç olduğu düşmanca (sıklıkla şu şekillerde de isimlendirilir: savunucu/reaktif/duygusal) saldırganlık olduğu görülmektedir (Huesmann, 2017; Salimi, Karimi-Shahanjarini, Rezapur-Shahkolai, Hamzeh, Roshanaei ve Babamiri, 2019). Ancak saldırgan davranışların çoğunun temelinde düşmanca ve araçsal motivasyonların beraber bulunduğunu ve böyle bir ayrımın insan saldırganlığını anlamak konusundaki ilerlemeleri zorlaştırdığını savunan araştırmacılar da vardır (Bushman ve Anderson, 2001).

1.1.2. Saldırganlık kuramları.

Tez çalışmasının bu kısmında saldırganlığın nasıl tanımlandığı ve sınıflandırıldığından bahsedilmesinin ardından, insanların neden saldırgan davranışlarda bulunuyor olabileceğini açıklamayı deneyen kuramlara yer verilmiştir.

1.1.2.1. İçgüdü ve dürtü olarak saldırganlık.

Filozof Thomas Hobbes “... insanlar hepsini birden korku altında tutacak genel bir güç olmadan yaşadıkları vakit, savaş denilen o durumun içindedirler ve bu savaş “herkesin herkese karşı savaşıdır.” (Hobbes, 1651, s. 101) diyerek insanların doğaları gereği saldırganlığa eğilimli olduğunu savunmuştur. Saldırganlığı açıklayan erken dönem teorileri de bu fikirden ilham alarak içgüdü ve dürtü kavramları üzerine oluşturulmuştur (Densley ve Petterson, 2017).

Etolojist Konrad Lorenz (1966) parlak renkli mercan balıkları ile yaptığı gözlemler sonucu, saldırganlığın bir içgüdü olduğunu ve insan olmayan hayvanlarda hakimiyet, bölge ve eş harici konularda, türlerin birbiri arasında saldırganlığı inhibe

ettiğini, ancak bu davranışın türlerin hayatta kalması için gerekli olduğunu savunmuştur.

Darwin'ın evrim teorisi ile ortaya attığı en iyi adapte olan türün hayatta kalması kavramı Lorenz gibi daha birçok bilim insanını etkilemiştir. Freud da başlangıçta, içinde bulunduğu dönemin biyolojik yaklaşımlarına ve evrim teorisinin getirilerine uyumlu bir dürtü teorisi geliştirmiştir (Tura, 2011). Freud içgüdüleri “kalıtsal zihinsel oluşumlar” olarak kavramlaştırırken, dürtülerin “zihinsel aktiviteye yönelik bir kışkırtmayı” temsil ettiğini savunmuştur (Kirsch, 2019). “Haz İlkesinin Ötesinde” isimli çalışmasına kadar insanın temel dürtüsel yapılanmasını oluşturan dürtüleri iki gruba ayırmış ve bunları “ben (veya kendini koruma) dürtüleri” ile “cinsel dürtüler” şeklinde adlandırmıştır ve bu dürtülerin bireyin hayatta kalmasına yardımcı olarak insan türünün devamlığını sağladığını savunmuştur (Tura, 2011). Bu noktada saldırganlık tüm mental fonksiyonların temel mekanizması olan acıdan kaçınma ve zevk arayışının engellenmesi sonucu açığa çıkan ilkel bir reaksiyon olarak kabul edilmiştir (Dollard ve ark., 1939). Daha sonra ise Freud ben dürtülerini cinsel dürtülerin (Eros) içine dahil etmiş ve ikisini ölüm dürtülerinin (Thanatos) karşına yerleştirmiştir (Tura, 2011). Thanatos yıkıcı enerji veya saldırganlık dürtüsü olarak Eros ise yaşam ve zevk dürtüsü olarak açıklanmıştır (Sturmey, 2022). Freud'a göre ölüm dürtüsünün temel amacı bireyin içindeki yaşamın yıkımıdır ve mazoşistik eylemlerle kendini gösterir. Daha sonra gelişen bu görüş ise saldırganlığı, kendini yıkım dürtüsünün “dışa dönmüş” hali olarak kavramsallaştırmıştır (Dollard ve ark., 1939).

Dürtü teorisinin önemli bir yer kapladığı psikanaliz alanyazınında saldırganlığın farklı analistlerce nasıl açıkladığı incelendiğinde, bir fikir birliği bulunmadığı görülmektedir (Sturmey, 2022). Uzun yıllardır varlığını sürdüren bir alan olmanın da getirisiyle birçok araştırmacı Freud'un temellerini attığı bu alanı katkılarıyla geliştirmiş ve değiştirmişlerdir. Saldırganlığın psikoanalitik modeli de zaman içinde oldukça anlamlı değişikliklere uğramıştır (Björkly, 2006). Örneğin Melanie Klein ve Kernberg gibi analistler saldırganlığın cinsellikten bile güçlü bir dürtü olduğunu savunmuşlardır (Tura, 2011). Bir diğer tarafta ise Fromm, Suttie, Fairbairn, Kohut ve Guntrip gibi psikanalistler saldırganlığın gelişimin erken evrelerinde kişinin maruz kaldığı örselenmelere bağlı gelişen tepkisel bir özellik olarak almış bunun cinsellik gibi temel bir güdülenme olmadığını savunmuşlardır (Björkly, 2006; Tura, 2011). Fairbairn'den etkilenerek Bağlanma Teorisini geliştiren John Bowlby insanların hayatta kalmak için ilişkiye ihtiyaç duyan sosyal hayvanlar olduğunu savunmuş ve bakım verenler ile hayatın ilk evrelerinde görülen ilişkinin önem arz ettiğini ifade etmiştir (Björkly, 2006). Bağlanma teorisine göre bireyin erken dönem yaşantılarında oluşan bilişsel stratejiler (içsel çalışan modeller), içsel uyaranların nasıl algılanıp yorumladığını, duygusal deneyimlerin nasıl tetiklendiğini ve anıların nasıl çağrıştığını regüle etmede belirleyici olmaktadır (Björkly, 2006). Bu sosyal ve etkileşimci yaklaşım saldırganlığın insanın içindeki ölüm dürtüsü ya da saldırgan enerji gibi “güçlerce” zorlantılı şekilde açığa çıkan bir davranış olduğu görüşünü eleştirmekte ve günümüzde klinik çalışmalarda en çok kabul gören teori olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.1.2.2. Engelleme sonucu açığa çıkan bir davranış olarak saldırganlık.

Engellenme saldırganlık hipotezi (Frustration-Aggression Hypothesis) Freud'un erken dönem çalışmalarından etkilenecek Dollard ve meslektaşları (1939) tarafından geliştirilmiştir.

Engellenme-saldırganlık hipotezinin dayanağı şudur: İnsanlar hayal kırıklığına uğradığında (yani hedefleri engellendiğinde), agresif bir şekilde tepki verirler (Eron, 1994). Bilişsel bir dil kullanmaktan kaçınan ve katı davranışçı bir perspektif ile test edilebilir tanımlarda bulunan bu teörinin düzenlenmemiş hali ile saldırganlığı açıklamak için yetersiz kaldığını savunan birçok araştırmacı olmuştur (Bandura, 1973; Berkowitz, 1989; Eron, 1994; Zillmann, 1971).

Berkowitz (1989) eleştirisine ve yeni bir formülasyon önerisine bu hipotez, saldırganlığın öğrenilmiş araçsal bir davranış olarak açığa çıkabileceğini yok sayarak diyerek başlar. Ortaya attığı Bilişsel Yeni Çağrışım Teorisi'nde engellenmenin her daim gözlenebilir saldırgan davranışlara yol açmadığına dikkat çekerek engellenmeyi olumsuz bir pekiştireç olarak alır. Modelini ise şu şekilde devam ettirir; engellenmeler olumsuz duygulanımlara sebep olurlar ve saldırgan eğilimlere sebep olan şey bu olumsuz duygulanımlardır. Bir diğer değişle olumsuz pekiştireç olan engellenmenin doğasından ziyade yarattığı olumsuz duygulanımın yoğunluğu önemlidir. Bu olumsuz duygulanımın yoğunluğu ise engellenen kişilerin değerlendirme ve atıfları ile ilgilidir. Bu teori, acı veren olayların olumsuz duygulanımlara neden olabileceğini ve bunun da bağlantılı düşünceleri, anıları, duyuları, motor tepkileri ve fizyolojik reaksiyonları harekete geçirebileceğini savunur. Bu aktivasyonlar da saldırgan davranış riskini artırır.

Karşılaştığı eleştirilere rağmen “saldırganlık her zaman engellenmenin bir sonucudur” hipotezi ortaya atıldığı dönemden bu yana etkili bir hipotez olmuş ve daha sonraları Sosyal Öğrenme Teorisi’ne de dahil edilerek bazı değişikliklere uğramıştır (Sturmey, 2022).

1.1.2.3. Öğrenilmiş bir davranış olarak saldırganlık.

Çevresel ipuçlarına vurgu yapan yeni öğrenme teorileri 20. Yüzyılında ilk yarısında baskın hale gelmiştir (Björkly, 2006; Eron,1994). Bu dönemde saldırganlık doğuştan gelen dürtülerden ziyade çevresel ipuçları, tepkiler, ödüller ve cezalar açısından anlaşılmaya çalışılmıştır (Eron, 1994). Öğrenme teorilerinin saldırgan davranışlara uyarlanma çalışmalarının öncüleri ise Arnold Buss ve Albert Bandura olmuştur (Björkly, 2006). Buss’ın teorisi saldırgan davranışı etkileyen değişkenler olarak dikkati, sosyal faktörlere ve kişiliğe odaklayan bir geçiş teorisi görevi görmüştür; Bandura’nın sosyal öğrenme teorisi ise insanların başkalarını gözlemleyerek saldırgan davranışları nasıl öğrendikleri konusuna odaklanan etkili bir teoridir. Özellikle ebeveynlerde ve kitle iletişim araçlarında şiddetin gözlemlenmesinin çocukların saldırgan davranışları üzerinde nasıl bir rol oynadığının araştırılması konusunda öncü olmuştur (Tedeschi ve Felson, 1994). Kısaca sosyal öğrenme kuramı saldırganlığın doğrudan deneyim veya gözlem yoluyla kazanılabileceğini vurgulayan önemli bir kuramdır (Densley ve Peterson, 2017).

1.2. Kendine Zarar Verme Davranışı (KZVD)

17. yy. felsefesinin önemli isimlerinden biri olan Spinoza’ya göre “Conatus” var olmaya çalışmak anlamına gelir (Aksünger ve Albayrak, 2021). Tüm hayvanların doğuştan gelen kendini koruma, hayatta kalma ve uyum sağlamaya yönelik bir

içgüdüğü olduğu kabulü, uzun yıllardır filozoflar ve bilim insanları için belirleyici bir ilke olarak tüm hayvan ve insan davranışlarında yer almıştır (Nock, 2010). Kendine zarar verme davranışı ise bu ilkeye bir nevi ters düşer. Bu sebeptendir ki neredeyse sadece insan türüne özgü olan bu davranış (Persano, 2022), davranışların geniş repertuarındaki en kafa karıştırıcı faaliyetlerden biridir (Favazza ve Rosenthal, 1990).

Geçmişte bu davranışı adlandırmak için yarı intihar (“partial suicide”) (Menninger, 1935), kasıtlı kendine zarar (“deliberate self-harm”) (Pattison ve Kahan, 1983), hassas kendini kesme (“delicate selfcutting”) (Pao, 1969) gibi ifadeler kullanıldıysa da günümüzde, kendini yaralama (“self-injury”) ve kendine zarar verme (“self-harm”) gibi tabirler kullanılmaktadır. Kendini yaralama ve kendine zarar verme birbirini yerine kullanılan kavramlar olup vücutta kalıcı değişikliklere yol açan kesme, yakma gibi intihar amacı gütmeyen kendini yaralama (“Non-suicidal self injury, NSSI”); amputasyon ya da kastrasyon gibi kendini sakatlama (“self-mutilation”) benzeri uygulama ve ritüelleri kapsayan genel terimlerdir (Favazza, 2011). Kendine zarar verme ve kendini yaralama birbirini yerine kullanılsa da kendine zarar verme teriminin daha geniş bir davranış yelpazesini içeriyor olması açısından farklılaşırlar.

Mevcut tez çalışmasında Favazza (2011) ile Slesinger, Hayes ve Washburn’ün (2019) tanımlamaları esas alınarak kendine zarar verme davranışı tanımlanmıştır. Öyle ki yapılan işevuruk tanımlamaya göre bu davranışın, yaralanan kişi tarafından gerçekleştirilen amaçlı bir davranış olması, yumuşak veya sert doku dahil olmak üzere doğrudan insan vücudunun dokusuna verilen hasarı içeriyor olması (yine kendine zarar ile sonuçlanabilecek yeme bozuklukları, sigara, madde ve alkol kullanımı veya tedbirsiz davranışlarını dışarıda bırakması), güzelleştirme amacıyla veya dini ya da

kültürel motivasyonlarla gerçekleştirilen dövme, piercing, estetik vb. vücut değişikliklerini kapsamaması gerekmektedir. Ancak bahsedilen araştırmacılardan farklı olarak bu çalışmada, intihar girişimleri de kendine zarar verici davranışların içine dahil edilmiştir. Her ne kadar bazı bireyler için, kendine zarar verme davranışları ardında bir intihar niyeti barındırmasa da bazıları için böylesi bir ayırımdan bahsetmek söz konusu değildir (Yakeley ve Burbridge-James, 2018). Başlı başına ölçülmesi zor bir konsept olan niyet bu çalışmada incelenmemiş ve bu sebeplerle katılımcıların intihar girişiminde bulunurken kendilerine verdikleri zarar da KZVD tanımına dahil edilmiştir.

1.2.1. KZVD çeşitleri.

Kendine zarar verme davranışının yalnızca derinin kesilmesinden ibaret olabileceğine dair yaygın bir yanlış vardır (Slesinger ve ark., 2019). Bunun sebebi kendini kesmenin en yaygın KZVD metotlarından biri olmasından kaynaklanıyor olabilir, ancak bir kişinin kendine zarar vermesinin birçok çeşidi olduğu alanyazında bahsedilmiştir (Favazza, 2011; Simeon ve Favazza, 2001; Walsh ve Rosen, 1988; Slesinger ve ark., 2019). Tez çalışmasının bu kısmında bu davranışların neler olabileceği özetlenecektir. 1267 kişilik bir örnekleme sahip olan çalışmalarında, Slesinger ve meslektaşları (2019) KZVD gerçekleştiren kişilerin oranları ile birlikte şu davranışları listelemişlerdir: Deriyi kesme (%91.2), deriyi çizme (%54.2), kendine vurma (%30.5), deriyi kazıma (%29.9), kafayı bir yere vurma (%25.0), yaraların iyileşmesine engel olma (%23.9), cildi yakma (%21.6), kan alma (%11.7), acısı için dövme yaptıрма (%8.4), vücuda bir nesne yerleştirme/ekleme (%5.6), deriyi oyma (%2.3) ve uzuvları kırma (%1.1). Bunların yanında burun, dil, kol, bacak gibi uzuv ve organların kendi kendine amputasyonu, kendi kendine gözde iltihaba sebep olmak, kendini kör etmek,

gözünü çıkarmak, kadınlarda genital kendini yaralama erkeklerde kendini kastre etme veya penisin kesilerek çıkarılması ve otoyamyamlık gibi çok daha ekstrem KZVD formların da mevcut olduğu bilinmektedir (Walsh ve Rosen, 1988).

Günümüzde hangi davranışın kendine zarar verme başlığı altına dahil edileceği veya daha sonra bunların anlamlı gruplara nasıl ayrılabilceği konusunda klinisyenler ve araştırmacılar fikir birliğine varamamış durumdadırlar (Simeon ve Favazza, 2001). Mevcut tez çalışmasında hangi davranışların araştırmaya dahil edileceğini belirlerken referans alınan Favazza'nın (2011) bu konudaki çalışmaları Tablo 1.1'de özetlenmiştir.

Tablo 1.1. Favazza'nın KZVD Sınıflandırmaları

Araştırmacılar	Sınıflandırma	Örnekler	
Favazza ve Rosenthal (1993)	Major	Göz çıkarma, kastrasyon, uzuv amputasyonunu vb.	
	Stereotipik	Kafayı bir yere vurma, göz kürelerine bastırma, parmak ısırma vb.	
	Yüzeysel/Orta derecede	Deri kesme ya da bir şekil veya yazı kazıma, deri yakma, yaraların iyileşmesine engel olma, iğne batırma, kemik kırma, kendini yumruklama, deri yolma ve tırnaklama	
Simeon ve Favazza (2001)	Major	Göz çıkarma, kastrasyon, uzuv amputasyonunu vb.	
	Stereotipik	Kafayı bir yere vurma, göz kürelerine bastırma, parmak ısırma vb.	
	Zorlantılı	Saç çekme/koparma, deri yolma, tırnak yeme	
	Dürtüsel	Deri kesme/yakma ve kendine vurma	
Favazza (2011)	Kültürel açıdan onaylanan ritüeller	Ritüeller	Düzlük Kızılderililerinin Güneş Dansı (manevi bir anlamı olan eylemler)
		Pratikler	Piercing, dövme, sünnet vb.
		Major	Göz çıkarma, kastrasyon, uzuv amputasyonunu vb.
	Patolojik	Stereotipik	Kafayı bir yere vurma, göz kürelerine bastırma, parmak, dudak, dil, yanak ısırma, deriyi oyma, kollara vurma, yüzü ya da kafayı tokatlama ve diş sökme
		Zorlantılı	Saç çekme/koparma, deri yolma, tırnak yeme
		Anlık	Deri kesme ya da bir şekil veya yazı kazıma, deri yakma, yaraların iyileşmesine engel olma, iğne batırma, kendine vurma
			Dürtüsel
		Tekrarlayan	Anlık davranışlar bunaltıcı bir meşguliyet haline geldiğinde ve kişi bu davranışı kimliğinin bir parçası olarak, kendilerini buna bağımlı kişiler olarak tanımladıklarında tekrarlayıcı KZVD olarak adlandırılır

Mevcut tez çalışmasında; doğrudan, bir ya da birden çok kez tekrarlanan, kendine zarar verme davranışlarının dürtüsel türleri (kesme, yakma, cilde bir harf veya şekil kazıma, kendine vurma/kendini bir yere çarpma, iğne batırma, yaraların iyileşmesine engel olma) ve intihar girişimleri araştırılmıştır.

1.2.2. KZVD'nin etiyolojisi.

Kendine zarar vermenin etiyolojisi, sosyal, bireysel ve psikolojik risk faktörlerini içinde barındıran bir konudur. Tez çalışmasının bu kısmında bu faktörlerin neler oldukları incelenecektir.

1.2.2.1. Bireysel-psikolojik faktörler.

Kendine zarar vermenin etiyolojisinde, bireyin psikolojik özelliklerinin önemli bir rol oynadığı açıktır (Madge ve ark., 2011). Çoğunlukla sağlıklı olmayan bir psikolojik durumun işaretçisi olan kendine zarar verme (Assi, Maatouk ve Jaspal, 2020) kişide var olan psikolojik sorunların bir uzantısı olarak ortaya çıkabilir (Démuthová, Démuth ve Jurcigova, 2022).

Bu sorunların ne olduğuna bakıldığında ise kendine zarar verme davranışının, majör depresif bozukluk, borderline kişilik bozukluğu (Elena-Rodica, Augusta, Vasile ve Roxana, 2023; Kurdziel, Kors ve Macfie, 2018) ve yeme bozuklukları (Zelkowitz ve Cole, 2018) gibi tanılar, olumsuz beden algısı (Muehlenkamp ve Brausch, 2011), duygu düzenleme güçlükleri ve bağlanma problemleri (Kimball ve Diddams, 2007) ile ilişkili olduğu görülmüştür.

Ayrıca bireyin duygu düzenleme yatkınlıklarının, kişinin bağlanma özellikleri ile kendine zarar verme davranışları arasındaki ilişkiye aracılık ettiğinin gösterildiği

bir çalışma, kendine zarar verme davranışlarının etiyolojisinde duygu düzenlemenin bireysel ve psikolojik bir faktör olarak önemini vurgular (Kimball ve Diddams, 2007). Gerçekten de alanyazında duygu düzenleme güçlükleri, kendine zarar vermenin en sık karşılaşılan nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır (Kruzan ve Whitlock, 2019).

Özetle, kendine zarar vermenin psikolojik etiyolojisinin çok yönlü olduğu; psikolojik rahatsızlıklar, duygu düzenleme, kendini kıyaslama, bağlanma, beden algısı, negatif bilişler ve şemalar, psikolojik dayanıklılık ve stres toleransı gibi faktörleri içerdiği söylenebilir (Kruzan ve Whitlock, 2019). Psikolojik sorunlar, kendine zarar verme davranışının kesitsel bir korelasyonu olarak tanımlanmıştır, ancak hangi bireylerin kendine zarar vereceğini ve bunun ne zaman gerçekleşebileceğini tahmin etmek için yeterli değildir (Kashyap, Hooke ve Page, 2015).

1.2.2.2. Çevresel faktörler.

Kendine zarar verme davranışının ortaya çıkmasında çevresel faktörler önemli bir rol oynamaktadır. Araştırmalar aile, akran ve toplumsal düzeydeki çeşitli ekolojik faktörlerin kasıtlı kendine zarar vermeyle ilişkili olduğunu göstermektedir (Greydanus ve Shek, 2009).

Aile ile ilgili faktörler, çocukluk olumsuz yaşam olayları ve ebeveyn-çocuk ilişkilerinin kalitesi gibi başlıkları içerir ve bunlar kişinin kendine zarar verici düşünce ve davranışlarla ilişkilendirilmiştir (Carr ve ark., 2020; North, Fox ve Doom, 2021). Özellikle cinsel ve/ya fiziksel istismar, ihmal, ebeveyn kaybı ve aile içi çatışmalar gibi faktörlerin, kendine zarar verme ve intihar düşünceleri olasılığını önemli ölçüde arttırdığı gözlenmiştir (Kukoyi ve ark., 2023). Ayrıca duygusal ihmal, bağların zarar görmesi ve psikolojik kontrol, kendine zarar verme davranışına katkıda bulunan diğer

kötü muamele biçimleri olarak tanımlanmıştır (Gratz, 2006; Gratz ve ark., 2002). Bunlara ek olarak alanyazın, kendine zarar veren kişilerin günlük yaşamlarında sıklıkla düşmanca etkileşimler yaşadıklarını ve bunun da çevresel stres faktörlerinin davranışlar üzerindeki etkisini yansıttığını öne sürmektedir (Latina ve Stattin, 2017). Bu düşmanca etkileşimlerden biri ise alanyazında kendine zarar verici davranışların ortaya çıkmasında etkili olduğu gözlenen zorbalıktır (Kruzan ve Whitlock, 2019). Yakın zamanda yapılan bir meta-analizde, zorbalığa maruz kalma geçmişi olan ergenlerin, maruz kalmayan yaşlılarına göre kendine zarar verme davranışında bulunma olasılığının iki kat daha fazla olduğu bulunmuştur (Kruzan ve Whitlock, 2019). Buna ek olarak, üniversite öğrencilerinde kendine zarar vermenin, yalnızlıkla ilişkisini vurgulayan bir çalışma da yapılmıştır (Dellinger-Ness ve Handler, 2007).

Araştırmalar kendine zarar verme davranışının açığa çıkmasında toplumsal risk faktörlerinin de bulunduğunu savunmaktadır; bunlar kişinin içinde bulunduğu topluluk sebebiyle ayrımcılığa ve şiddete maruz kalması veya kendi topluluğundan izole edilmiş hissetmesi şeklindedir (Naicker, Jager, Naidoo ve Mathee, 2016).

Özetle, kendine zarar vermenin etiyojisi, istismar ve ihmal gibi kötü muameleler, zorbalık veya yalnızlık gibi olumsuz sosyal etkileşimler, topluluk dinamikleri ve daha geniş toplumsal koşullar dahil olmak üzere çok sayıda çevresel faktörden etkilenmektedir.

1.2.3. KZVD'nin işlevleri.

Herhangi bir davranışın işlevi, o davranışın bireye hizmet ettiği amaç veya hedeftir. İşlev kavramı davranış analizi disiplininin merkezinde yer alır ve bilimin konusu haline getirilen hedef davranışları karakterize etmeye hizmet eder (Baer, Wolf ve

Risley, 1968). Bu kavram bir davranışın “neden” gerçekleştirildiği sorusuna da yanıt verebileceği gibi davranışın etiyojisi ile aynı şeyi ifade etmez. Tez çalışmasının bu bölümünde, psikoloji kuramlarına dayanan açıklamalar ile bu işlevlerin neler olduğu anlatılmıştır.

KZVD’nin işlevlerinin incelendiği ve buna yönelik modellerin oluşturulduğu çalışmalara bakmadan önce bu davranışın kişiye sağladığı “faydanın” bireyler arasında hatta bireylerin kendisinde zaman içinde farklılık gösterebileceği gerçeğini de hesaba katmak gerekir (Hooley, Fox ve Boccagno, 2020). Benzer şekilde tek bir amaç ya da faydadan ziyade kişi bu davranışı gerçekleştirirken birden çok işlevsel öğeyi amaçlayabilir (Klonsky, 2011).

Suyemoto (1998) kendini yaralamanın işlevlerini incelediği derleme çalışmasında bu davranışın 6 farklı işlev modelini ortaya koymuştur. Bunlar; davranışın kişinin çevresinden aldığı tepkiler tarafından pekişmesini sağladığını savunan “çevresel model”, intihar etmemek amacıyla, ölüm ve yaşam dürtülerinin çatışmalarında bir uzlaşma sağladığını savunan “intihar önleyici model”, kişinin cinselliğine yönelik çatışmalarını yatıştırmayı sağladığını savunan “cinsel model”, başka yollarla dışa vurulamayan öfke, acı ve kaygıyı kontrol edebilmek ya da dışa vurabilmek amacıyla gerçekleştiğini savunan “duygu düzenleme modeli”, aşırı yoğun duygular sebebiyle gerçeklikten ya da kendisinden kopmalar yaşayan kişinin bunları sonlandırabilmesi amacıyla gerçekleştirdiğini savunan “çözülme önleyici model” ve son olarak kişinin kendisi ve diğerleri arasında bir ayrım yaratması, başkalarının yutulması kimliğini kaybedecek olma endişelerinin sonlandırmasını sağladığını savunan “sınırlar modeli” şeklindedir.

Nock ve Prinstein'in (2004) fonksiyonel bir yaklaşım ile KZVD'yi değerlendirdikleri çalışmalarında bu tür davranışların otomatik/kişisel olarak pekiştirici (yani kişinin kendisi tarafından pekiştirilmesi; örneğin duygu düzenleme) ve/veya sosyal olarak pekiştirici (yani başkaları tarafından pekiştirilmesi; örneğin dikkat çekme veya kaçınma) özellikleri nedeniyle gerçekleştirildiğini varsaymışlardır. Verilerin, kendine zarar verici düşünce veya davranışlar nedeniyle psikiyatri kliniğine başvuran 108 ergen hastadan toplandığı çalışmada sonuçlar, KZVD'nin hipotez edilen fonksiyonel modelinin yapısal geçerlik ve güvenilirliğini desteklemiş ve KZVD'nin Dört-Fonksiyon Modeli ortaya atılmıştır. Bu modele göre KZVD dört pekiştirme süreci ile süregelen bir davranış haline gelir. Bu süreçlerin dörde ayrılması pekiştireçlerin olumlu ya da olumsuz olması ve sonuçların kişilerarası ya da kişisel olması ile ilgilidir. Kişisel olumsuz pekiştireçte davranışı, rahatsız edici düşünce ve duyguların hemen azalması veya durması izler (örneğin, gerilimin azalması, öfke duygularında azalma). Kişisel olumlu pekiştireçte davranışı istenilen düşünce veya duyguların ortaya çıkması veya artması takip eder (örneğin, kendini uyarma, kendini "cezalandırmaktan" tatmin olma). Bunlara karşın kişilerarası olumlu pekiştireçte davranış ardından istenilen bir sosyal olayın (örn. dikkat, destek) ortaya çıkması veya artması gözlenir. Davranış kişilerarası olumsuz pekiştireç görevini ise bazı sosyal olayların azalması veya sona ermesi (örneğin akranların zorbalığı bırakması, ebeveynlerin kavgayı bırakması) ile görür.

Klonsky (2009; 2011) sıklıkla bu davranışın işlevleri üzerine çalışmalar yapmış bir araştırmacıdır. Bu davranışın nedenleri olarak "içimde oluşan duygusal baskıyı serbest bırakarak rahatlamak", "nasıl hissettiğimi kontrol edebilmek", "tahammül edemediğim duygulardan kurtulmak" gibi cevaplarla sıklıkla karşılaşılan

bu çalışmalarda KZDV'nin olumsuz duyguları (geçici olarak) hafifletme işlevi görüyor olduğu anlaşılmaktadır. Şimdiye kadar bahsedilen tüm çalışmalarda karşımıza çıkan bu duygu düzenleyici işlev tez çalışmasının içeriğiyle de uyumlu bir şekilde önemlidir.

1.3. İkili Zarar (Dual-Harm)

“İkili Zarar” kavramı Adli Psikolog Karen Slade (2018) tarafından ortaya atılmış bir kavramdır. İlk bakışta birbirinden çok farklı gözükken, başkalarına yönelik saldırganlık ve kendine zarar vermenin aslında bağlantılı olduğu çok uzun zamandır biliniyor olsa da ikisini bir araya getiren bu kavram oldukça yenidir. O'Donnell, House ve Waterman (2015), 123 makalenin sistematik incelemesini yaptıkları çalışmalarında psikodinamik perspektife vurgu yapmış ve Freud'un, intiharı içe dönük saldırganlık olarak gördüğünü ve saldırganlığın hem intihara yönelik hem de şiddet içeren davranışların altında yatan bir faktör olarak öne sürdüğünü belirtmiştir. Yapmış oldukları çalışma bu görüşü destekleyen sonuçlar vermiş ve saldırganlık ile kendine zarar vermenin ilişkili olduğunu bulmuştur. Bu ilişki kullanılan tanımlara, önlemlere ve yöntemlere veya seçilen popülasyonlara bakılmaksızın ortaya çıkmaktadır. Bu tür kanıtlar, bu iki davranışın birlikte oluşumunun kaynağı ve doğası hakkında daha fazla teorik tartışma ve ilişkisel araştırma gerektirdiğini bize gösterse de bu zamana kadar “İkili Zararın” etiyolojisi yeterince araştırılmamış ve risk faktörleri çoğunlukla kendine zarar verme ve saldırganlık davranışları için ayrı ayrı incelenmiştir (Carr, Steeg, Mok, Pedersen, Antonsen, Kapur ve Webb, 2020). Ancak Slade (2019), hem kendine zarar veren hem de şiddet içeren davranışlar sergileyen bireylerin, daha fazla dikkat gerektiren ayrı bir grup olarak görülmesi gerektiğini öne sürmektedir. Kendine zarar vermeyen ancak şiddet uygulayan erkeklerle karşılaştırıldığında, ikili zarar veren

erkeklerin, hapiste %40 ve tecritte iki kat daha fazla gün geçirdikleri ve bu süreçte neredeyse hiç terapötik müdahale görmedikleri bildirilmiştir (Slade, 2019). Benzer şekilde, 2246 kişinin dış etkenlere dayalı ölümünün incelendiği bir çalışmada, doğal olmayan yollarla ölüm riskinin şiddet geçmişi olan bireyler ve kendine zarar veren bireyler için arttığı; ancak en büyük risk artışının, her iki davranış geçmişine de sahip olanlar arasında olduğu bulunmuştur (Steeg, Webb, Mok, Pedersen, Antonsen ve Carr, 2019). Shafti, Taylor, Forrester ve Pratt (2021) ikili zarar davranışında bulunan bireylerin tekli zarar verenlerden farklı özelliklere ve daha zararlı davranış biçimlerine sahip yüksek riskli bir grup olabileceği ihtimali öne sürülmüştür. Slade (2019) “İkili Zarar” davranışını tanımanın önemini tartıştığı makalesinde kişinin başkalarına ve kendine yönelik zarar verici davranışlarda bulunmasının toplumda birbirinin tam tersi tepkiler doğurduğunu belirtmiştir. Buna göre, şiddet davranışı doğal olarak başkalarını korumak için ceza ve sınırlamalarla karşılanırken, kendine zarar verme davranışına özen ve şefkat ile yaklaşılmaktadır. Ancak bu iki davranış arasındaki bilinen ilişki, uygulamalardaki mevcut ayrımları yetersiz kılmaktadır (Slade, 2019).

1.3.1. İkili zarar davranışını açıklayan psikodinamik kuramlar.

Mevcut tez çalışmasının bu bölümünde ikili zarar davranışları mevcut terimin yeni olması sebebiyle kendine ve diğerlerine zarar verme eğilimi (sodomazoşizm) üzerinden anlatılmıştır. Bir diğer değişle kendine ve başkalarına zarar verme davranışlarının bir patoloji şemsiyesi altında farklı kuramcılar tarafından nasıl açıklandığı incelenmiştir.

Freud ile başlayıp, Sartre’ın varoluşçu felsefesine kadar uzanan bir dönemin tartışıldığı doktora tezinde Palazzolo (2007) sodomazoşizm üzerine geliştirilen

teorileri açıklamıştır. Bu çalışmaya göre sadizim ve mazoşizmin tartışılmaya başlandığı ilk yıllarda etkili isimlerden ikisi olan Krafft-Ebing ve Ellis'in birbirinden farklılaşan görüşleri olmuştur. Krafft-Ebing bu iki olgunun aynı bireyde görülmeyeceğini savunurken, Ellis aslında her bireyin içinde ikisinin de mevcut olduğunu ve aynı varlığın değiş tokuş edilebilir parçaları olduğunu savunmuştur.

Freud'un çocukluk çağı psikoseksüel gelişimi üzerine oluşturduğu teorileri bu iki isimden etkilenmek ile birlikte üç aşamaya ayrılacak değişimlerden geçmiş olarak düşünülmüştür (Palazzolo, 2007). Birinci aşamada sadizmin birincil, mazoşizmin ikincil itki olduğu, ikinci aşamada sadomazoşizmin ödipal kompleks ile ortaya çıktığı, son aşamada ise ilk aşamanın tersine mazoşizmin birincil itki olarak alındığı görülmüştür. Bu "birincil itki olarak mazoşizm" evresinde sadistik saldırganlık, egodan uzaklaşılarak, ölüm dürtüsü (Thanatos) ve cinsel libidonun (Eros) birbirine karışması ile ortaya çıkar şeklinde kavramsallaştırılmıştır; mazoşizmin "ahlaki" türü ise bilinçdışı bir suçluluk duygusuna ve cezalandırılma ihtiyacına bağlı olarak gelişen, kişinin kendine acı vermesinin erotik olmayan bir biçimde tezahür edilmesi şeklinde açıklanmıştır (Palazzolo, 2007).

Freud'un kuramına bir diğer açıdan bakacak olursak, ona göre herhangi bir dışavurum (acting out) travmatik çocukluk deneyimleri hatırlandığında bilinçdışında gerçekleşen mekanizmalar sonucu bu erken travmayı tersine çevirmek amaçlandığı için ortaya çıkar (Yakeley ve Burbridge-James, 2018). Eğer erken dönem deneyimler, hatıra ve hisler doğru şekillerde işlenemez ise davranışlarla dışa vurulmaya devam ederler bu da bir nevi tekrarlayan kompulsiyonların özüdür. Bu noktada başkalarına ve/ya kendine zarar verme, bilinçdışı anlamlara sahip eylemler, bilince taşınmasına

veya kelimelere dökülmesine izin verilmeyen bastırılmış düşünceleri, duyguları ve fantezileri eylem halinde aktaran bir iletişim şekli olarak da görülebilir (Yakeley ve Burbridge-James, 2018).

Psikanaliz alanyazında büyük bir yer kaplayan Nesne İlişkileri Kuramı, Freud'un bazı fikirlerine dayanarak kendisinden sonra gelen Melanie Klein ve Otto Kernberg gibi isimlerce genişletilmiş ve geliştirilmiştir. Freud'un Yapısal Kişilik Kuramını reddederek, ödipal öncesi bilinçdışı fantezilerin varlığına dayanarak kendi kişilik kuramını geliştiren Melanie Klein iki temel kişilik pozisyonu olduğunu savunmuştur, bunlar paranoid-şizoid ve depresif pozisyonlardır; paranoid-şizoid konum, bölünme, ilkel savunmalar ve perseküsyon ile tanımlanırken depresif konum, kendiliğin ve başkalarının hem olumlu hem de olumsuz yönlerinin bütünleşmesini içerir (Carveth, 2021; Shahr, 2018). Bütünleştirme işlemi için ise dışsallaştırma (sadistik öfkenin dışarıdaki ebeveyn figürlerine yansıtılması) ve yeniden içselleştirme (bütünleşme) süreci önemlidir (Ogden, 1979). Klein, yetişkin patolojisinin bu süreçlerin sekteye uğramasından kaynaklanabileceğini belirtmektedir (Ogden, 1979). Bir diğer deyişle Klein'a göre patolojik sadomazoşizm, ödipal öncesi dönemde zihinsel konumların yeniden içselleştirilmesinin sağlanamamasından kaynaklanabilir (Ogden, 1979).

Kernberg'in (2016) kişilik organizasyonu modeli ise, kişiliğin işleyişini anlamak için kapsamlı bir çerçeve sunar. Kökleri nesne ilişkileri teorisine dayanan bu model, kişilik gelişimine ilişkin etiyolojik değerlendirmelere dayanarak psikolojik işlevsellikteki farklı alanları ve bozulma düzeylerini tasvir ederek kişilik patolojisine ilişkin sonuçlara varır (Hörz-Sagstetter, Ohse ve Kampe, 2021). Kernberg'in

modelinin merkezinde üç ana boyut bulunmaktadır bunlar: kimlik bütünlüğü, savunma mekanizmaları ve gerçeklik testidir. Kernberg'in modeli aynı zamanda nevrotik, borderline ve psikotik gibi her biri bu üç ana boyuttaki özellikler ve bozulma düzeyleriyle karakterize edilen farklı kişilik organizasyonları arasında da ayrım yapar (Ellison ve Levy, 2012). Kernberg'e göre, iç dünya bütünleştğinde nevrotik kişilik yapılanması oluşur. Bütünleşme olmadığında ise borderline ve psikotik kişilik örgütlenmeleri görülür. Borderline ve nevrotik düzeyde farklı kişilik bozuklukları bulunur ve bireylerin başa çıkma mekanizmaları bulundukları düzeye göre farklılık gösterebilir. Örneğin nevrotik örgütlenmede yer alan biri olgun savunma mekanizmalarını kullanırken sınır düzeyinde biri daha ilkel savunma mekanizmalarına başvurur. Özetle bu modele göre kişinin kendine veya başkalarına zarar verici davranışlarda bulunması erken dönem nesne ilişkileri sonucu yerleşen kişilik örgütlenmesinin bir uzantısı olarak görülebilir.

1.4. Kişilik ve Kişilik Bozuklukları

İnsanları anlamak ve tanımak amacıyla geçmişten günümüze kişiliğe ilişkin pek çok tanımlama ve sınıflandırma yapılmıştır (Taymur ve Türkçapar, 2012). Cervone ve Pervin (2019) kişiliği, bireyin devamlı (çoğunlukla istikrarlı, farklı zaman ve durumlarda tutarlı) ve özgün (kişiyi diğerlerinden farklı kılan- benzersiz) deneyim ve davranışlarına katkıda bulunan psikolojik sistemler (duygusal deneyimler, zihinsel yaşam, sosyal davranışlar) şeklinde tanımlamıştır (Cervone ve Pervin, 2019). Başka bir şekilde ifade edilecek olursa kişilik, bireyin düşünce, duygu ve davranışları da dahil olmak üzere değişen psikolojik tepkilerini belirleyen ve yalnızca şimdiki zamana, biyolojik bağlama veya sosyal çevreye atfedilemeyecek kadar kalıcı olan özellikler ve eğilimler olarak tanımlanabilir (Taymur ve Türkçapar, 2012). Çok sayıda teorisyen

kişiliğin bireyin zihinsel, duygusal, sosyal ve fiziksel özellikleri de dahil olmak üzere neredeyse her yönünü içerdiğini iddia etmektedir (Taymur ve Türkçapar, 2012). Ayrıca kişilik günümüzde iki kategoriye ayrılmış şekilde de değerlendirilmektedir bunlar ise; mizaç ve karakterdir (Öztürk ve Uluşahin, 2011). Karakter, bireyin dünyaya bakış açısı ve başa çıkma mekanizmalarıyla tanımlanır. Karakter oluşumunda sosyal çevre ve öğrenme önemli bir rol oynamaktadır. Tam aksine, mizaç ise bir kişinin doğuştan gelen, daha fizyolojik temelli davranış kalıplarını ifade eder. Şimdiye kadar bahsedilen kişilik tanımlamaları ortaklık gösterse de kişilik bozukluğunun ne olduğunu tanımlamak ve sınıflandırmak oldukça güçtür, öyle ki kişilik bozukluklarının ruh sağlığı alanında en çok tartışmaya yol açan konulardan biri olduğu söylenebilir (Ertan ve Cankorur, 2017). Ancak yine de genel bir tabir ile kişilik bozuklukları, duygulanım, dürtü kontrolü, kişilerarası ilişkiler ve bilişte problemlere neden olan kalıcı veya süreklilik gösteren davranış eğilimleri ile beklenen normların dışına çıkılması olarak tanımlanabilir (Ertan ve Cankorur, 2017; Taymur ve Türkçapar, 2012).

Bazı psikologların kişilik bozukluğu diye bir şeyin varlığını, değişmez bir doğası olması ve bunun terapinin iyileştirici iddiaları ile ters düştüğü gerekçesi ile kabul etmediklerini akılda bulundurmak gerekir (Warner ve ark., 2004). Benzer şekilde kişilik bozukluklarının nasıl tanımlanacağı ve sınıflandırılacağı konusunda da alanyazında bir fikir birliği bulunmamaktadır. Örneğin hem kişiliği hem de kişilik bozukluklarını tanımlar ve sınıflandırırken kategorik ve boyutsal yaklaşımlar bulunmaktadır (Taymur ve Türkçapar, 2012).

Dünya Sağlık Örgütü'nün (2019) ICD-11 sınıflandırmasına göre kişilik bozukluğu iki yıl veya daha uzun süre devam eden kendilik ve kişilerarası işlevsellikte

sorunlar ile karakterize edilir. Bu bozuklukta, çeşitli sosyal ve kişisel bağlamlarda ortaya çıkan uyumsuz düşünce, duygu, ifade ve davranış kalıpları görülür. Bu bozuklukta davranış kalıpları gelişimsel olarak uygun değildir ve sosyal veya kültürel değişkenler ile açıklanamaz. Kişinin hayatındaki tüm işlevsellik alanlarında, bu bozukluğa bağlı önemli derecede sıkıntı veya bozulma görülür. Buna ek olarak ICD-11’de kişilik bozukluklarının tanı kriterleri hafif, orta ve şiddetli kişilik bozukluğu şeklinde ayrıştırmıştır (WHO, 2019).

DSM-5-TR’de ise (2022) 10 farklı kişilik bozukluğu yer almakla beraber, kişilik bozuklukları, bireyin içinde bulunduğu kültürün beklentilerinden önemli ölçüde sapan, esnek olmayan, ergenlik veya erken yetişkinlik döneminde başlayan, yaygın, zamanla sabit kalan ve kişide sıkıntıya veya işlevsellikte düşüşe yol açan, kalıcı bir iç deneyim ve davranış örüntüleri şeklinde tanımlanmıştır (American Psychiatric Association [APA], 2022). Buna ek olarak kişilik bozuklukları tanımlamalarındaki benzerliklere dayanarak üç kümeye ayrılmıştır. A kümesi kişilik bozukluklarını gösteren bireyler sık sık tuhaf ve eksantrik görünmeleri bakımından ortaklaştırılmıştır. B kümesindeki kişiler ise sıklıkla dramatik, duygusal veya dengesiz görünürler. C kümesindeki bireyler ise sıklıkla endişeli ve korkulu kişilikler olmaları bakımından bir küme altında toplanmışlardır (APA, 2022). Her bir kişilik bozukluğunu karakterize eden örüntüler Tablo 1.2’de özetlenmiştir.

Tablo 1.2. DSM-5-TR’de Kişilik Bozuklukları

Sınıflandırma	Karakterize Eden Örüntüler
A Kümesi	
Paranoid Kİ	Başkalarına karşı daimî bir güvensizlik, niyetlerinin kötü olacağına inanma ve şüphe
Şizoid Kİ	Sosyal ilişkilerden çekilme ve sınırlı duygusal ifade
Şizotipal Kİ	Yakın ilişkilerde akut rahatsızlık hisleri, algısal çarpıtmalar ve eksantrik davranışlar
B Kümesi	
Antisosyal Kİ	Başkalarının haklarını önemsememe ve ihlal etme, suça meyil, dürtüsellik ve deneyimlerden öğrenememe
Borderline Kİ	Kişilerarası ilişkiler, kendilik imajı ve duygudurumda instabilite, dürtüsellik
Histriyonik Kİ	Aşırı duygusallık ve dikkat çekme ihtiyacı
Narsisistik Kİ	Büyüklenmecilik, hayran olunma ihtiyacı ve empati eksikliği
C Kümesi	
Çekingen Kİ	Sosyal içe çekilme, yetersizlik hisleri ve negatif değerlendirilmeye karşı aşırı hassasiyet
Bağımlı Kİ	Aşırı bakım ihtiyacı dolayısıyla itaatkâr ve yapışkan davranışlar
OKKİ	Düzen, mükemmellik ve kontrol ile aşırı meşguliyet

Günümüzde DSM-5’te bir tanı kriteri olarak yer almayan ancak patolojik bir kişilik özelliği olarak bilinen pasif-agresif kişilik bozukluğu (Laverdière, Ogrodniczuk ve Kealy, 2019) DSM-III-R’de erteleme, sorumsuzluk ve yükümlülüklerden kaçınma gibi özelliklerle karakterize edilir (Trull, 1992). Bunun yanında pasif agresif kişilik bozukluğu bireyler, istikrarlı bir pasiflik ve olumsuz duygulanım sergileme eğilimindedir (Hopwood, 2018). Bazı araştırmalar pasif-agresif kişiliğin başkalarına yönelik aktif saldırgan davranışları (Candini ve ark., 2020) ve alkol tüketimi gibi dürtüsel davranışları da (Tikkanen ve ark., 2015) içeren geniş bir davranış yelpazesi ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda duygu düzenleme güçlükleri ve dürtüsellik ile de ilişkisi bulunan pasif-agresif kişilik bozukluğu (Tikkanen ve ark., 2015; Candini ve ark, 2020) mevcut tez çalışması için önem arz eden bir tipolojidir.

1.4.1. Kişilik bozukluklarını açıklayan kuramlar.

Kişilik bozuklukları çeşitli teorik perspektiflerden incelenen karmaşık durumlardır. Herhangi bir teorik perspektifin kişilik bozukluklarını nasıl açıkladığına bakmak için, onların psikopatolojiyi nasıl kavramsallaştırdıklarını incelemek yeterli olabilir. Tez çalışmasının bu kısmında farklı kuramcıların kişilik bozukluklarını nasıl açıkladıkları incelenecektir.

Freud'un kurucusu olduğu psikanalitik kurama göre, erişkin bir bireyin kişilik gelişiminde çocukluğun ilk beş yılı büyük bir öneme sahiptir. Bu erken dönemde yaşanan, cinsel dürtüler çevresinde açığa çıkan psikososyal çatışmalar, bireyin kişilik yapısını belirleyen temel unsurlardan biridir. Bu süreçte yaşanan fiksasyonlar, herhangi bir psikopatolojinin temelini oluşturabilir ve kişilik bozuklukları da bu süreçteki gelişim aşamalarının etkisi altında şekillenebilir (Taymur ve Türkçapar, 2012). Jung, psikanalitik kuramdan ayrılan bir bakış açısıyla kişilik üzerine odaklanarak, içe dönük ve dışa dönük bireyler olmak üzere, tipolojik tanımlar geliştirmiştir. Bu tanımlar, kişilik özelliklerinin boyutsal yaklaşımına doğru bir geçiş niteliği taşımıştır (Taymur ve Türkçapar, 2012). Bu geçişin ardından farklı araştırmacıların (Cattell, Eysenck, Costa ve McCrae) yıllar içindeki çalışmaları ile son halini alan kişiliğin Büyük Beş Faktörü (deneyime açıklık, sorumluluk, dışa dönüklük, uzlaşmacılık ve nevrozizm) ortaya atılmıştır. Büyük beş faktör, kişilik bozukluklarını aslında normal kişilik özellikleri olan bu beş faktörde aşırı uçlarda bulunan varyasyonlar olarak görmektedir (Taymur ve Türkçapar, 2012). Watson'ın 1913'teki davranışçı manifestosu ile iç gözlem ve zihinsel süreçlerden uzaklaşarak gözlemlenebilir davranış psikolojik çalışmanın odağına getirdiği dönemlerde ise (Malone, 2014) davranış kalıplarının ve buna paralel olarak patolojilerin, geçmiş

yaşam deneyimlerinden koşullanma yoluyla gelişiyor olduğu savunulmuş ve çeşitli çalışmalarla desteklenmiştir (Raymore, Barber, Eccles ve Godbey, 1999). Katı davranışçı görüşlerin gözlemlenemez olduğu gerekçesi ile yok saydığı bilişlerin çalışıldığı kuramlara göre ise işlevsel olmayan inançlar psikopatolojilerin temelini oluşturur (Roefs ve ark., 2011). Bir diğer deyişle bilişsel kurama göre kişilik bozukluklarının her biri kendine özgü işlevsel olmayan inançlara sahiptir (Butler, Beck ve Cohen, 2007). Bu teoriler, olumsuz temel inançlar ve bilişsel yanlışlıklar gibi uyumsuz düşünce kalıplarının kişilik bozukluklarının ortaya çıkmasına katkıda bulunduğunu öne sürmektedir (Vlierberghe, Braet, Bosmans, Rosseel ve Bögels, 2009). Ayrıca bilişsel teoriler, bireylerin bilgiyi kodlama, yorumlama ve hatırlama şeklinin, psikolojik semptomların gelişimine karşı savunmasızlık oluşturabileceğini öne sürmektedir (Hong, Lee, Tsai ve Tan, 2017).

Kişiliğin sosyal-bilişsel kuramı ise bireyin kişiliğinin şekillenmesinde bilişsel süreçler ve sosyal etkilerin arasındaki etkileşime dikkat çeker (Wang ve Lin, 2006). Kendisinden önce gelen bilişsel ve sosyokültürel yapılandırmacı görüşleri bütünleştiren bu kuram, kişilik gelişiminin bireylerin yaşam öyküleri boyunca farklılık ve benzerlik gösterebilen sosyal yaşantılarının (Billett, 1998), ve duygusal tepkiler verebilme ve zekâ gibi bilişsel süreçlerin (Marino, 2017) bir ürünü olduğunu öne sürer (Stacy, Ames, Ullman, Zogg ve Leigh, 2006).

Aslında kişilik üzerine yapılan herhangi bir çalışma ve bu çalışmanın sonuçları, kişilik özellikleri ve bozuklukları arasındaki sınırın nerede çizildiğine bağlıdır (Paris, 2003). Mevcut tez çalışmasında verilerin klinik olmayan bir örneklemden toplanması sebebiyle herhangi bir kişilik bozukluğu tanısı koymaya çalışılmadan katılımcıların bu

kişilik bozukluğuna sahip bireylerin inanabileceği düşüncelere ne derecede yatkınlık gösterdikleri araştırılmak istenmiştir.

1.5. Duygu Düzenleme

Duygu ve duygu düzenleme ile ilgili yapıların tanı ötesi bir özellik taşıyor olması, son yıllarda bu kavramlara duyulan klinik ilginin artması ile ilişkilidir (Gratz ve Roemer, 2004). Gross'a (2002) göre duygular, algılanan zorluklar ve fırsatlara nasıl tepki verdiğimizizi etkileyen, koordineli bir dizi davranışsal, deneyimsel ve fizyolojik tepki eğilimini ortaya çıkarır. Bir diğer deyişle duyguların, özgün bir deneyim, fizyolojik ve davranışsal tepki bileşenlerini içeren karmaşık psikolojik durumlar olduğu söylenebilir (Hockenbury, Nolan ve Hockenbury, 2016). Thompson (1994) ise duyguyu fizyolojik uyarılma, nörolojik aktivasyon, bilişsel değerlendirme, dikkat süreçleri ve tepki eğilimlerini içeren çok yönlü bir olgu olarak tanımlar. Gross (2015) duyguları kavramsallaştırabilmenin birden çok yolu olduğundan duyguların ne olmadığını anlatmak ne olduklarını anlatmaktan daha kolaydır demektedir. Buna rağmen, alanyazında duygulara ilişkin üç ortak söylemi yakalamak mümkündür (Gross, 2015). Bunlar duyguların öznel deneyimler, davranışlar ve fizyolojik tepkiler ile ilişkili olduğu, saniyeler ya da dakikalar içinde sona erdiği ve içinde bulunulan duruma göre faydalı ya da zararlı olabilecekleri şeklindedir.

Duygu düzenleme kavramına bakıldığında ise bunun bazı kavramsallaştırmalarının duygusal deneyimi ve dışavurumu kontrol etme ve duygusal uyarılmayı azaltma şeklinde olduğu görülmektedir (Gratz ve Roemer, 2004). Ancak duygusal tepkilerin kabul edilmesinden ziyade kontrole vurgu yapılmasının, düzenlemeyi zayıflatan süreçlerin düzenleyici olanlarla karışmasına sebep

olabileceğini ileri süren bir literatür de mevcuttur (Dan-Glauser ve Gross, 2013; Rompilla, Stephens, Martínez, Mikels ve Haase, 2023; Troy, Shallcross, Brunner, Friedman ve Jones, 2018). Bazı araştırmacılar kişinin kendi duygusal tepkileri ile ilgili olumsuz duygulara sahip olmasının yani duygusal tepkilerin kabul edilmemesinin, uyumsuz bir strateji olduğunu ve duygu düzenleme güçlükleri ile ilişkili olduğunu bulmuşlardır (Guetta, Cassiello-Robbins, Trumbull, Anand ve Rosenthal, 2022; Gupta, Dubey, Saxena ve Pandey, 2011; Haynos, Roberto ve Attia, 2015). Buna kıyasla uyumlu duygu düzenleme, farklı duygu düzenleme stratejilerini esnek bir şekilde kullanılabilmekle ilişkilidir. Bir başka deyişle uyumlu duygu düzenleme, bazı duyguların ortadan kaldırılmasından ziyade duygusal deneyimlerin ayarlanmasını içerir (Gratz ve Roemer, 2004). Thompson'a (1994) göre duygu düzenleme, kişinin hedeflerine ulaşması için, duygusal tepkilerin, özellikle bunların yoğunluk ve zaman ile ilgili özelliklerinin izlenmesi, değerlendirilmesi ve değiştirilmesinden sorumlu dışsal ve içsel süreçlerdir. Gross'a (1998) göre ise duygu düzenleme, bireylerin hangi duygulara sahip olduklarını, ne zaman bu duyguları deneyimlediklerini ve bu duyguları nasıl yaşantılayıp dışa vurduklarını etkileyen süreçleri ifade eder. Buna ek olarak Gross (1998) duygu düzenleme sürecini; durum seçimi (situation selection), durum değiştirme (situation modification), dikkatte yayılma/yönlendirme (attention deployment), bilişsel değişim (cognitive change) ve tepki düzenleme (response modulation) şeklinde beş gruba ayırmıştır.

Gratz ve Roemer'a (2004) göre ise duygu düzenleme (1) duyguların farkındalığı ve anlaşılması (2) duyguların kabul edilmesi (3) olumsuz duygular yaşarken dürtüsel davranışları kontrol edebilme ve istenilen hedeflere uygun davranabilme becerisi ve (4) bireysel hedefleri ve durumsal talepleri karşılamak

amacıyla duygusal tepkileri istendiği gibi modüle etmek için duruma uygun duygu düzenleme stratejilerini esnek bir şekilde kullanma yeteneği özelliklerini içerecek şekilde kavramsallaştırılmıştır. Bu kavramsallaştırmadan hareketle Gratz ve Roemer'a (2004) ölçek çalışmalarında duygu düzenleme zorlukları veya güçlüklerini bu özelliklerden herhangi birinin veya hepsinin görece yokluğu olarak tanımlamıştır. Bir diğer değişle duygu düzenleme güçlükleri, duyguların farkındalığı, anlaşılması ve kabul edilmesinde sorunlar yaşamak ile beraber duygusal deneyimlerin yoğunluğu ve süresini ayarlamakta kullanılabilecek adaptif stratejilere erişmekte ve duygusal zorluklar yaşarken davranışları kontrol etmekte güçlükleri içerir (Weiss, Tull, Dixon-Gordon ve Gratz, 2013). Ayrıca yaşamda anlamlı ve hedefe yönelik aktiviteleri sürdürürken olumsuz duyguları deneyimlemeye yönelik bir isteksizliği de içinde barındırır (Gratz, Rosenthal, Tull, Lejuez ve Gunderson, 2006; Weiss ve ark., 2013).

Duygu düzenleme güçlükleri birden çok psikolojik bozukluğun etiolojisi ile ilişkilidir (Liu, Chan, Chong, Subramaniam ve Subramaniam, 2019; Glenn ve Klonsky, 2009; Weiss, Brick, Schick, Raudales, Contractor ve Sullivan, 2022). Hatta duygu ve duygu düzenleme ile ilgili sorunların DSM-IV'teki psikopatolojilerin tanı ölçütlerinin %75'inden fazlasını oluşturuyor olduğu ileri sürülmüştür (Duy ve Yılmaz, 2014). Duygu düzenleme güçlüklerinin saldırganlık ve kendine zarar verme gibi çeşitli çıktıları olduğu da bilinmektedir (Gratz ve Tull, 2009; Muehlenkamp, Bagge, Tull ve Gratz, 2013; Selby, Ward ve Joiner, 2009). Öte yandan uyumsuz bir duygu düzenleme stratejisi olarak kendine zarar verme, bu davranışın işlevine ilişkin hem ampirik hem de teorik literatür tarafından desteklenmektedir. (Gratz ve Roemer, 2004). Benzer şekilde başkalarına yönelik şiddet, uyumsuzda olsa duyguları düzenleme işlevi görülebilir (Ahonen ve Loeber, 2016; Lee, Rodriguez, Edwards ve Neal, 2020) bu,

saldırgan davranışın duygulanım düzenleyici bir işlev görebileceğini gösteren deneysel çalışmalardan elde edilen bulgularla tutarlıdır (Ellis, Weiss ve Lochman, 2009). Genel olarak alanyazın, duygu düzenleme güçlüklerinin çok çeşitli ruh sağlığı ve davranışsal sorunlar ile ilişkili tanı ötesi bir yapı olarak öneminin altını çizmektedir (Weiss, Contractor ve Dixon-Gordon, 2020).

1.6. Depresyon

Depresyonu tanımlayan anlatımlar tüm dünyada ve tarih boyunca edebi referanslarda karşımıza çıkmakla birlikte, bundan mustarip bireylerin tasvirinin yüzyıllardır oldukça benzer olduğu görülmektedir (Craighead, Klein, Gillespie, Ritschel ve Phillips, 2017). APA Psikoloji Sözlüğü'nde depresyon, mutsuzluk ve hoşnutsuzluktan aşırı üzüntü, karamsarlık ve umutsuzluğa kadar uzanan, günlük yaşamı olumsuz etkileyen olumsuz bir duygulanım hali olarak tanımlanmıştır. Yeme veya uyku alışkanlıklarında değişiklik, enerji veya motivasyon eksikliği, konsantre olma veya karar vermede zorluk ve sosyal aktivitelerden çekilme gibi çeşitli fiziksel, bilişsel ve sosyal değişiklikler de bu duygulanım hali ile birlikte ortaya çıkma eğilimindedir (VandenBos, 2015).

DSM-5 (2013) ve DSM-5-TR'ye (2022) göre Yeğin (Majör) Depresyon Bozukluğu tanısı konulabilmesi için verilen 9 belirtiden 5'i en az iki hafta boyunca deneyimlenmelidir. Bu belirtiler; depresif, üzgün, boşlukta ve çaresiz hissetme (disforik mod), tüm aktivitelere ya da hemen hemen tüm aktivitelere karşı ilgi kaybı ya da bunlardan artık zevk alamama (anhedoni), iştahta ve/ya kiloda belirgin değişiklikler, çok fazla ya da çok az uyuma, psikomotor retardasyon (yavaşlama) ya da ajitasyon (huzursuzluk), yorgunluk ya da enerji kaybı, değersizlik ya da uygunsuz

suçluluk duyguları, karar vermede ve konsantre olmada zorluk, ölüm hakkında düşünme, intihar düşünceleri ya da girişimleri şeklindedir. Buna ek olarak deneyimlenen 5 semptomdan en az biri ya disforik mod ya da anhedoni olmalıdır. Dahası geri kalan semptomlardan dördü (hem disforik mod hem anhedoni varsa üçü) deneyimleniyor olmalıdır. Son olarak, kişi en az 2 hafta boyunca belirgin bir sıkıntı veya işlevsellik kaybı yaşadığını bildirmeli ve bu süre zarfında bu semptomlar günün büyük bölümünde, çoğu gün boyunca mevcut olmalıdır.

Depresif semptomlar birçok bilimsel çalışmada kendine (Démuthová, Démuth ve Jurcigova, 2022; Elena-Rodica, Augusta, Vasile ve Roxana, 2023; Hawton, 2002; Kahraman ve Çankaya, 2020; Lundh, Wångby-Lundh, Paaske, Ingesson ve Bjärehed, 2011; Sørensen ve ark., 2023) ve başkalarına (Alorani ve Alradaydeh, 2017; Dugré, Dumais, Dellazizzo ve Potvin, 2019; Heilbron ve Prinstein, 2008; Najafzadeh, Pour ve Divsalar, 2022; Roy, Vaishnavi, Han ve Rao, 2017) zarar verme davranışları ile ilişkili bulunmuştur. Bir diğer değişle zarar davranışları ve depresyon bazı zamanlar kesişim gösteren ve birbirini etkileyebilen karmaşık psikolojik olgular olduğu söylenebilir.

Mevcut tez çalışması kapsamında da benzer şekilde değerlendirilen depresyon; saldırganlık, KZVD ve ikili zarar üzerinde etkisi olabileceği düşünülerek kontrol değişkeni olarak çalışmaya dahil edilmiştir.

1.7. Araştırma Değişkenleri Arasındaki İlişkilerin Alanyazını

1.7.1. Kişilik özellikleri ve duygu düzenleme güçlüklerinin saldırganlık ile ilişkisi.

Kişilik bozuklukları ve duygu düzenleme güçlükleri saldırganlıkla oldukça yakından bağlantılı iki olgudur. Howard (2015) tarafından yazılan derleme makalesi saldırganlık ile kişilik bozuklukları arasındaki ilişkiye katkıda bulunan faktörlerin araştırıldığı bir çalışmadır. Bu çalışmada duygu düzenleme güçlükleri/dürtüsellik, psikopati ve sanrısız düşüncelerin kişilik bozukluğu olan kişiler tarafından gösterilen saldırganlık riskine katkıda bulunduğunu öne süren kanıtlar gözden geçirilmiştir. Örneğin duygu düzenleme güçlüklerinin borderline kişilik bozukluğu ile saldırganlık arasındaki ilişkiye aracılık ettiğini gösteren çalışmaların mevcut olduğu görülmüştür. Aynı zamanda bu çalışmada bir kişinin birden fazla kişilik bozukluğuna sahip olabileceğini ve bu durumda şiddete başvurma riskinin artırılabilirliğini savunulmuştur.

Bir kişilik özelliği olan psikopati faktörleri ile önceden tasarlanmış ve dürtüsel saldırganlık arasındaki ilişkinin araştırıldığı çalışmalarında Long, Felton, Lilienfeld ve Lejuez (2014) bu ilişkide potansiyel bir aracı olarak duygu düzenlemenin önemini vurgulamışlardır. Psikopatinin farklı yönlerinin duygu düzenlemeyle nasıl bağlantılı olduğunu ve duygunun hem aşırı hem de yetersiz düzenlenmesinin saldırganlıktaki artışla nasıl bağlantılı olduğu araştırılmıştır. Sonuç olarak çalışma, psikopati değişkenleri ile saldırgan özellikler arasındaki ilişkinin aracılığı olarak duygu düzenleme konularına bakmanın ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır.

1.7.2. Kişilik özellikleri ve duygu düzenleme güçlüklerinin KZVD ile ilişkisi.

Kişilik özellikleri daha da spesifik hali ile kişilik bozuklukları, duygu düzenleme güçlükleri ve kendine zarar verme davranışları ile oldukça yakından ilişkilidir.

Chen ve meslektaşlarının (2023) depresif ergenlerde borderline kişilik özellikleri, duygu düzenleme güçlükleri ve kendine zarar verme davranışının ilişkisini inceledikleri kesitsel çalışmalarında, depresif ergenlerde, KZVD ile duygu düzenleme becerileri ve borderline kişiliğin özellikleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. KZVD riski üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olmasının yanı sıra, borderline kişilik bozukluğu belirtileri, duygu düzenlemenin aracı etkisi ile de KZVD riski üzerinde dolaylı bir etki göstermiştir.

Fadoir, Lutz-Zoisb ve Goodnight (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, duygu düzenlemenin, intihar ile psikopati arasındaki bağlantıda aracı olarak oynadığı rol incelenmiştir. Bu çalışma birincil ve ikincil psikopati arasında bir ayırım yapılmış ve her ikisinin de intihar kapasitesiyle bağlantılı olmasına rağmen yalnızca ikincil psikopatinin hem intihar arzusu hem de intihar edebilirlik ile bağlantılı özellikler sergilediği sonucuna varılmıştır. Gelecekteki intihar niyeti ile ikincil psikopati arasındaki ilişkinin, duygu düzenleme güçlükleri, ruminasyon, yakın zamandaki intihar düşünceleri ve intihar amaçlı olmayan kendine zarar verme ile önemli ölçüde ilişkili olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlar, psikopati ile intihar riski arasındaki ilişkinin anlaşılmasında duygu düzenlemenin önemli bir bileşen olduğunu desteklemektedir.

1.7.3. Kişilik özellikleri ve duygu düzenleme güçlüklerinin ikili zarar ile ilişkisi.

Şimdiye kadar bahsedildiği üzere kişilik özellikleri/bozuklukları ve duygu düzenleme güçlüklerinin hem başkalarına zarar verme hem de kendine zarar verme davranışları ile ilişkili olduğuna dair çalışmalar bulunmaktadır. Bu kısımda ise iki zarar davranışının bir arada incelendiği çalışmalar anlatılacaktır.

Martino ve meslektaşları (2017) tarafından gerçekleştirilen çalışmada borderline kişilik bozukluğu olan bireylerde öfke ve depresif ruminasyonların duygu düzenleme güçlükleri ile ilişkisi ve bunların düzensiz/uyumsuz (dysregulated) davranışları (saldırganlık ve kendine zarar verme gibi) yordayıcı etkisi incelenmiştir. Çalışmanın bulgularına göre borderline kişilik bozukluğu olan bireylerde öfke ruminasyonu düzensiz davranışları yordamakla kalmayıp bunun yanında duygu düzenleme güçlükleri ve saldırgan yatkınlıklar arasında aracı bir rol oynadığı da görülmüştür.

Terzi, Martino, Berardi, Bartolotti, Sasdelli ve Menchetti (2017), ayaktan tedavi gören BKİ hastalarından oluşan bir örneklemede, saldırganlığa ve kasıtlı kendine zarar vermeye karşı hassasiyette dürtüsellik ve duygu düzenleme güçlüklerinin rolünü araştırmayı hedefledikleri çalışmalarında, bu faktörlerin etkileşimi ve bu davranışların açığa çıkmasına nasıl katkıda bulundukları incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre borderline kişilik bozukluğu olan bireylerde, saldırgan ve kendine zarar verici davranışlarda dürtüsellik ile açıklanabilecek değişimlerin yanı sıra duygu düzenleme güçlüklerinin de anlamlı derecede etkili bir değişken olduğu görülmüştür.

Son olarak Shafti, Taylor, Forrester ve Pratt (2021) çalışmalarında, kendine zarar verme ve saldırganlığın birlikte ortaya çıkmasına odaklanan ikili zararın, bilişsel-

duygusal bir modelini oluřturmuřlardır. Model hem kendine zarar vermenin hem de saldırganlıđın, kiřinin kendisi ve diđerleri hakkındaki olumsuz inançları, duygu dűzenleme gűçlűkleri, sosyal ipuçlarını yanlış yorumlama eđilimi ve ikincil psikopati ya da borderline kiřilik bozukluđu gibi ilgili kiřilik stillerine sahip olmak gibi biliřsel-duygusal sűreçlerden kaynaklandığını ileri sűrmektedir. Bir diđer deđiřle bu model, duygu dűzenleme gűçlűkleri, bař etme mekanizmalarını, biliřsel sűreçleri ve ahlaki karar almayı birleřtirerek, ikili zararlı iliřkili davranıřların řekillendirilmesinde kiřilik ۆzelliklerinin etkisini vurgulamaktadır. Yazarlar, bu temel faktörlerin ele alınmasının hem kendine zarar verme hem de saldırganlık sergileyen bireyleri anlama ve onlara yۆnelik műdahalelerin oluřturulmasında ۆnemli olduđunu ۆne sűrmüşlerdir. Mevcut tez çalıřmasının hipotezleri ve arařtırma soruları ikili zararın biliřsel-duygusal modelinden esinlenilerek oluřturulmuřtur.

1.8. Araştırma Soru ve Hipotezleri

Araştırmanın sonucunda bireyin, yaşı, cinsiyeti, sosyoekonomik dűzeyi, kişilik inançları, duygu dűzenleme stratejileri ve depresyon puanlarına bağlı olarak saldırgan ve/veya kendine zarar veren davranışlarda bulunma dűzeylerinde farklılık olup olmadığına ve araştırma değişkenleri arasındaki ilişkilere bakılacaktır. Aşağıda araştırmanın soruları ve hipotezleri yer almaktadır.

1. Cinsiyete gۆre genç yetişkinlerin saldırganlık dűzeyleri ve kendine zarar verme zarar davranışları arasında bir farklılık var mıdır?

H1: Erkeklerin fiziksel saldırganlık, ۆfke, dűřmanlık ve toplam saldırganlık dűzeyleri daha yűksektir.

H2: Kadınların sۆzel saldırganlık dűzeyleri ve daha kendine zarar verici davranıřlarda bulunma oranları yűksektir.

2. Ekonomik düzeyi farklılaşan genç yetişkinlerin saldırganlık düzeyleri ve kendine zarar verme davranışları arasında bir farklılık var mıdır?

H3: Ekonomik düzeyi düşük olan katılımcıların saldırganlık ve kendine zarar verme düzeyleri daha yüksektir.

3. Genç yetişkinlerin saldırganlık düzeyleri ve kendilerine zarar verici davranışlarda bulunması ile yaşları, cinsiyetleri, ekonomik düzeyleri, yatkın oldukları kişilik inançları, duygu düzenleme güçlükleri ve depresyon düzeyleri arasındaki ilişkiler nasıldır?

H4: Saldırganlık düzeyleri ve kendine zarar verme davranışları ile duygu düzenleme güçlükleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

H5: Saldırganlık düzeyleri ve kendine zarar verme davranışları ile depresyon düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

H6: Saldırganlık düzeyleri ile antisosyal Kİ, narsisistik Kİ, paranoid Kİ, borderline Kİ ve pasif agresif Kİ arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

H7: Saldırganlık düzeyleri ile çekingen Kİ, bağımlı Kİ ve şizoid Kİ arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

H8: Saldırganlık düzeyleri ile obsesif kompulsif Kİ ve histriyonik Kİ arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H9: Kendine zarar verme davranışı ile çekingen Kİ, bağımlı Kİ, antisosyal Kİ, borderline Kİ ve pasif agresif Kİ arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

H10: Kendine zarar verme davranışı ile obsesif kompulsif Kİ, narsisistik Kİ, paranoid Kİ, histriyonik Kİ ve şizoid Kİ arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

4. Saldırganlık değişkenini en iyi yordayan değişken ya da değişkenler (kategorik KZVD, yaş, cinsiyet, ekonomik düzey, duygu düzenleme güçlükleri, depresyon düzeyleri ve kişilik inançları) hangileridir?

H11: Duygu düzenleme güçlükleri, antisosyal Kİ, narsisistik Kİ, paranoid Kİ, borderline Kİ, pasif agresif Kİ saldırganlık düzeylerini en iyi yordayan değişkenlerdir.

5. KZVD sıklığını en iyi yordayan değişken ya da değişkenler (Duygu düzenleme güçlükleri, depresyon düzeyleri ve kişilik inançları) hangileridir?

H12: Çekingen Kİ, bağımlı Kİ, antisosyal Kİ, borderline Kİ, pasif agresif Kİ, duygu düzenleme güçlükleri ve depresyon düzeyleri KZVD sıklığını pozitif yönde ve anlamlı şekilde yordamaktadır.

6. Genç yetişkinlerin saldırganlık düzeylerinin; duygu düzenleme güçlükleri ve kişilik inançları üzerindeki etkisinde KZVD sıklığının düzenleyicilik rolü bulunmakta mıdır?

H13: Saldırganlık düzeyleri, duygu düzenleme güçlükleri ile antisosyal, narsisistik, paranoid, borderline ve pasif agresif Kİ'leri pozitif yönde anlamlı biçimde yordamaktadır.

H14: Saldırganlık düzeyleri, çekingen, bağımlı Kİ ve şizoid Kİ'leri negatif yönde anlamlı biçimde yordamaktadır.

H15: Saldırganlık düzeyleri, obsesif kompulsif ve histriyonik Kİ için anlamlı bir yordayıcı değildir.

H16: Kendine zarar verme davranışlarının sıklığı duygu düzenleme güçlükleri, çekingen Kİ, bağımlı Kİ, antisosyal Kİ, borderline Kİ ve pasif agresif Kİ'leri pozitif yönde anlamlı biçimde yordamaktadır.

H17: Kendine zarar verme davranışlarının sıklığı obsesif kompulsif Kİ, narsisistik Kİ, paranoid Kİ, histriyonik Kİ ve şizoid Kİ için anlamlı bir yordayıcı değildir.

H18: Kendine zarar verme ve saldırganlığın etkileşim etkisi, duygu düzenleme güçlükleri, antisosyal Kİ, borderline Kİ ve pasif agresif Kİ için anlamlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde çalışmanın örneklemini ve bu örneklemin demografik özellikleri, kullanılan veri toplama araçları ve bunları özellikleri, izlenen işlem basamakları ve verilerin analizi hakkında bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Örneklem

Araştırma, 18-30 yaşları arasında ($\bar{X} = 22.60$, $SS = 3.18$) 439 genç yetişkin ile gerçekleştirilmiştir. Bu yaş aralığında olmayan 15, ve “Eğer bu soruyu okuyorsanız ... seçeneğini işaretleyiniz.” benzeri ölçeklerin arasına yerleştirilen üç dikkat sorusunda hata yapan 58 katılımcının verileri analize dâhil edilmemiştir. Uç değer analizleri sonrasında ise 62 kişinin daha verileri analize dâhil edilmemiş ve araştırma toplam 304 kişi ile yürütülmüştür. Örneklem özellikleri daha ayrıntılı incelendiğinde katılımcıların çoğunluğunu; kadınların (%78.6), romantik bir ilişkisi olmayanların (%54.6), orta ekonomik düzeyde yer alanların (%77) ve lisans öğrencilerinin (%72.4) oluşturduğu görülmektedir. Aynı zamanda katılımcıların tamamı adli sisteme kayıtlı suç geçmişleri bulunmadığını beyan ederken, %50.2’sinin kendine zarar verici davranışlarda bulunduğu görülmüştür. Katılımcıların sosyodemografik özelliklerine dair dağılımları Tablo 2.1’de yer almaktadır.

Tablo 2.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

		Katılımcılar	
		(N=304)	
		N	%
Yaş	18	21	6.9
	19	22	7.2
	20	56	18.4
	21	48	15.8
	22	33	10.9
	23	14	4.6
	24	15	4.9
	25	18	5.9
	26	34	11.2
	27	20	6.6
	28	10	3.3
	29	6	2.0
	30	7	2.3
Cinsiyet	Kadın	239	78.6
	Erkek	65	21.4
	Diğer	0	0
	Belirtmek istemiyorum	0	0
İlişki durumu	Bekar (ilişkisi var)	119	39.1
	Bekar (ilişkisi yok)	166	54.6
	Evli	19	6.3
Eğitim durumu	İlkokul	0	0
	Ortaokul	0	0
	Lise	22	7.2
	Ön lisans	24	7.9
	Lisans	220	72.4
	Yüksek lisans	38	12.5
	Doktora	0	0
Çalışma durumu	Çalışıyor	86	28.3
	Çalışmıyor	217	71.4
	Bilinmiyor	1	0.3
Ekonomik düzeyi	Düşük	34	11.2
	Orta	234	77.0
	Yüksek	36	11.8
Disiplin cezası	Var	15	4.9
	Yok	289	95.1
Adli sisteme kayıtlı suç	Var	0	0
	Yok	304	100
Psikiyatrik/nörolojik hastalık	Var	61	20.1
	Yok	243	79.9

İntihar girişimi	Var	23	7.6
	Yok	281	92.4

Tablo 2.1. *Katılımcıların Demografik Özellikleri (devam)*

		Katılımcılar	
		(N=304)	
		N	%
Kendine zarar verme davranışları	Var	154	50.7
	Yok	150	49.3

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak amacıyla, Bilgilendirilmiş Onam Formu, Demografik Bilgi Formu, Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği (BPSÖ), Duygu Düzenleme Güçlükleri Ölçeği (DDGÖ), Kişilik İnanç Ölçeği-Kısa Türkçe Formu (KİÖ-KTF) ve Beck Depresyon Envanteri (BDE) kullanılmıştır.

2.2.1. Bilgilendirilmiş onam formu.

Çalışmaya başlamadan önce katılımcılara çalışmanın kapsamı, konusu ve amacı, gönüllülük esasına dayanıyor olduğu ve istenilen zamanda katılımın geri alınabileceği, ortalama tamamlama süresi ve bilgilerin anonimliği hakkında bilgi verilerek araştırmacıya ve danışmana erişim için gerekli bilgi ve iletişim kanalları da sağlanarak katılım onayı alınmıştır. Bunun yanında çalışmanın doğası gereği, katılımcılar açısından zorlayıcı olabileceği gerçeği hesaba katılarak, ölçeklerin tamamlanmasının ardından da iletişim kanalları yeniden katılımcılara sunulmuştur. Bir katılımcı bununla ilgili araştırmacı ile iletişime geçmiş ve kendisine gerekli geri dönüş yapılmıştır. Bilgilendirilmiş Onam Formu, Ek A'da yer almaktadır.

2.2.2. Demografik bilgi formu.

Toplam 12 maddeden oluşan bu form aracılığı ile katılımcıların demografik bilgilerinin yanı sıra, araştırmada kullanılan değişkenlerle ilişkisi olabileceği düşünülen geçmiş yaşantıları ile ilgili sorulara da yer verilmiştir. Demografik Bilgi Formu'nda cinsiyet, yaş, ilişki durumu, eğitim durumu, ekonomik düzeyi, meslek hayatı, suç geçmişi, psikiyatrik tanı geçmişi, intihar girişimi ve kendine zarar verme geçmişi gibi konular hakkında sorulara yer verilmiştir.

Kendine zarar verme davranışları için katılımcılara “Daha önce aşağıdaki davranışlardan herhangi, birini veya birkaçını kasıtlı olarak ve intihar amacı gütmekten, kendinize yönelik yaptıysanız, yaşamınız boyunca yaklaşık olarak kaç kez yaptığınızı belirtiniz (0, 5, 10, 100, ... vb.).” sorusu yöneltilmiştir. Bunu takiben kendine zarar vermenin 12 şekli (örn. Kesme, yakma, ısırma) ve başka bir formunu belirtebilecekleri “diğer” seçeneği verilmiştir. Her bir davranış için katılımcılardan bunu hayatları boyunca kaç kez gerçekleştirdiklerini belirtmeleri istenmiştir. Aynı zamanda ilk kaç yaşında ve en son ne zaman bu davranışı gerçekleştirdikleri de sorulmuştur. KZVD toplam sayısı her bir katılımcı için kesme, yakma, cilde bir harf ya da şekil kazıma, yaraların iyileşmesine engel olma, kendini bir yere çarpma/kendine vurma ve intihar girişimi sayılarının toplanması ile elde edilmiştir. Tez çalışmasının giriş bölümünde de bahsedildiği üzere, hangi KZVD'lerin toplama dahil edileceğinin belirlenmesinde Favazza (2011) ile Slesinger, Hayes ve Washburn'ün (2019) tanımlamaları esas alınmış ancak onlardan farklı olarak intihar girişiminde bulunurken kendilerine verdikleri zarar da KZVD tanımına dahil edilmiştir. Demografik Bilgi Formu, Ek-B'de yer almaktadır.

2.2.3. Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği (BPSÖ).

Mevcut tez çalışmasında katılımcıların saldırgan davranış, tutum ve duygularının değerlendirilmesinde günümüzde en çok kullanılan ölçeklerden biri olan Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçek günümüzdeki versiyonuna gelene dek bazı değişimlere uğramış ve üzerinde yapılan çalışmalarda saldırganlık türleri incelenmiş ve tartışılmıştır.

Başlangıçta Buss-Durkee Düşmanlık Envanteri 75 maddeden oluşan ve düşmanlığın 7 farklı türünü değerlendiren bir envanter olarak geliştirilmiştir (Buss ve Durkee, 1957). Bu 7 tür saldırı, dolaylı saldırganlık, sinirlilik (iritabilite), olumsuzluk (negativizm), gücenme, şüphe ve olumsuz duygulanımın sözlü ifadesi (sözlü agresyon) şeklindedir. Ardından bu envanter sadeleştirilerek ve geliştirilerek psikometrik özellikleri açısından daha güçlü olması hedeflenen Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği geliştirilmiştir (Buss ve Perry, 1992; Fossati, Maffei, Acquarini ve Ceglie, 2003; Gallagher ve Ashford, 2016). Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği'nin geliştirilmesinin ardında yatan varsayım saldırganlığın bir kişilik özelliği olduğu ve saldırganlıktaki bireysel farklılıklar hepimizin içinde yer alabileceği tutarlı ve istikrarlı bir süreklilik oluşturduğu yönündedir (Buss ve Perry, 1992; Paulhus ve Jones, 2017). Bu kişilik özelliğinin 4 alt özelliği olduğunu savunan Buss ve Perry bunları; fiziksel saldırganlık, düşmanlık, öfke ve sözel saldırganlık olarak kategorize etmişlerdir. Bu sınıflandırma ise aslında yeni olmayan davranışın; araçsal, duygusal ve bilişsel bileşenlerine ayrılmasından gelmektedir (Buss ve Perry, 1992). Burada fiziksel ve sözel saldırganlık, davranışın başkalarına zarar vermeyi içeren araçsal bileşenini oluşturur. Fizyolojik uyarılmayı ve saldırganlığa hazırlığı içeren öfke, davranışın duygusal bileşenini temsil eder. Kötü niyet ve adaletsizlik tutumlarından oluşan

düşmanlık ise davranışın bilişsel bileşenini temsil eder (Buss ve Perry, 1992). Araştırmacılar bu çalışmalarında envanter maddelerine verilen yanıtların kısmen de olsa katılımcının kendisini olumlu bir konuma yerleştirme arzusundan etkilenebileceğini belirtmişlerdir (Buss ve Durkee, 1957). Başka araştırmalar da ölçeğin tüm alt ölçeklerinin sosyal olarak arzu edilen yanıtlar tarafından etkilendiğini söylemenin mümkün olabileceğini belirtmiştir (Becker, 2007). Ancak bu etkinin tüm alt ölçeklerde görülüyor olması bunlar arasındaki korelasyonun sabit kalmasını sağlamış ve ölçeği güvenilir bir konuma taşımıştır (Paulhus ve Jones, 2017).

Buss ve Perry (1992) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması Demirtaş Madran (2012) tarafından yapılmıştır. Toplam 29 maddeden (örn. “Öfkeden deliye döndüğümde bir şeyler kırıp dökerim.”, “Arkadaşlarım tartışmayı seven biri olduğumu söylerler.”) oluşan ölçekte cevaplar 5’li likert ile değerlendirilmektedir (1= “Beni kesinlikle tanımlamıyor”, 4= “Beni biraz tanımlıyor”). Ölçek fiziksel saldırganlık, düşmanlık, öfke ve sözel saldırganlık olmak üzere dört boyuttan oluşmaktadır. Türkçe'ye uyarlamasında, üniversite öğrencileri örneklemi üzerinde geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılan ölçeğin iç tutarlılık katsayısı $\alpha = .85$ olarak bulunmuştur. Alt ölçekler için iç tutarlılık katsayıları ise sırasıyla fiziksel saldırganlık için $\alpha = .78$, düşmanlık için $\alpha = .71$, öfke için $\alpha = .76$ ve sözel saldırganlık için $\alpha = .48$ olarak hesaplanmıştır (Demirtaş Madran, 2012).

Ölçeğin bu araştırmadaki Cronbach alfa değerleri ise sırasıyla fiziksel saldırganlık için $\alpha = .82$, düşmanlık için $\alpha = .76$, öfke için $\alpha = .80$ ve sözel saldırganlık için $\alpha = .66$ olarak hesaplanmıştır. Tüm ölçek için ise iç tutarlılık katsayısı $\alpha = .89$ olarak bulunmuştur. BPSÖ Ek-C’de yer almaktadır.

2.2.4. Duygu Düzenleme G  l          (DDGÖ).

Duygu Düzenleme G  l          (DDGÖ) Gratz ve Roemer (2004) tarafından oluşturulmuştur. Be li Likert tipinde (1= “hemen hemen hiç”, 5= “hemen hemen her zaman”) 36 maddeden oluşur.      altı alt boyut içerir ve bu boyutlar sırasıyla netlik (duyguları anlamak konusunda eksiklik yaşamak), farkındalık (duyguların farkında olamamak), dürtü (dürtüleri kontrol etmekte zorluk yaşamak), kabul etmeme (duygusal tepkileri kabul etmemek), stratejiler (duygu düzenleme stratejilerinde sınırlı ulaşım) ve amaçlardır (hedef odaklı hareket edememek).      n Türkçeye uyarlanması Rugancı ve Gen    (2010) tarafından yapılmıştır.      n Türkçe versiyonunun iç tutarlılık katsayısı $\alpha = .94$ olarak bulunmuştur.      n alt boyutları için iç tutarlılık katsayıları ise .75 ila .90 arasında değişmektedir (Rugancı ve Gen   , 2010).

     n bu araştırmadaki iç tutarlılık katsayısı $\alpha = .93$ olarak bulunmuştur.      n alt boyutları için iç tutarlılık katsayıları ise sırasıyla netlik için $\alpha = .82$, farkındalık için $\alpha = .79$, dürtüsellik için $\alpha = .85$, kabul etmeme için $\alpha = .88$, stratejiler için $\alpha = .88$, amaçlar için $\alpha = .89$ olarak hesaplanmıştır. DDGÖ Ek-D’de yer almaktadır.

2.2.5. Kişilik İnanç      -Kısa Türkçe Formu (Kİ -KTF).

Mevcut tez çalışmasında kullanılan kişilik inançları       bilişsel kurama dayanmaktadır. Bu     , kuram ve klinik gözlemlere dayanarak Beck ve Beck (1991) tarafından geliştirilmiştir. Daha sonra Butler, Beck ve Cohen (2007) tarafından      n 65 maddelik kısa formu geliştirilmiştir. Bu      kişilik bozuklukları için geliştirilen özel inanç ve varsayımlardan olu mu   emalar içermektedir (Taymur ve Türkçapar, 2012). Her bir kişilik bozukluğunun bilişsel kavramsallaştırması bozukluğun

davranışsal belirteçleri ile bunun karşılığı olan uyumsuz varsayım ve inançlardan türetilmiştir. Örneğin bağımlı kişilik bozukluğunun davranışsal dışavurumları olan boyun eğicilik ve güçlü olduğu düşünülen bir kişinin onayına/desteğine aşırı ihtiyaç duymak “çaresizim ve diğer insanlar gibi başa çıkamıyorum” gibi inançları ardında barındırır. Tam tersi şekilde narsistik kişilik bozukluğunun büyülenmeci davranışlarının ardında ise “özel olduğum için diğerleri benim isteklerimi kendilerinininkinden öne koymalıdır” gibi inançlar bulunur (Butler, Beck ve Cohen, 2007). Bahsi geçen ölçeğin uzun ve kısa formları bulunduğu gibi, borderline kişilik bozukluğunu içeren ve içermeyen halleri de bulunmaktadır. Ölçeğin hem uzun (Türkçapar ve ark., 2007) hem kısa (Taymur, Türkçapar, Örsel, Sargın ve Akkoyunlu, 2011) halinin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır, ancak 2002 yılında Butler ve arkadaşlarının yaptığı çalışmalar sonucu dahil edilen Borderline Kişilik Bozukluğuna ait alt ölçek bu çalışmalarda yer almamaktadır (Bilge ve Bilge, 2019). B küme kişilik bozukluklarının bu çalışma için arz ettiği önem düşünüldüğünde Bilge ve Bilge (2019) tarafından toplum örnekleminde Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılan ve Borderline alt ölçeğini de içeren Kişilik İnanç Ölçeği Kısa Formunun kullanılmasına karar verilmiştir. Bu çalışmada örneklem grubu verileri üzerinde yapılan istatistiksel analizlere göre KIÖ-KTF alt ölçeklerinin Cronbach α iç tutarlılık katsayısı değerleri 0,70 ile 0,84 arasında değişmektedir (Bilge ve Bilge, 2019).

65 maddeden oluşan bu ölçekte her kişilik bozukluğuna ait inançlar 7 madde ile ölçülmektedir. Katılımcılar ölçek maddelerine 0= “Hiç inanmıyorum” ve 4= “Tümüyle inanıyorum” olmak üzere 4’lü Likert tipi ölçekle cevap verirler. Ölçekte, paranoid kişilik bozukluğu için “eğer insanlar dostça davranıyorlarsa, beni kullanmaya

ya da sömürmeye çalışıyor olabilirler”, şizoid kişilik bozukluğu için “birçok durumda yalnız bırakıldığımda kendimi daha iyi hissederim”, antisosyal kişilik bozukluğu için “eğer bir şey istiyorsam, onu almak için gerekli olan neyse yapmalıyım”, borderline kişilik bozukluğu için “rahatsız edici duygular giderek artar ve kontrolden çıkar”, histriyonik kişilik bozukluğu için “ilgi merkezi olmalıyım”, narsisistik kişilik bozukluğu için “çok üstün biri olduğum için özel muamele ve ayrıcalıkları hak ettiğimi düşünüyorum”, obsesif kompulsif kişilik bozukluğu için “yaptığım bir işte herhangi bir hata ya da kusur felakete yol açabilir”, kaçınan kişilik bozukluğu için “insanlarla ilişkilerimde herhangi bir gerginlik işareti, bu ilişkinin kötüye gideceğini gösterir, bu nedenle o ilişkiyi bitirmeliyim”, bağımlı kişilik bozukluğu için “bana destek olacak veya yardım edebilecek kişiye her zaman ulaşabilecek durumda olmalıyım” gibi maddeler ile kişilerin bu bozukluklara ne derece yatkın oldukları ölçülmeye çalışılmıştır. Son olarak DSM’de kişilik bozuklukları altında yer alan şizotipal kişilik bozukluğunun bu ölçek tarafından değerlendirilmediği ancak bunun yerine pasif agresif kişilik bozukluğunun “eğer bir insanın bana çok patronluk tasladığını görürsem onun isteklerini yok saymaya hakkım vardır” gibi maddeler ile değerlendirilmeye alındığı söylenmelidir. Alt ölçeklerden alınan toplam puan yükseldikçe katılımcının o alt kümedeki kişilik inançlarının kuvvetli olduğu yorumu yapılabilir.

Mevcut çalışmada alt ölçeklerin Cronbach alfa değerleri ise çekingen kişilik bozukluğu için $\alpha=.60$, bağımlı kişilik bozukluğu için $\alpha=.70$, pasif-agresif kişilik bozukluğu için $\alpha=.65$, obsesif-kompulsif kişilik bozukluğu için $\alpha=.66$, antisosyal kişilik bozukluğu için $\alpha=.77$, narsisistik kişilik bozukluğu için $\alpha=.69$, histriyonik kişilik bozukluğu için $\alpha=.75$, şizoid kişilik bozukluğu için $\alpha=.56$, paranoid kişilik

bozukluğu için $\alpha=.83$ ve son olarak borderline kişilik bozukluğu için $\alpha=.71$ olarak hesaplanmıştır. KIÖ-KTF Ek-E’de yer almaktadır.

2.2.6. Beck Depresyon Envanteri.

Mevcut tez çalışması kapsamında depresyon; saldırganlık, KZVD ve ikili zarar üzerinde etkisi olabileceği düşünülerek kontrol değişkeni olarak çalışmaya dahil edilmiştir. Bu doğrultuda kullanılan Beck Depresyon Envanteri, Beck, Ward, Mendelson, Mock ve Erbaugh (1961) tarafından geliştirilmiştir. Katılımcıların 0 ve 3 arası bir puan verdiği ölçek 21 maddeden oluşmaktadır (Örn. 0= “Kendimi üzüntülü ve sıkıntılı hissetmiyorum”, 3= “O kadar üzüntülü ve sıkıntılıyım ki artık dayanamıyorum”). Envanterden alınabilecek en yüksek puan 63, en düşük puan ise 0’dır. Ölçeğin Türkçeye uyarlanması Hisli (1989) tarafından yapılmıştır. Envanterin Türkçe versiyonunun iç tutarlılık katsayısı $\alpha= .80$ olarak bulunmuştur. Mevcut çalışmada ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ise $\alpha= .85$ olarak bulunmuştur. BDE Ek-F’de yer almaktadır.

2.3. İşlem

Başlangıçta veri toplama araçlarının kullanılabilmesi adına ölçek sahiplerinden gerekli izinleri alınmıştır. Ardından, Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi Tıbbi Araştırmalar Değerlendirme Kurulu’na (ATADEK) başvurulmuş ve 2023-19/664 numaralı kurul kararı ile araştırmanın yürütülmesi tıbbi etik yönden uygun bulunmuştur. Komisyon tarafından verilen etik izin Ek-G’de yer almaktadır. Katılımcılara uygun örnekleme yolu ile ulaşılmıştır. Araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden katılımcılara ölçekler Qualtrics programı üzerinden çevrimiçi şekilde sunulmuş olup ölçeklerin (BPSÖ, DDGÖ, KIÖ, BDE) sırası, sıra etkisini

önlemek adına her ardışık katılımcıda değiştirilmiştir. Uygulama süresi kişiden kişiye değişmek ile beraber yaklaşık 20-25 dakika sürmüştür. Veriler 5 Aralık 2023 ve 08 Mart 2024 tarihleri arasında toplanmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Katılımcılardan elde edilen veriler IBM SPSS 22.0 ve R 3.3.0. programları ile analiz edilmiştir. İlk olarak katılımcıların BPSÖ, DDGÖ, KIÖ-KF ve BDE ölçeklerinden aldıkları puanların normal dağılıp dağılmadığı, mod medyan ve ortalama değerlerine, çarpıklık basıklık değerlerine ve Mahalanobis uzaklıklarına bakılarak anlaşılmaya çalışılmıştır. Sonrasında, saldırganlık ve KZVD davranışlarının cinsiyete ve ekonomik düzeye göre göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla bağımsız gruplar için t-testi, tek yönlü varyans analizi ve iki yönlü ki-kare testi gerçekleştirilmiştir. Araştırma değişkenlerinin birbirleriyle ilişkileri Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi aracılığıyla tespit edilmiştir. Daha sonra hangi değişken ya da değişken gruplarının saldırganlık ve kendine zarar verme davranışlarının sıklığını en iyi şekilde yordadığını incelemek amacıyla Hiyerarşik Regresyon Analizi ve Sıfır Değer Aralıklı Negatif Binom Regresyonu Analizine başvurulmuştur. Son olarak KZVD'nin saldırganlık üzerinde düzenleyici etkilerini değerlendirmek adına Hayes-Process (Hayes, 2018) modeli ile analizler yapılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1. Verilerin Temizlenmesi

Bu araştırmada Qualtrics online veri toplama aracı kullanılarak, toplam 815 kişiye ulaşılmıştır. Katılımcılardan 376 kişi en az bir ölçeği boş bıraktığı için veri setinden çıkarılmıştır. Cevaplanmayan madde bulunduğu Qualtrics programının katılımcılara uyarı mesajı vermesi sayesinde araştırma verilerinde kayıp veri tespit edilmemiştir (Katılımcılar istedikleri zaman çalışmadan ayrılacakları ve bunun onlar için olumsuz bir sonuç doğurmayacağı konusunda bilgilendirilmişlerdir). Kalan 439 katılımcı arasından 1 kişi 18 yaşının altında, 14 kişi ise 30 yaşın üzerinde olması sebebiyle çıkarılmıştır. Buna ek olarak dikkat sorularını yanlış cevaplayan 58 kişi de çıkarılmış ve 366 katılımcı ile analize devam edilmiştir.

Analiz öncesi gerçekleştirilen tek değişkenli uç değer analizi sonucunda z puanları için -3.29 ve +3.29 sınırı (Tabachnick ve Fidell, 2013) göz önünde bulundurarak 57 kişinin, çok değişkenli uç değer analizinde $sd = 24$, $p < .01$ için 42.980 olan Mahalanobis uzaklığını aşan 5 kişinin verileri çıkartılmıştır. Sonuç olarak araştırma 304 katılımcı ile yürütülmüştür.

3.2. Betimsel Bulgular

3.2.1. Değişkenlere dair betimsel bulgular ve normallik testleri.

Katılımcıların Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği (BPSÖ), Duygu Düzenleme Güçlükleri Ölçeği (DDGÖ), Kişilik İnanç Ölçeği-Kısa Türkçe Formu (KİÖ-KTF) ve Beck Depresyon Envanteri (BDE) aldıkları puanlara ve KZVD sıklığına ilişkin

betimsel istatistikler yapılmıştır. Betimsel istatistiklerde çarpıklık ve basıklık değerleri ile dağılımların normal olup olmadığı incelenmiştir. Sürekli değişkenler için çarpıklık değerlerinin -.322 ile 1.030, basıklık değerlerinin ise -1.181 ile .233 arasında olduğu görülmüştür. Normal dağılım koşulları, bu değerlerin -1.50 ve 1.50 arasında olmasından ötürü sağlanmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2013).

Birim zamanda gerçekleşen bir olayın kaç kez gerçekleştiği ile ilgili bilgi veren, sıfır ve pozitif tamsayılardan oluşan (Adesina, 2021) kesikli, nicel türde bir veri olan KZVD sıklıkları, sayım verisi olarak sınıflandırılmak ile birlikte normal dağılım koşullarının sağlanmadığı görülmektedir ancak bu duruma bu tarz verilerde sıklıkla karşılaşılmaktadır (Hennigan, 2021).

Değişkenlere ilişkin betimsel istatistiklerden, ortalamalar, standart sapmalar, minimum ve maksimum değerler ile çarpıklık ve basıklık değerleri Tablo 3.1’de yer almaktadır.

Tablo 3.1. Araştırma Değişkenlerine İlişkin Betimsel İstatistikler

Ölçekler ve alt boyutları	N	$\bar{X}$	Ss	Min	Max	Çarpıklık	Basıklık
BPSÖ Toplam	304	76.77	17.43	37	131	.194	-.439
Fiziksel Sal.	304	19.11	6.56	9	40	.700	.238
Düşmanlık	304	23.42	6.08	10	38	-.105	-.607
Öfke	304	19.44	5.98	7	34	.072	-.735
Sözel Sal.	304	14.81	3.64	6	25	.154	-.445
DDGÖ Toplam	304	81.84	20.61	39	150	.326	-.022
Amaç	304	15.79	4.70	5	25	.062	-.590
Strateji	304	18.15	6.44	8	38	.634	-.096
Kabul.	304	11.18	4.63	6	26	1.044	.798
Dürtüsellik	304	12.69	4.62	6	26	.500	-.371
Netlik	304	11.61	3.64	5	22	.544	-.125
Farkındalık	304	12.42	3.87	5	23	.337	-.592
KİÖ - KF							
Çekingen Kİ	304	14.35	5.36	0	28	.090	-.461

Bağımlı Kİ	304	9.28	6.02	0	27	.626	-.118
Pasif Agresif Kİ	304	14.60	5.94	0	27	-.242	-.611
OKKİ	304	15.98	5.98	1	28	-.316	-.578

Tablo 3.1. *Araştırma Değişkenlerine İlişkin Betimsel İstatistikler (devam)*

Ölçekler ve alt boyutları	N	$\bar{X}$	Ss	Min	Max	Çarpıklık	Basıklık
Antisosyal Kİ	304	11.92	6.78	0	27	.159	-.876
Narsisistik Kİ	304	10.80	5.88	1	27	.533	-.322
Histriyonik Kİ	304	10.37	6.67	0	28	.497	-.700
Şizoid Kİ	304	15.69	5.69	2	27	-.269	-.600
Paranoid Kİ	304	12.19	7.60	0	27	.128	-1.182
Borderline Kİ	304	9.61	6.21	0	27	.479	-.634
BDE Toplam	304	10.15	7.45	0	33	.689	-.089
KZVD Toplam	304	20.80	59.34	0	700	6.523	60.705

BPSÖ: Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği. DDGÖ: Duygu Düzenleme Güçlükleri Ölçeği. KİÖ-KF: Kişilik İnanç Ölçeği Kısa Formu. BDE: Beck Depresyon Envanteri. KZVD: Kendine Zarar Verme Davranışları.

3.3. Demografik Özelliklere Dair Analizler

3.3.1. Cinsiyete ilişkin analizler.

Araştırmanın 1. Sorusu kapsamında cinsiyet açısından genç yetişkinlerin saldırganlık düzeyleri ve kendine zarar verme zarar davranışları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek amacıyla bağımsız gruplar için t-testi ve iki yönlü ki-kare testi analizleri yapılmıştır. Araştırma katılımcıları arasında cinsiyetini “diğer” ya da “belirtmek istemiyorum” şeklinde seçen olmamıştır. Kadın ve erkek katılımcı sayıları ise eşit olmadığından 240 kadın katılımcı arasından 65’i seçkisiz olarak seçilerek bir alt grup oluşturulmuştur. Bunun sonucunda cinsiyete ilişkin karşılaştırmalar 65 kadın ve 65 erkek arasında yapılmıştır. Analizden önce bağımsız gruplar t-testinin güvenilir sonuçlar verebilmesi için normal dağılım, grup varyans eşitliği ve her bir verinin diğerinden bağımsız olması kontrol edilmiş ve gerekli koşullar sağlanmıştır.

Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği'nin fiziksel saldırganlık alt ölçeğinden alınan toplam puanlar karşılaştırıldığında, erkeklerin ($\bar{X} = 21.46$, $SS = 6.85$) fiziksel saldırganlık düzeylerinin kadınlardan ($\bar{X} = 18.46$, $SS = 6.36$) istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha yüksek olduğu bulunmuştur [$t_{(128)} = -2.58$, $p < .05$]. Tam tersi şekilde öfke alt ölçeğinden alınan puanlar, kadınlarda ($\bar{X} = 20.04$, $SS = 5.70$) erkeklere ($\bar{X} = 17.30$, $SS = 5.72$) oranla istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha yüksektir [$t_{(128)} = 2.73$, $p < .05$]. Bunun yanında düşmanlık [$t_{(128)} = -1.90$, $p = .060$], sözel saldırganlık [$t_{(128)} = -.07$, $p = .945$] ve toplam saldırganlık düzeylerinde [$t_{(128)} = .51$, $p = .608$] iki cinsiyet arasında anlamlı farklar bulunmamıştır. Saldırganlık puanlarının cinsiyet açısından nasıl farklılaştığını inceleyen bağımsız gruplar t-testinin bulguları Tablo 3.2'de yer almaktadır.

Tablo 3.2. Katılımcıların Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği'nden Aldıkları Puanların Cinsiyete Göre İncelenmesi

Ölçekler	Cinsiyet				t	p
	Kadın (N=65)		Erkek (N=65)			
	$\bar{X}$	Ss	$\bar{X}$	Ss		
BPSÖ Toplam	76.98	16.65	75.43	17.79	.51	.608
Fiziksel Sal.	18.46	6.36	21.46	6.85	-2.58	.011*
Düşmanlık	24.03	5.73	22.16	5.43	1.90	.060
Öfke	20.04	5.70	17.30	5.72	2.73	.007**
Sözel Sal.	14.44	3.47	14.49	4.06	-.07	.945

BPSÖ: Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği. * $p < .05$. ** $p < .01$.

Bir sayım verisi olan ve t-testinin normal dağılım koşulunu sağlamayan kendine zarar verme davranışları için, davranışın var olup olmamasına göre bakılan kategorik hali ile, parametrik bir test olmayan, iki yönlü ki-kare testi uygulanmıştır. Katılımcıların kendilerine zarar verici davranışlarda bulunması ile cinsiyetleri arasında

bir ilişki olup olmadığını belirlemek için yapılan iki yönlü ki-kare analizi sonuçlarına göre cinsiyet ve KZVD arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır [$\chi^2_{(1)} = .76, p > .05$].

3.3.2. Ekonomik düzeye ilişkin analizler.

Araştırmanın 2. Sorusu kapsamında ekonomik düzeyi farklılaşan genç yetişkinlerin saldırganlık düzeyleri ve kendine zarar verme davranışları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek amacıyla ilişkisiz örneklemeler için tek yönlü varyans analizi ve iki yönlü ki-kare analizi yapılmıştır. Katılımcıların çoğunluğu orta ekonomik düzeyde yer alan kişilerden oluştuğu için 234 kişi arasından 35'i seçkisiz olarak seçilmiştir. Bunun sonucunda ekonomik düzeye ilişkin karşılaştırmalar 34 düşük, 35 orta ve 36 yüksek ekonomik düzeyde katılımcı arasında yapılmıştır. Analizden önce testinin güvenilir sonuçlar verebilmesi için normal dağılım, grup varyans eşitliği ve her bir verinin diğerinden bağımsız olması kontrol edilmiş ve sayıtlılar karşılanmıştır.

Saldırgan davranışlar açısından karşılaştırılan üç grup arasında toplam saldırganlık [$F_{(2-102)} = 1.21, p = .301$], fiziksel saldırganlık [$F_{(2-102)} = .20, p = .814$], öfke [$F_{(2-102)} = 1.00, p = .370$] ve sözel saldırganlık [$F_{(2-102)} = .26, p = .771$] düzeylerinde anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Ancak düşmanlık puanları arasında düşük ekonomik düzey ($\bar{X} = 24.97, SS = 4.64$), orta ekonomik düzey ($\bar{X} = 23.17, SS = 4.97$) ve yüksek ekonomik düzey ($\bar{X} = 21.61, SS = 6.11$) gruplarının ortalamaları arasından en az ikisinde anlamlı farklılıklara rastlanmıştır [$F_{(2-102)} = 3.51, p < .05$]. Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü ise orta düzeydedir ($\eta^2 = .06$) (Can, 2017, s.157). Bonferroni çoklu karşılaştırma testi sonucunda, anlamlı farkın düşük ve yüksek ekonomik düzeyde bulunan katılımcılar arasında olduğu görülmüştür. Saldırganlık

puanlarının ekonomik düzey açısından nasıl farklılaştığını inceleyen ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi bulguları Tablo 3.3’de yer almaktadır.

Tablo 3.3. *Ekonomik Düzey Gruplarının Saldırganlık Puanları Açısından Karşılaştırılması (ANOVA)*

Ölçekler	Ekonomik Düzey						F	p	η ²
	Düşük (N=34)		Orta (N=35)		Yüksek (N=36)				
	$\bar{X}$	Ss	$\bar{X}$	Ss	$\bar{X}$	Ss			
BPSÖ	79.74	17.19	74.97	17.15	73.53	17.66	1.21	.301	
Fiziksel Sal.	19.56	7.14	19.03	7.37	18.44	7.26	.20	.814	
Düşmanlık	24.97	4.64	23.17	4.97	21.61	6.11	3.51	.033	.064*
Öfke	20.12	6.19	18.26	6.01	18.44	5.79	1.00	.370	
Sözel Sal.	15.09	4.05	14.51	3.56	15.03	3.31	.26	.771	

BPSÖ: Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği. * $p < .05$.

Kendine zarar verme davranışları ile ekonomik düzey arasındaki ilişkileri incelemek için iki yönlü ki-kare testi uygulanmıştır. Katılımcıların kendilerine zarar verici davranışlarda bulunması ile ekonomik düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek için yapılan iki yönlü ki-kare analizi sonuçlarına göre ekonomik düzey ve KZVD arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur [$\chi^2_{(2)} = 10.95, p < .01$]. Terzi, Şahin ve Yurdağül (2023) ki-kare analizlerinde anlamlılık olması halinde post-hoc testlerinin yürütülmesi gerektiğini belirttikleri makalelerinde iki türü olan gözenek artık testlerini anlatmışlardır. Bu testler düzeltilmiş ve standartlaştırılmış artıklar olmak üzere iki yaklaşımı içermektedir. Naioti ve Mudrak tarafından önerildiği anlatılan yaklaşıma göre, düzeltilmiş artıklar mutlak değeri 1.96 kritik değerinden daha büyük olan hücrelerin, anlamlılığa katkı sağlıyor olduğu savunulmuştur. Bu bilgi ışığında incelenen düzeltilmiş artık değerleri sonucunda, düşük ekonomik düzeydeki katılımcıların kendilerine zarar verme davranışında bulunuyor olmalarının beklenenden fazla ($z = 2.1$), yüksek ekonomik düzeydeki katılımcıların ise kendilerine

zarar verme davranışında bulunuyor olmalarının beklenenden az olması ($z = -3.4$) ile ortaya çıktığı görülmüştür.

3.4. Araştırma Değişkenleri Arasındaki İlişkiler

Katılımcıların Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği'nden aldıkları puanların ve KZVD'de bulunup bulunmamalarının; yaş, cinsiyet, ekonomik düzey, duygu düzenleme güçlükleri, kişilik inançları ve depresyon puanları ile nasıl bir ilişkisi olduğu incelenmiştir. Bunun yanında saldırganlık alt boyutlarının; duygu düzenleme güçlükleri, depresyon ve kişilik inançları ile ilişkileri de incelenmiştir. Katılımcıların cinsiyeti (kadın=1, erkek=2), ekonomik düzeyi (düşük=1, orta=2, yüksek=3) ve KZVD'leri (yok=0, var=1) kategorik değişkenler olsa da Pearson moment çarpım korelasyon işlemlerinin kullanılmasının yeterli olacağı, alanyazında belirtildiğinden (Can, 2017, s.377) tüm değişkenler için bu işlem gerçekleştirilmiştir. Korelasyonlar arasındaki Tip 1 hata olasılığını azaltmak adına Bonferroni düzeltmesi yapılmış ve sonuçlar buna göre değerlendirilmiştir. Pearson Moment Çarpımı Korelasyon Katsayıları Analizi sonuçları Tablo 3.4 ve 3.5'te verilmiştir.

Tablo 3.4. Saldırganlık ve Kendine Zarar Vermenin Diğer Araştırma Değişkenleri ile Arasındaki İlişkiler

N=304	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
BPSÖ	-.20**	-.04	-.08	.39**	.42**	.35**	.24**	.44**	.29**	.47**	.35**	.33**	.26**	.49**	.42**	.22**
KZVD	-.04	.03	-.17*	.22**	.15	.16	.16	.22**	.13	.12	.07	.19*	.05	.20**	.17	-

1= Yaş, 2= Cinsiyet (kadın=1, erkek=2), 3= Ekonomik Düzey (düşük=1, orta=2, yüksek=3), 4= Duygu düzenleme güçlükleri, 5= Depresyon, 6= Çekingen Kİ, 7= Bağımlı Kİ, 8= Pasif Agresif Kİ, 9= Obsesif Kompulsif Kİ, 10= Antisosyal Kİ, 11= Narsisistik Kİ, 12= Histriyonik Kİ, 13= Şizoid Kİ, 14= Paranoid Kİ, 15= Borderline Kİ, 16= KZVD (var=1, yok=0)

*p <.002. **p <.0005.

Tablo 3.5. Saldırganlık Alt Boyutlarının Diğer Araştırma Değişkenleri ile Arasındaki İlişkiler

N=304	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Fiziksel Saldırganlık	.21**	.24**	.20**	.14	.36**	.17	.37**	.28**	.20**	.21**	.34**	.26**
Düşmanlık	.52**	.52**	.47**	.37**	.41**	.34**	.48**	.30**	.45**	.27**	.62**	.56**
Öfke	.34**	.32**	.28**	.19**	.34**	.22**	.34**	.26**	.23**	.14	.33**	.32**
Sözel Saldırganlık	.07	.15	.08	-.03	.21**	.15	.24**	.23**	.07	.19*	.16*	.10

1= Duygu düzenleme güçlükleri, 2= Depresyon, 3= Çekingen Kİ, 4= Bağımlı Kİ, 5= Pasif Agresif Kİ, 6= Obsesif Kompulsif Kİ, 7= Antisosyal Kİ, 8= Narsisistik Kİ, 9= Histriyonik Kİ, 10= Şizoid Kİ, 11= Paranoid Kİ, 12= Borderline Kİ

*p <.003. **p <.0006.

Araştırmanın 3. Sorusu kapsamında genç yetişkinlerin saldırganlık düzeyleri ve kendilerine zarar verici davranışlarda bulunması ile yaşları, cinsiyetleri, ekonomik düzeyleri, yatkın oldukları kişilik inançları, duygu düzenleme güçlükleri ve depresyon düzeyleri arasındaki ilişkiler, Pearson korelasyon analizi ile incelenmiştir.

Analizin sonuçlarına göre genç yetişkinlerin saldırganlık düzeyleri; paranoid Kİ ($r = .49, p < .0005$), antisosyal Kİ ($r = .47, p < .01$), pasif agresif Kİ ($r = .44, p < .01$), borderline Kİ ($r = .42, p < .01$), depresyon düzeyleri ($r = .42, p < .01$), duygu düzenleme güçlükleri ($r = .39, p < .01$), narsisistik Kİ ($r = .35, p < .01$), çekingen Kİ ($r = .35, p < .01$), histriyonik Kİ ($r = .33, p < .01$), obsesif kompulsif Kİ ($r = .29, p < .01$), şizoid Kİ ($r = .26, p < .01$), bağımlı Kİ ($r = .24, p < .01$) ve KZVD davranışları ($r = .22, p < .01$) ile pozitif yönde anlamlı ilişkiler göstermiştir. Tam tersi şekilde yaşları ($r = -.20, p < .01$) ile negatif yönde anlamlı ilişki gözlenmiştir. Bunun yanında ekonomik düzey ($r = -.086, p = .136$) ve cinsiyet ($r = -.040, p = .485$) ile anlamlı ilişkiler gözlenmemiştir. İlişkilerin özeti Tablo 3.6'da verilmiştir

Tablo 3.6. Saldırganlık Düzeyleri ile Araştırma Değişkenleri Arasındaki İlişkilerinin Özeti

N=304	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
BPSÖ	↑	↓	AD	AD	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑

1= Yaş, 2= Cinsiyet (kadın=1, erkek=2), 3= Ekonomik Düzey (düşük=1, orta=2, yüksek=3), 4= Duygu düzenleme güçlükleri, 5= Depresyon, 6= Çekingen Kİ, 7= Bağımlı Kİ, 8= Pasif Agresif Kİ, 9= Obsesif Kompulsif Kİ, 10= Antisosyal Kİ, 11= Narsisistik Kİ, 12= Histriyonik Kİ, 13= Şizoid Kİ, 14= Paranoid Kİ, 15= Borderline Kİ, 16= KZVD (yok=0, var=1).

AD= Anlamlı Değil

Katılımcıların kendine zarar verici davranışlarda bulunması; pasif agresif Kİ ($r = .22, p < .01$), duygu düzenleme güçlükleri ($r = .22, p = .136$), paranoid Kİ ($r = .20, p < .01$) ve histriyonik Kİ ($r = .19, p < .01$) ile pozitif yönde ekonomik düzey ($r = -.17,$

$p < .01$) ile negatif yönde anlamlı ilişkiler göstermiştir. Bunun yanında borderline Kİ ($r = .17, p = .003$), çekingen Kİ ($r = .16, p = .005$), bağımlı Kİ ($r = .16, p = .005$), depresyon düzeyleri ($r = .15, p = .006$), obsesif kompulsif Kİ ($r = .13, p = .019$), antisosyal Kİ ($r = .12, p = .029$), narsisistik Kİ ($r = .07, p = .196$), şizoid Kİ ($r = .05, p = .359$), yaş ($r = -.04, p = .405$) ve cinsiyet ($r = .03, p = .564$) ile anlamlı ilişkilere rastlanmamıştır. İlişkilerin özeti Tablo 3.7’de verilmiştir.

Tablo 3.7. KZVD ile Araştırma Değişkenleri Arasındaki İlişkilerinin Özeti

N=304	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
KZVD ↑ (0-1)	AD	AD	↓	↑	AD	AD	AD	↑	AD	AD	AD	↑	AD	↑	AD	↑

1= Yaş, 2= Cinsiyet (kadın=1, erkek=2), 3= Ekonomik Düzey (düşük=1, orta=2, yüksek=3), 4= Duygu düzenleme güçlükleri, 5= Depresyon, 6= Çekingen Kİ, 7= Bağımlı Kİ, 8= Pasif Agresif Kİ, 9= Obsesif Kompulsif Kİ, 10= Antisosyal Kİ, 11= Narsisistik Kİ, 12= Histriyonik Kİ, 13= Şizoid Kİ, 14= Paranoid Kİ, 15= Borderline Kİ, 16= BPSÖ.

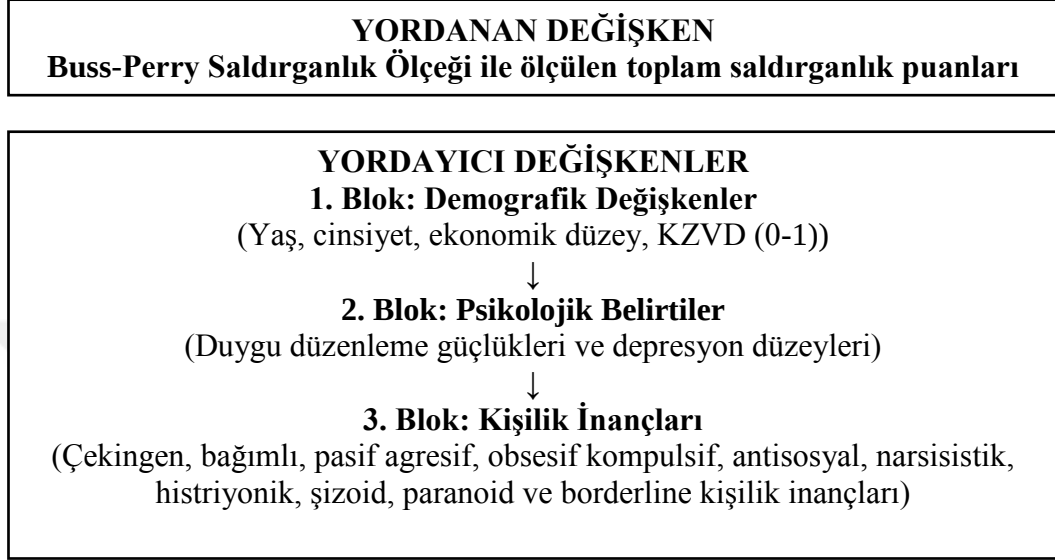
AD= Anlamlı Değil

3.5. Regresyon Analizleri

3.5.1. Hiyerarşik regresyon.

Araştırmanın 4. Sorusu kapsamında hangi değişken ya da değişken gruplarının genç yetişkinlerin saldırganlık düzeylerini en iyi şekilde yordadığını incelemek amacıyla Hiyerarşik Regresyon Analizi yapılmıştır. Yaş ortalaması 22.6 olan, ağırlıklı olarak kadın (%78.6) ve orta ekonomik düzeyde (%77) katılımcılardan oluşan ve %50.2’sinin kendine zarar verici davranışlarda bulunduğu 304 kişilik bir örneklem ile gerçekleştirilen analize ilk aşamada kategorik KZVD, yaş, cinsiyet ve ekonomik düzey; ikinci aşamada toplam depresyon ve duygu düzenleme puanları; son aşamada ise kişilik inançları alt ölçekleri (bağımlı, çekingen, pasif agresif, obsesif kompulsif, antisosyal, narsisistik, histriyonik, şizoid, paranoid, borderline) bir değişken ekleme ve eleme yöntemi olan stepwise yöntemi kullanılarak girilmiştir. Bu yöntem belirli bir

teoriyi ya da modeli test etmekten ziyade en iyi yordayıcı değişkenler kümesini belirlemek amaçlandığı için seçilmiştir. Hiyerarşik regresyon analizinde girilen değişkenlerin sıralaması şekil 3.1’de verilmiştir

Şekil 3.1. Saldırganlık Düzeyleri İçin Hiyerarşik Regresyon Analizinde Kullanılan Sıralama

Modele girebilen değişkenler, kategorik KZVD, yaş, depresyon, duygu düzenleme güçlükleri, antisosyal Kİ, paranoid Kİ ve bağımlı Kİ olmuştur. Cinsiyet, ekonomik düzey, çekingen Kİ, obsesif kompulsif Kİ, narsisistik Kİ, histriyonik Kİ, şizoid Kİ, borderline Kİ ve pasif agresif Kİ değişkenleri ise modele girememiştir. Bir diğer deyişle bu değişkenlerin modele anlamlı katkı getirmediği yani, saldırganlık düzeylerinde gözlenen toplam varyans üzerinde anlamlı etkileri olmadığı anlaşılmıştır.

Üç aşamada modele dahil edilen ve regresyon sonucunda 7 aşamalı bir model olarak gözlenen bağımsız değişkenlerin saldırganlık düzeylerinde gözlemlenen toplam varyansın %36’sını açıkladığı görülmüştür [$F_{(7,296)} = 26.15, p < .001$]. Modele dahil olan tüm değişkenlerden KZVD ($t = 2.23, p < .05$), BDE ($t = 4.49, p < .01$), antisosyal

Kİ ($t = 4.07, p < .01$), paranoid Kİ ($t = 2.80, p < .01$) değişkenlerinin saldırganlık davranışını pozitif yönde ve anlamlı biçimde yordadığı görülmüştür. Yaş ($t = -2.38, p < .05$) ve bağımlı Kİ ($t = -2.24, p < .05$) değişkenleri ise yine anlamlı bir şekilde ancak negatif yönde saldırganlık davranışını yordamıştır. DDGÖ ise modele antisosyal Kİ dahil olana kadar pozitif ve anlamlı ($t = 2.64, p < .01$) bir yordama sergilediyse de daha sonra bağımlı değişkendeki varyansı açıklama gücünde bir düşüş gerçekleşmiş ve anlamsız hale gelmiştir ($t = 1.42, p = .156$). BPSÖ için gerçekleştirilen Hiyerarşik Regresyon Analizine ilişkin bulgular Tablo 3.8’de bulguların özeti ise Tablo 3.9’da yer almaktadır.

Tablo 3.8. Saldırganlık Düzeylerinin Yordanmasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Bulguları

N=304	Yordayıcılar	R	R ²	Uyr. R ²	ΔR ²	SH	βeta	B	t	F	p
1	BPSÖ KZVD (0-1)	.22	.05	.04	.05	17.01	.22	7.81	4.00	16.03**	.000
2	BPSÖ KZVD (0-1) Yaş	.29	.08	.08	.03	16.71	.21 -.19	7.49 -1.05	3.90 -3.49	14.42**	.000 .001
	KZVD (0-1)						.15	5.31	2.99		.003
3	BPSÖ Yaş BDE	.49	.24	.23	.15	15.26	-.19 .39	-1.07 .92	-3.89 7.80	31.80**	.000 .000
	KZVD (0-1)						.13	4.55	2.55		.011
4	BPSÖ Yaş BDE DDGÖ	.50	.25	.24	.01	15.11	-.17 .30 .16	-.96 .70 .14	-3.49 4.88 2.64	26.07**	.001 .001 .009
	KZVD (0-1)						.11	4.12	2.48		.014
	Yaş						-.12	-.65	-2.50		.013
5	BPSÖ BDE DDGÖ Antisosyal Kİ	.59	.35	.34	.09	14.11	.27 .06 .34	.64 .05 .88	4.75 .99 6.68	32.84**	.000 .320 .000
	KZVD (0-1)						.10	3.57	2.15		.032
	Yaş						-.10	-.59	-2.29		.023
6	BPSÖ BDE DDGÖ Antisosyal Kİ Paranoid Kİ	.61	.37	.35	.01	13.95	.25 .03 .23 .18	.60 .02 .59 .43	4.48 .56 3.59 2.78	29.28**	.000 .576 .000 .006

Tablo 3.8. Saldırganlık Düzeylerinin Yordanmasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Bulguları (devam)

N=304	Yordayıcılar	R	R ²	Uyr. R ²	ΔR ²	SH	βeta	B	t	F	p
	KZVD (0-1)						.10	3.67	2.23		.026
	Yaş						-.11	-.61	-2.38		.018
	BDE						.25	.60	4.49		.000
7	BPSÖ	.61	.38	.36	.01	13.86	.09	.08	1.42	26.15**	.156
	Antisosyal Kİ						.27	.69	4.07		.000
	Paranoid Kİ						.18	.43	2.80		.005
	Bağımlı Kİ						-.13	-.38	-2.24		.026

Tablo 3.9. Saldırganlık Düzeylerinin Yordanmasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Bulgularının Özeti

N=304	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
BPSÖ↑	↓	AD	AD	↑	↑	↑	AD	↓	AD	AD	↑	AD	AD	AD	↑	AD

1= Yaş, 2= Cinsiyet (kadın=1, erkek=2), 3= Ekonomik Düzey (düşük=1, orta=2, yüksek=3), 4= KZVD (yok=0, var=1), 5= Duygu düzenleme güçlükleri, 6= Depresyon, 7= Çekingen Kİ, 8= Bağımlı Kİ, 9= Pasif Agresif Kİ, 10= Obsesif Kompulsif Kİ, 11= Antisosyal Kİ, 12= Narsisistik Kİ, 13= Histriyonik Kİ, 14= Şizoid Kİ, 15= Paranoid Kİ, 16= Borderline Kİ.
AD= Anlamlı Değil

3.5.2. Sıfır aralıklı negatif binom regresyonu.

Araştırmanın 5. Sorusu kapsamında KZVD sıklığını en iyi yordayan değişken ya da değişkenlerin tespit edilmesi için Sıfır Aralıklı Negatif Binom Regresyonu yapılmıştır. Mevcut tez çalışmasında bağımlı değişkenlerde biri olan KZVD bir sayma verisidir. Bu tarz verilerin analizinde ise Sayma Verisi Regresyon Modelleri kullanılmaktadır (Sözen-Özden ve Hayat, 2022). Bu modellerden bazıları Poisson Regresyonu (PR), Sıfır Değer Aralıklı Poisson Regresyonu (ZIPR), Negatif Binom Regresyonu (NBR) ve Sıfır Değer Aralıklı Negatif Binom Regresyonudur (ZINB) (Jiang, Sun, Song ve Li, 2020).

Sayma verileri aşırı dağılım (overdispersion) adı verilen varyansın ortalamayı aşması ve sıfır şişkinliği (zero-inflation) adı verilen sıfır sayımlarının fazla olması gibi

durumlar sergileyebilirler (Forthmann ve Doebler, 2021). Mevcut KZVD verisi için gerçekleştirilen Poisson Regresyonu ile KZVD verisinin aşırı dağılım sergilediği sonucuna varılmıştır (değer/sd = 56.285). Yani bir diğer değişle mevcut veri Poisson dağılımı sergilememektedir. Bu nedenle Negatif Binom Regresyonu (NBR) ve Sıfır Değer Aralıklı Negatif Binom Regresyonu (ZINB) modelleri ele alınarak veri setine en iyi uyum sağlayan model, Tablo 3.9’da verilen AIC, BIC ve log olasılık değerleri gibi bilgi kriterleri ile belirlenmiştir.

Tablo 3.10. Model Kıyaslama Tablosu

Model	Log olasılık	AIC	BIC
NBR	-884.7	1797	1849
ZINB	-869.5	1793	1893

Bilgi kriterlerinin incelenmesinin ve Sıfır Değer Aralıklı Negatif Binom Regresyonunun mevcut veri setine daha uyumlu olduğuna karar verilmiş ve son araştırma sorusu olan duygu düzenleme güçlüklerinin, kişilik inançlarının ve depresyon düzeylerinin genç yetişkinlerin KZVD sıklıklarını yordayıp yordamadığını cevaplamak amacıyla tercih edilen analiz uygulanmıştır. Tüm yordayıcı değişkenler aynı anda analize dahil edilmiştir.

R 3.3.0. istatistiksel analiz programı ile gerçekleştirilen analizin bulgularında iki farklı model verilmiştir. Bu modellerden ilki bir olayın gerçekleşme sayısını tahmin etmek için sayım verilerini kullanırken, ikincisi iki sonuçlu bir olayda hangi sonucun ortaya çıkacağının olasılığını tahmin etmek için kullanılır. Burada bahsi geçen iki sonuçlu olay ise sıfırların aşırı (excess) ya da gerçek (true) sıfır olması durumudur. Aşırı sıfırdan kasıt aslında sıfırdan farklı bir değer verebilecek bir kişinin herhangi bir sebepten dolayı sıfır vermesi durumudur.

Tüm sıfırları gerçek sıfır olarak alan sayım modelinin sonuçlarına göre yordayıcı değişkendeki birim artış başına, bağımlı değişken olan KZVD sıklıklarında anlamlı değişikliğin görüldüğü tek değişken duygu düzenleme güçlükleri olmuştur ($b = .02$, $z_{(1)} = 2.27$, $p < .05$). Buna karşın çekingen Kİ ($b = .01$, $z_{(1)} = .57$, $p = .565$), bağımlı Kİ ($b = .01$, $z_{(1)} = .36$, $p = .718$), pasif agresif Kİ ($b = -.01$, $z_{(1)} = -.51$, $p = .606$), obsesif kompulsif Kİ ($b = -.05$, $z_{(1)} = -1.56$, $p = .118$), antisosyal Kİ ($b = .03$, $z_{(1)} = .98$, $p = .325$), narsisistik Kİ ($b = .05$, $z_{(1)} = 1.32$, $p = .184$), histriyonik Kİ ($b = -.01$, $z_{(1)} = -.55$, $p = .579$), şizoid Kİ ($b = -.03$, $z_{(1)} = -.90$, $p = .364$), paranoid Kİ ($b = -.02$, $z_{(1)} = -.79$, $p = .424$), borderline Kİ ($b = .01$, $z_{(1)} = .20$, $p = .834$) ve depresyon düzeylerinin ($b = .00$, $z_{(1)} = .04$, $p = .968$) anlamlı yordayıcılar olmadığı görülmüştür.

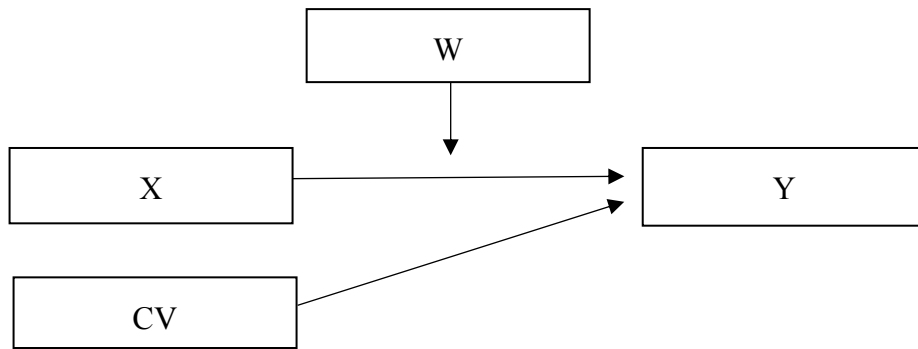
Sıfıra ya da sıfırdan farklı bir sayıya rastlama ihtimalini inceleyen sıfır şişkinliği modeli sonuçlarına göre ise pasif agresif Kİ puanları yüksek olan kişilerin sıfır şişkinliği gösterme olasılığının anlamlı derecede daha düşük olduğu görülmüştür ($b = -.13$, $z_{(1)} = -2.24$, $p < .05$). Bir diğer değişle bu kişilik inancı için sıfırdan farklı bir sayıya rastlama ihtimali anlamlı şekilde daha yüksektir. Ancak diğer değişkenler olan duygu düzenleme güçlükleri ($b = -.00$, $z_{(1)} = -.52$, $p = .599$), çekingen Kİ ($b = .02$, $z_{(1)} = .53$, $p = .595$), bağımlı Kİ ($b = .00$, $z_{(1)} = -.09$, $p = .969$), obsesif kompulsif Kİ ($b = -.04$, $z_{(1)} = -.97$, $p = .330$), antisosyal Kİ ($b = .05$, $z_{(1)} = 1.13$, $p = .257$), narsisistik Kİ ($b = .08$, $z_{(1)} = 1.37$, $p = .169$), histriyonik Kİ ($b = -.06$, $z_{(1)} = -1.37$, $p = .169$), şizoid Kİ ($b = .02$, $z_{(1)} = .46$, $p = .645$), paranoid Kİ ($b = -.07$, $z_{(1)} = -1.58$, $p = .112$), borderline Kİ ($b = .04$, $z_{(1)} = .54$, $p = .583$) ve depresyon düzeylerinin ($b = -.01$, $z_{(1)} = -.23$, $p = .813$) katılımcıların sıfır ya da sıfırdan farklı herhangi bir sayı vermeleri üzerinde anlamlı bir etkisi yoktur. Bulguların özeti Tablo 3.10'da yer almaktadır.

Tablo 3.11. KZVD Sıklığına Dair Sıfır Aralıklı Negatif Binom Regresyonu Bulgularının Özeti

N=304	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
KZVD Sıklık↑	↑	AD	AD	A*	AD	AD	AD	AD	AD	AD	AD	AD
<i>I= Duygu düzenleme güçlükleri, 2= Çekingen Kİ, 3= Bağımlı Kİ, 4= Pasif Agresif Kİ, 5= Obsesif Kompulsif Kİ, 6= Antisosyal Kİ, 7= Narsisistik Kİ, 8= Histriyonik Kİ, 9= Şizoid Kİ, 10=Paranoid Kİ, 11= Borderline Kİ, 12= Depresyon.</i> <i>A*= KZVD'ye rastlama olasılığı anlamlı şekilde daha yüksek (sıfır şişkinlik modeline göre)</i> <i>AD= Anlamlı Değil</i>												

3.6. Düzenleyicilik Analizleri

Araştırmanın son sorusu kapsamında genç yetişkinlerin saldırganlık düzeyleri ile duygu düzenleme güçlükleri ve kişilik inançları (çekingen, bağımlı, pasif agresif, obsesif-kompulsif, antisosyal, narsisistik, histriyonik, şizoid, paranoid, borderline) arasındaki ilişkide, kendilerine zarar verme düzeylerinin düzenleyici, depresyon düzeylerinin ise kontrol değişkeni (covariate) etkilerini incelemek amacıyla Hayes (2018) Process makrosu (model 1) kullanılarak düzenleyicilik (moderasyon) analizleri yapılmıştır. Tüm değişkenler için analizi gerçekleştirilen model, Şekil 3.2’de gösterilmiştir.

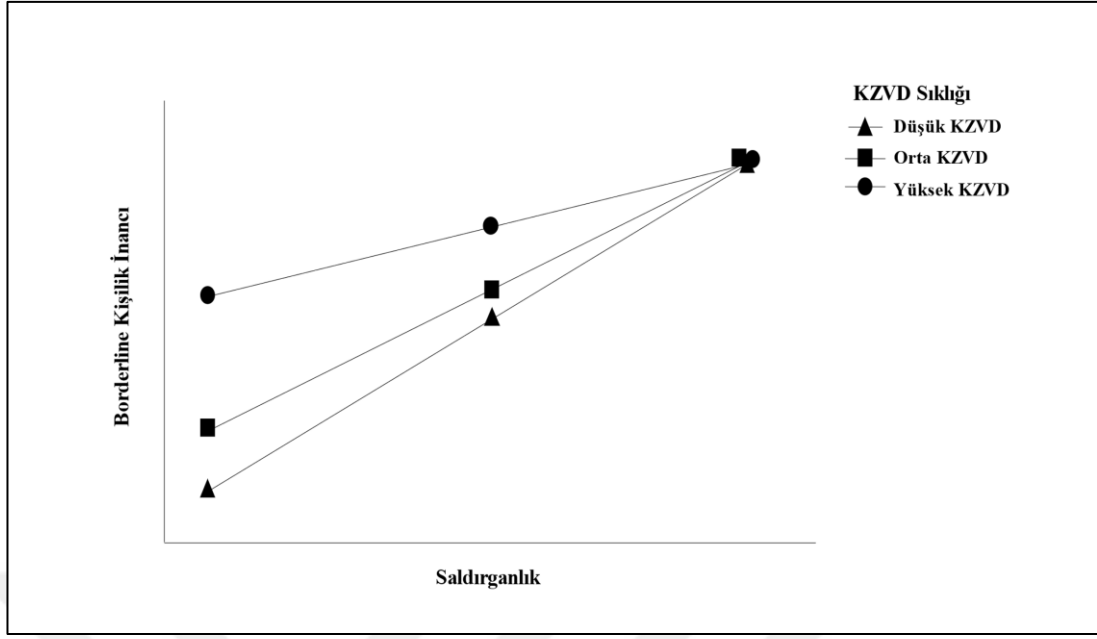

Şekil 3.2. Araştırmada Kullanılan Hayes-Process Düzenleyicilik Modeli

X: Buss-Perry Saldırganlık ölçeği toplam puanları, W: Kendine zarar verme davranışları (kesme, yakma, cilde harf veya şekil kazıma, iğne batırma, kendine vurma/kendini bir yere çarpma, yaraların iyileşmesine engel ola ve intihar girişimi toplam miktarları), Y: Sırasıyla, Duygu Düzenleme Güçlükleri Ölçeği toplam puanı, çekingen, bağımlı, pasif agresif, obsesif kompulsif, antisosyal, narsisistik, histriyonik, şizoid, paranoid ve borderline kişilik inançları, CV: Beck Depresyon Envanteri toplam puanı.

Tüm analizlerde etkileşim değişkeni oluşturulmadan önce Buss-Perry toplam puanları ve kendine zarar verme davranışı sıklığı ortalama merkezde (mean-centering) alınmıştır. Çalışmada Hayes (2018) tarafından öne sürülen 5000 bootstrap örnekleme seçilmiş ve %95 güven aralığı tercih edilmiştir.

Borderline kişilik inancı için modele dahil edilen tüm değişkenlerin temel etkilerinin anlamlı olduğu görülmektedir. Bir diğer değişle saldırganlık düzeyleri, ($b = .09, t_{(299)} = 4.91, p < .001, \%95 \text{ CI } [.05, .12]$) kendine zarar verme sıklıkları ($b = .01, t_{(299)} = .25, p < .05, \%95 \text{ CI } [.00, .02]$) ve depresyon düzeyleri ($b = .30, t_{(299)} = 7.05, p < .001, \%95 \text{ CI } [.22, .39]$) borderline kişilik inancını anlamlı şekilde yordamaktadır. Bunun yanında bu kişilik inancı için genel model anlamlı olduğu gibi [$F_{(4, 299)} = 36.64, p < .001, R^2 = .32$] etkileşim etkisinin de modele anlamlı bir katkıda bulunduğu görülmektedir [$F_{(1, 299)} = 5.65, p < .05, \Delta R^2 = .012$]. Buna ek olarak, saldırganlık ve kendine zarar verme değişkenlerinin etkileşiminin, borderline kişilik inancını anlamlı şekilde yordadığı görülmektedir ($b = -.00, t_{(299)} = -2.37, p < .05, \%95 \text{ CI } [-.00, -.00]$). Bu etkileşimin ne olduğunu anlamak için incelenen basit eğilimler sonucunda ise düşük saldırganlık düzeylerinde, düşük ($b = .10, t_{(299)} = 5.31, p < .001, \%95 \text{ CI } [.06, .14]$), orta ($b = .09, t_{(299)} = 4.91, p < .001, \%95 \text{ CI } [.05, .12]$) ve yüksek ($b = .05, t_{(299)} = 2.06, p < .05, \%95 \text{ CI } [.00, .09]$) KZVD düzeylerinin (ortalamanın bir standart sapma üstü ve altı şeklinde gözlenen) tümünde etkileşim etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür. Salırganlık ve kendine zarar verme davranışı sıklığının borderline kişilik inancı üzerindeki etkileşim etkisi Şekil 3.3’de verilmiştir.

Şekil 3.3. KZVD Sıklığı ve Saldırganlığın Borderline Kişilik İnancı Üzerinde Etkileşim Etkisi

Duygu düzenleme güçlüklerinin yordanan olarak alındığı model anlamlıdır [$F_{(4, 299)} = 49.76, p < .001, R^2 = .39$]. Modelde gözlenen sonuçlarına göre genç yetişkinlerin saldırganlık düzeylerinin temel etkisi duygu düzenleme güçlüklerini yordamada anlamlı bir yordayıcı olmuştur ($b = .19, t_{(299)} = 3.40, p < .001, \%95 \text{ CI } [.08, .31]$), benzer şekilde katılımcıların kendilerine zarar verme sıklıklarının temel etkisi duygu düzenleme güçlükleri için anlamlı bir yordayıcı olmuştur ($b = .05, t_{(299)} = 3.17, p < .05, \%95 \text{ CI } [.01, .08]$). Ortak değişken olarak analize dahil edilen depresyon puanları da duygu düzenleme güçlükleri için anlamlı bir yordayıcı olmuştur ($b = 1.37, t_{(229)} = 10.04, p < .001, \%95 \text{ CI } [1.10, 1.65]$). Ancak saldırganlık ve kendine zarar vermek sıklığının etkileşim etkisinin duygu düzenleme güçlüklerini anlamlı bir şekilde yordamadığı görülmüştür ($b = -.00, t_{(229)} = -1.38, p = .165, \%95 \text{ CI } [-.00, .00]$). Bir diğer değişle, etkileşimin modele dahil olması anlamlı bir değişiklik yaratmamaktadır [$F_{(1,299)} = 1.93, p = .165, \Delta R^2 = .003$].

Çekingen Kİ'nin yordanan olarak alındığı model anlamlıdır [$F_{(4, 299)} = 19.02, p < .001, R^2 = .20$]. Modelde gözlenen sonuçlarına göre genç yetişkinlerin saldırganlık düzeylerinin temel etkisi çekingen Kİ'ni yordamada anlamlı bir yordayıcı olmuştur ($b = .06, t_{(299)} = 3.94, p < .001, \%95 \text{ CI } [.03, .10]$) ancak kendine zarar verme sıklığı anlamlı bir yordayıcı olmamıştır ($b = .00, t_{(299)} = 1.16, p = .245, \%95 \text{ CI } [-.00, .01]$). Buna ek olarak depresyon ise anlamlı bir yordayıcı olmuştur ($b = .20, t_{(229)} = 5.06, p < .001, \%95 \text{ CI } [.12, .28]$). Saldırganlık ve kendine zarar vermenin etkileşim etkisi ise çekingen Kİ'ni yordamada anlamlı etki göstermemiştir ($b = -.00, t_{(229)} = -0.25, p = .802, \%95 \text{ CI } [-.00, .00]$), öyle ki etkileşimin modele dahil olması anlamlı bir değişiklik oluşmasına sebep olmamıştır [$F_{(1,299)} = .06, p = .802, \Delta R^2 = .00$].

Bağımlı Kİ'nin yordanan olduğu model genel olarak anlamlıdır [$F_{(4, 299)} = 15.95, p < .001, R^2 = .17$]. Bunun yanında kendine zarar verme sıklığının ($b = .01, t_{(299)} = 3.50, p < .001, \%95 \text{ CI } [.00, .02]$) ve depresyonun ($b = .21, t_{(229)} = 4.64, p < .001, \%95 \text{ CI } [.12, .31]$) temel etkileri anlamlıdır, ancak saldırganlık düzeylerinin temel etkisi anlamlı değildir ($b = .03, t_{(299)} = 1.93, p = .054, \%95 \text{ CI } [-.00, .07]$). Etkileşimin modele dahil olmasının anlamlı bir etki yaratmasının yanı sıra [$F_{(1,299)} = 3.26, p = .071, \Delta R^2 = .009$] etkileşim temel etkisi de anlamlı değildir ($b = -.00, t_{(229)} = -1.80, p = .071, \%95 \text{ CI } [-.00, .00]$).

Pasif agresif Kİ'nin yordanan olduğu model genel olarak anlamlıdır [$F_{(4, 299)} = 20.31, p < .001, R^2 = .21$]. Bu kişilik inancı için yalnızca saldırganlık düzeylerinin temel etkisi anlamlı bir yordayıcı olmuştur ($b = .13, t_{(299)} = 6.90, p < .001, \%95 \text{ CI } [.09, .17]$), bunun yanında kendine zarar verme davranışlarının sıklığı ($b = .00, t_{(299)} = 1.08, p = .280, \%95 \text{ CI } [-.00, .01]$), depresyon düzeyleri ($b = .08, t_{(229)} = 1.92, p = .054, \%95$

CI [-.00, .17]) ve etkileşim (düzenleyicilik) etkisi anlamlı değildir ($b = -.00$, $t_{(229)} = -.91$, $p = .361$, %95 CI [-.00, .00]). Etkileşimin modele dahil olması modelde anlamlı bir farklılık yaratmamıştır [$F_{(1,299)} = .83$, $p = .364$, $\Delta R^2 = .00$].

Obsesif kompulsif Kİ'nin yordanan olduğu model genel olarak anlamlıdır [$F_{(4, 299)} = 12.28$, $p < .001$, $R^2 = .14$]. Saldırganlık ($b = .06$, $t_{(299)} = 3.29$, $p < .01$, %95 CI [.02, .10]) ve depresyon ($b = .18$, $t_{(229)} = 3.87$, $p < .001$, %95 CI [.09, .27]) düzeyleri bu kişilik inancı için anlamlı yordayıcılar olurken kendine zarar verme sıklığı ($b = .00$, $t_{(299)} = .88$, $p = .375$, %95 CI [-.00, .01]) ve bunun saldırganlık ile etkileşiminin temel etkisi ($b = -.00$, $t_{(229)} = -1.48$, $p = .137$, %95 CI [-.00, .00]) anlamlı olmamıştır. Bir diğer değişle bu kişilik inancı üzerinde kendine zarar verme davranışları düzenleyici bir rol oynamamakta, modele anlamlı bir katkı getirmemektedir [$F_{(1,299)} = 2.21$, $p = .137$, $\Delta R^2 = .00$].

Antisosyal Kİ'nin yordanan olduğu model genel olarak anlamlıdır [$F_{(4, 299)} = 23.02$, $p < .001$, $R^2 = .23$]. Bunun yanında bu kişilik inancı için anlamlı tek etki, saldırganlık düzeylerinin temel etkisi olmuştur ($b = .17$, $t_{(299)} = 7.90$, $p < .001$, %95 CI [.12, .21]). Kendine zarar verme sıklıkları ($b = .00$, $t_{(299)} = .62$, $p = .530$, %95 CI [-.00, .01]), depresyon düzeyleri ($b = .06$, $t_{(229)} = 1.33$, $p = .183$, %95 CI [-.03, .16]) ve etkileşim etkisi ($b = -.00$, $t_{(229)} = -.18$, $p = .853$, %95 CI [-.00, .00]) anlamlı değildir. Etkileşimin modele dahil olması anlamlı bir değişiklik yaratmamıştır [$F_{(1,299)} = .03$, $p = .853$, $\Delta R^2 = .00$].

Narsisistik Kİ'nin yordanan olduğu model genel olarak anlamlıdır [$F_{(4, 299)} = 11.88$, $p < .001$, $R^2 = .13$]. Kendine zarar verme davranışları ($b = .00$, $t_{(299)} = .56$, $p = .575$, %95 CI [-.00, .01]), depresyon düzeyleri ($b = .01$, $t_{(229)} = .32$, $p = .748$, %95

CI [-.07, .10]) ve etkileşim etkisi ($b = -.00$, $t_{(229)} = -1.73$, $p = .083$, %95 CI [-.00, .00]) anlamlı yordayıcılar olmamıştır, buna karşın saldırganlık düzeylerinin ($b = .11$, $t_{(299)} = 5.86$, $p < .001$, %95 CI [.07, .15]) anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmüştür. Kendine zarar verme davranışlarının düzenleyici etkisi ise modele anlamlı bir katkı sağlamamıştır [$F_{(1,299)} = 3.01$, $p = .083$, $\Delta R^2 = .00$].

Histriyonik kişilik inancı için oluşturulan model genel olarak anlamlıdır [$F_{(4, 299)} = 12.85$, $p < .001$, $R^2 = .14$]. Bu kişilik inancı için saldırganlık düzeyleri ($b = .10$, $t_{(299)} = 6.63$, $p < .001$, %95 CI [.06, .14]) ve kendine zarar verme sıklığı ($b = .01$, $t_{(299)} = 2.16$, $p < .05$, %95 CI [.00, .02]), anlamlı temel etkisi olan yordayıcılar olmuşlardır. Bunun yanında etkileşim etkisi ($b = -.00$, $t_{(229)} = -1.79$, $p = .073$, %95 CI [-.00, .00]) ve depresyon değişkeninin ($b = .09$, $t_{(229)} = 1.85$, $p = .064$, %95 CI [-.00, .20]) anlamlı yordayıcılar olmadığı görülmüştür. Etkileşimin modele dahil olması, anlamlı bir değişikliğe sebep olmamaktadır [$F_{(1,299)} = 3.22$, $p = .073$, $\Delta R^2 = .00$].

Şizoid Kİ için oluşturulan model genel olarak anlamlıdır [$F_{(4, 299)} = 6.41$, $p < .001$, $R^2 = .07$]. Temel etkisi anlamlı olan tek değişkenin saldırganlık düzeyleri olduğu gözlenmiştir ($b = .08$, $t_{(299)} = 4.19$, $p < .001$, %95 CI [.04, .12]). Buna karşın kendine zarar verme ($b = -.00$, $t_{(299)} = -1.38$, $p = .168$, %95 CI [-.01, .00]) ve depresyon düzeylerinin ($b = .04$, $t_{(229)} = .85$, $p = .393$, %95 CI [-.05, .13]) temel etkisi anlamlı değildir. Kendine zarar verme ve saldırganlık düzeylerinin etkileşiminin temel etkisi de anlamlı değildir ($b = -.00$, $t_{(229)} = -.34$, $p = .733$, %95 CI [-.00, .00]). Bu etkileşimin modele dahil olması modelde anlamlı bir değişikliğe neden olmamıştır [$F_{(1,299)} = .11$, $p = .733$, $\Delta R^2 = .00$].

Paranoid kişilik inancı için oluşturulan model genel olarak anlamlı bulunmuştur [$F_{(4, 299)} = 27.55, p < .001, R^2 = .26$]. Bu kişilik bozukluğunu saldırganlık ($b = .18, t_{(299)} = 7.76, p < .001, \%95 \text{ CI } [.13, .23]$) ve depresyon düzeylerinin ($b = .16, t_{(229)} = 2.99, p < .05, \%95 \text{ CI } [.05, .27]$) anlamlı şekilde yordadığı gözlenmiştir. Ancak kendine zarar verme davranışlarının temel ($b = .00, t_{(299)} = .31, p = .754, \%95 \text{ CI } [-.01, .01]$) ve düzenleyici etkisinin ($b = -.00, t_{(229)} = -.41, p = .676, \%95 \text{ CI } [-.00, .00]$) anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. Bunlardan da anlaşılabilceği üzere etkileşimin modele dahil olması, anlamlı bir değişiklik yaratmamaktadır [$F_{(1, 299)} = .17, p = .676, \Delta R^2 = .00$]. Düzenleyicilik analizine dair bulguların özeti Tablo 3.12’de verilmiştir.

Tablo 3.12. Düzenleyicilik Analizi Bulgularının Özeti

Yordanan Değişkenler	Temel Etkiler			
	BPSÖ↑	KZVD↑	BPSÖ*KZVD↑	Depresyon↑
DDGÖ	↑	↑	AD	↑
Çekingen Kİ	↑	AD	AD	↑
Bağımlı Kİ	AD	↑	AD	↑
Pasif agresif Kİ	↑	AD	AD	AD
Obsesif Ko. Kİ	↑	AD	AD	↑
Antisosyal Kİ	↑	AD	AD	AD
Narsisistik Kİ	↑	AD	AD	AD
Histriyonik Kİ	↑	↑	AD	AD
Şizoid Kİ	↑	AD	AD	AD
Paranoid Kİ	↑	AD	AD	↑
Borderline Kİ	↑	↑	↓	↑

AD= Anlamlı Değil

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARTIŞMA

Mevcut tez çalışmasında, genç yetişkinlerin saldırganlık, kendine zarar verme ve ikili zararı davranışları ile duygu düzenleme güçlükleri, kişilik inançları ve depresyon düzeyleri arasındaki karşılıklı ilişkileri incelemek amaçlanmıştır. Bu amaçla yapılan analizlerin ardından, ilk olarak katılımcıların bazı demografik özellikleri (cinsiyet ve ekonomik düzey) kendine ve başkalarına zarar verme davranışları açısından incelendiğinde elde edilen bulgular, alanyazına dayanarak tartışılmıştır. Sonrasında araştırma değişkenleri arasındaki ilişkilere bakılmış, bu bağlamda saldırganlığın ve kendine zarar vermenin; duygu düzenleme güçlükleri, kişilik inançları ve depresyon tarafından yordanmasını inceleyen regresyon analizlerinin bulguları tartışılmıştır. Sonrasında ise araştırmanın amaçlarından biri olan ikili zarar kavramının bir etkileşim etkisi olarak kişilik inançları ve duygu düzenleme güçlüklerini yordama düzeylerini inceleyen düzenleyicilik analizlerinin bulguları alanyazın çerçevesinde tartışılmıştır.

4.1. Demografik Özelliklere İlişkin Tartışmalar

4.1.1. Cinsiyete dair bulguların değerlendirilmesi.

4.1.1.1. Saldırgan davranışların değerlendirilmesi.

Saldırgan davranışlar, katılımcıların cinsiyetlerine göre karşılaştırılmıştır. Erkeklerin fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve toplam saldırganlık düzeylerinin (H1) kadınların ise sözel saldırganlık düzeylerinin daha yüksek (H2) olması beklenmiştir. Bu kapsamda fiziksel saldırganlık düzeylerine bakıldığında, erkeklerin

kadınlara göre daha yüksek fiziksel saldırganlık gösterdiği bulunmuştur. Bu bulgu, alanyazındaki birçok çalışma ile de uyumludur (Akıl, 2018; Bensimon, 2015; Buss ve Perry, 1992; Güler ve Özgörüş, 2021; Demirtaş Madran, 2012; Ramirez, Adnreu ve Fujihara, 2001).

Öfke ile ilgili bulgularda da cinsiyet farklılıklarına rastlanmış olup, kadınların beklenenin aksine, öfke düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Alanyazın, öfkenin toplumsal normlar açısından genellikle erkekler ile eşleştirilen bir duygu olduğunu göstermektedir (Deffenbacher ve ark., 1996). Öyle ki birçok araştırmada da erkeklerin öfke düzeyleri daha yüksek bulunmuştur (Güler ve Özgörüş, 2021). Ancak iki cinsiyet arasında farklılıkların görülmediği (Deffenbacher ve ark., 1996) ya da kadınların öfke düzeylerinin daha yüksek olduğu (Naseem ve Munaf, 2020; Önen, 2009) çalışmalara da rastlamak mümkündür. Hatta mevcut tez çalışmasında kullanılan ölçeğin Türkiye’de geçerlik ve güvenirlik çalışmasında, anlamlı olmasa da kadınların öfke puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür (Demirtaş Madran, 2012). Alanyazındaki bu farklılıklar birçok unsurdan kaynaklanıyor olabilir. Ancak en temelde, öfkenin insan yaşamı için gerekli temel bir duygu olması (Toohey, 2021) ve bunun içselleştirilmesi ya da dışı vurulması açısından cinsiyetler arasında farklılıklar bulunması (Fischer ve Evers, 2011), ölçüm araçları ve örneklemeler değiştiğinde ortaya çıkan farklılıkları açıklayabilir. Örneğin daha davranışsal ölçümlerde erkeklerin daha yüksek öfke göstermesi beklenebilir, ancak duygu odaklı bir ölçüm (örn. fizyolojik tepkilere bakmak) cinsiyetler arasında farklılıkların olmadığını (Deffenbacher ve ark., 1996) ya da kadınların daha yüksek öfke düzeylerine sahip olduğunu gösterebilir (Labouvie-Vief, Lumley, Jain ve Heinze, 2003). Duygular son derece bireysel ve

içinde bulunulan durum ve bağlamla ilişkili yapılardır, bu sebeple geniş genellemeler, insanın duygusal deneyimlerinin çok boyutluluğunu yansıtamaz.

Saldırganlık ile ilgili diğer cinsiyet farklılıkları düşmanlık, sözel saldırganlık ve toplam saldırganlık puanları için incelendiğinde bahsi geçen saldırgan tutum ve davranışlarda kadınlar ve erkekler arasında anlamlı farklılıklara rastlanmamıştır. Buna rağmen anlamlı olmasa da kadınların düşmanlık ve toplam saldırganlık puanlarının erkeklerden daha yüksek olduğu, erkeklerin ise sözel saldırganlık puanlarının kadınlardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Aslında alanyazında, erkeklerin toplam saldırganlık düzeylerinin kadınlardan daha yüksek olduğunu gösteren birçok çalışma bulunmaktadır (Akıl, 2018; Bettencourt ve Miller, 1996; Giancola ve ark., 2009; Güler ve Özgörüş, 2021; Krahé ve Busching, 2014; Demirtaş Madran, 2012). Erkeklerde düşmanlık (Ramirez ve ark., 2011), kadınlarda da sözel saldırganlık düzeylerinin yüksek olduğu çalışmalar da mevcuttur (Björkqvist, 1994). Ancak tam tersi şekilde erkeklerde sözel saldırganlık düzeylerini daha yüksek bulan çalışmalar (Buss ve Perry, 1992; Güler ve Özgörüş, 2021) olduğu gibi düşmanlık düzeylerinde cinsiyet farklılıklarına rastlamayan çalışmalarda vardır (Akıl, 2018; Güler ve Özgörüş, 2021).

Bu bilgiler çerçevesinde, fiziksel saldırganlık alt boyutu dışında alanyazında fikir birliğine varmanın zor olduğu görülmektedir. Diğer boyutlara kıyasla çok daha tutarlı bir şekilde erkeklerde fiziksel saldırganlık daha yüksek bulunmaktadır. Bunun yanında sözel saldırganlık, öfke ve düşmanlık, belki de elle tutulmaları daha zor konseptler olduğundan, ölçülmesi daha zor olup, sık sık farklı sonuçlar ile karşılaşılmasına sebebiyet vermektedir. Daha güvenilir sonuçlar için örneklem sayısı

arttırılarak ve eşit tutularak cinsiyet açısından farklara bakılabilir. Ancak, cinsiyetin ikili bir yapıya indirgenemeyeceği unutulmamalıdır.

4.1.1.2. Kendine zarar verme davranışının değerlendirilmesi.

Kadınların kendine zarar verici davranışlarda bulunma oranlarının daha yüksek olması beklenmiştir (H2). Ancak, mevcut tez çalışmasında kadınlar ve erkekler arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Alanyazında bu davranış için cinsiyet farklılıklarının olup olmadığı konusunda çeşitli görüşler mevcuttur. Buna ek olarak, son zamanlarda farklı cinsiyetler için araştırmalar yapılıyor olsa da geçmişte bu konudaki çalışmaların daha ziyade kadınlar üzerinde yoğunlaşması da bu konuda fikir sahibi olmayı zorlaştırmaktadır.

Bazı çalışmalar kadınların kendine zarar verme davranışında daha fazla bulunduğunu belirtirken (Gratz, Conrad ve Roemer, 2002; Beckman, Lysell, Haglund ve Dahlin, 2019; Chung, Lai, Chu, Pai, Kao ve Chien, 2012; Waller ve ark., 2023), bazıları ise cinsiyetler arasında anlamlı bir fark olmadığını savunmaktadır (Gratz ve ark., 2002; Hasking, Momeni, Swannell ve Chia, 2008; Klonsky, Oltmanns ve Turkheimer, 2003). Ayrıca, bazı araştırmalar bu davranışın sıklığından ziyade kullanılan metotlarda cinsiyet farklılıkları olduğunu öne sürmektedir (Demuth ve Demuthova, 2022).

Beckman ve arkadaşları (2019) kadınlarda kendine zarar verme davranışının görülme sıklığının erkeklere göre daha yüksek olduğunu vurgulamıştır, ancak bu farkın etkisinin beklenenden daha küçük olabileceğini belirtmiştir. Beckman'ın çalışması araştırmanın hipotezi ile uyumlu şekilde kadınlarda kendine zarar davranışlarına daha fazla rastlandığını söyler. Ancak bu farkın etkisinin beklenenden

küçük olabileceğini belirtmesi mevcut tez çalışmasında benzer bir sonuç alınamamış olmasını açıklıyor olabilir. Ayrıca, kadın olmak kendine zarar verme davranışı ile daha sık ilişkilendirilse de bu davranışın ardından medikal yardım için hastanelere başvuran bireylerin %40'ını erkekler oluşturmaktadır (Shanahan, Brennan ve House, 2019). Her ne kadar mevcut tez çalışmasının örneklemini sağlıklı genç yetişkinlerden oluşuyor olsa da bu %40'lık oran da neden iki cinsiyet arasında farklılık görülmemiş olabileceğine dair fikir vermektedir.

Kendine zarar verme davranışı için risk faktörlerini inceledikleri çalışmalarında Gratz, Conrad ve Roemer (2002) iki cinsiyet arasında anlamlı farklılıklara rastlamamıştır. Hatta alanyazının ön gördüğünün aksine erkeklerde bu davranışın görülme oranı %41 kadınlarda ise %36 olarak bulunmuştur. Mevcut tez çalışması için bu oranlara bakıldığında kadınların %44.6'sı erkeklerin ise %53,8'inin kendine zarar verme davranışı gösterdiği görülmektedir.

Tüm bu bilgiler ışığında değerlendirildiğinde, ilerleyen araştırmalarda örneklem kadın ve erkek sayısı açısından eşit tutularak artırıldığında daha farklı sonuçlar elde edilebileceği düşünülmektedir.

4.1.2. Ekonomik düzeye dair bulguların değerlendirilmesi.

4.1.2.1. Saldırgan davranışların değerlendirilmesi.

Saldırganlık puanları, katılımcıların algıladıkları ekonomik düzeylerine göre karşılaştırılmıştır. Mevcut çalışmada ekonomik düzeyi düşük olan katılımcıların daha yüksek saldırganlık puanlarının olması beklenmiştir (H3). Hipotezin bu kısmı bulgular tarafından desteklenmemiş ve toplam saldırganlık düzeyleri açısından ekonomik düzeyi düşük, orta ya da yüksek olan katılımcılar arasında farklılıklara rastlanmamıştır.

Alanyazın ekonomik düzey ve saldırganlık arasında, tutarlı bir şekilde, negatif yönlü bir ilişki olduğunu göstermektedir (Camadan ve Yazıcı 2017; Ebbeler, Grau ve Banse, 2017; Ferguson. 2019; Varghese, Kanagavalli, Jose, Philip ve Manoj, 2021). Bunun yanında, tam tersi bir ilişkinin görüldüğü yalnızca bir çalışmaya rastlanmış olup (Keskin ve Akdeniz, 2018) ilişkisiz bulunan başka bir çalışma ile karşılaşılmamıştır. Hem Keskin ve Akdeniz'in çalışmasının hem de mevcut tez çalışmasının literatür ile uyumsuz sonuçlar ortaya çıkarması, iki çalışmanın da Türkiye'de bir büyükşehirde üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilmiş olmalarından kaynaklanıyor olabilir. Katılımcıların çoğunluğunu çalışmayan üniversite öğrencilerinin oluşturuyor olması ve benzer okullarda okuyan kişilerden verilerin toplanması, ekonomik düzeyin kişinin hayatında yarattığı etkilerin (sorumlulukların daha az olması sebebiyle) görülmesini zorlaştırmış olabilir. Bir diğer değişle benzer sosyal çevrelerde bulunan katılımcılardan veri toplamak ekonomik düzey farklılıklarının açığa çıkmasının önünde engel teşkil etmiş olabilir.

Ek olarak, birçok çalışmada ekonomik düzeyin düzenleyici roller aldığı veya başka değişkenlerin daha öncelikli olarak değerlendirildiği görülmektedir. Bu bulgular bir araya geldiğinde, çeşitli faktörler saldırgan davranışları etkilerken, ekonomik düzeyin birincil bir etken olmayabileceğini düşündürmektedir. Aksine çoğu zaman saldırgan davranışı önemli ölçüde etkileyen özellikler, psikolojik ya da diğer demografik değişkenlerdir.

4.1.2.2. Kendine zarar verme davranışının değerlendirilmesi.

Katılımcıların kendilerine zarar verip vermedikleri ekonomik düzeylerine göre karşılaştırılmış ve ekonomik düzey ile kendine zarar verme arasındaki ilişkide,

ekonomik düzeyi düşük olan katılımcıların kendine zarar verme düzeylerinin daha yüksek olması beklenmiş (H3) ve bulgular hipotezin bu kısmını desteklemiştir. Düşük ekonomik düzeydeki katılımcıların beklenenden fazla, yüksek ekonomik düzeydeki katılımcıların ise beklenenden az KZVD sergiledikleri görülmüştür. Burada az ya da fazla ile ifade edilmek istenen ise kendine zarar verme kategorisinde bulunan kişi sayısının az ya da fazla olmasıdır. Kişilerin kendine zarar verme sıklıkları açısından bir az ya da fazlalık kıyaslanmamıştır.

Başka çalışmalarda da özellikle ergenler ve genç yetişkinlerde, ekonomik düzeyin kendine zarar verme davranışı ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Alanyazındaki bulgular hem tez çalışmasının hipotezi hem de bulgusu ile tutarlı bir şekilde düşük ekonomik düzeyin artan kasıtlı kendine zarar davranışları ile ilişkili olduğunu göstermektedir (Greydanus ve Shek, 2009; Mok ve ark., 2018; Lodebo, Möller, Larsson ve Engström, 2017; Park, In ve Hur, 2022). Bunun yanında sosyoekonomik düzeyin de bireylerin böyle bir davranışı gerçekleştirme olasılıklarını etkilediği, düşük sosyoekonomik düzeydeki kişilerin bu davranışa karşı daha savunmasız olduğu görülmektedir (Hall, 2017; Mårdby, Holmgren ve Hensing, 2022). Her ne kadar bu ilişkinin varlığı altta yatan mekanizmaları anlamak için yeterli olmasa da (çünkü kaynaklar, sosyal destek ya da psikolojik iyi oluş aradaki ilişkiyi etkileyebilir (Carroll, Knipe, Moran ve Gunnell, 2017)) bir başlangıç noktası teşkil etmektedir.

4.2. Saldırganlık ve Kendine Zarar Verme Davranışına Dair Bulguların Değerlendirilmesi

Katılımcıların saldırganlık düzeylerinin ve kendine zarar verme davranışlarının var olup olmasının, diğer araştırma değişkenleri olan duygu düzenleme güçlükleri,

kişilik inançları (çekingen, bağımlı, pasif agresif, obsesif kompulsif, antisosyal, narsisistik, histriyonik, şizoid, paranoid, borderline) ve depresyon düzeyleri ile ilişkilerine bakılmıştır.

Araştırmada saldırganlık düzeyleri ve kendine zarar verme davranışları ile duygu düzenleme güçlükleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olması beklenmiş (H4) ve bu hipotez bulgularca desteklenmiştir. Duygu düzenleme güçlüğü yaşayan katılımcıların saldırganlık puanları ve kendine zarar verici davranışlar gösterme olasılığı daha yüksektir. Alanyazın incelendiğinde bu bulgunun, geçmiş birçok çalışma ile uyumlu olduğu görülmektedir. Hem saldırgan (Robertson, Daffern ve Bucks, 2014; Özdoğan ve Önder, 2018; Skripkauskaitė, Hawk, Branje, Koot, Lier ve Meeus, 2015) hem kendine zarar verici davranışların (Tristania ve Hanurawan, 2022; Warne ve ark. 2023; Wolff ve ark. 2019) duygu düzenleme güçlükleri ile ilişkili olduğunu gösteren birçok çalışmaya rastlamak mümkündür.

Araştırmada saldırganlık düzeyleri ve kendine zarar verme davranışları ile depresyon düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olması beklenmiş (H5) ve bu hipotezin bir kısmı bulgularca desteklenmiştir. Depresyon düzeyleri daha yüksek olan katılımcılarının saldırganlık puanlarının daha yüksek olduğu ancak KZVD gösteriyor olma ihtimalleri ile anlamlı bir ilişkisi olmadığı bulunmuştur. Alanyazında birçok çalışma, depresyonun özellikle öfke sonucu açığa çıkan agresif davranışlar (Alorani ve Alradaydeh, 2017; Dugré, Dumais, Dellazizzo ve Potvin, 2019; Martino ve ark., 2017) ve kendine yöneltilen zarar davranışları ile ilişkili olduğunu (Martino ve ark., 2017; Sørensen ve ark., 2023) bulmuştur. Kişinin kendine yönelttiği zarar davranışları ile depresyonun ilişkili bulunmaması, yani alanyazında sıklıkla

desteklenen bir bulgu olmasına karşın mevcut çalışmada karşılaşılmamış olması, Bonferroni düzeltmesinin sebep olmuş olabileceği Tıp 2 hata sonucu olmuş olabilir.

Araştırmada katılımcıların saldırganlık düzeyleri ile antisosyal, narsisistik, paranoid, borderline ve pasif agresif Kİ'leri arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki beklenmiştir (H6). Araştırmanın bulguları bu hipotezi desteklemiştir.

Antisosyal ve borderline kişilik bozukluklarının tanı kriterlerinde saldırgan ve dürtüsel davranışlarda bulunabilecekleri belirtilmektedir (APA, 2022). Narsisistik kişilik için özellikle kötücül (malignant) ya da dışa dönük (overt) narsisizmin saldırganlık ile ilişkili olduğu bilinmektedir (Sperry, 2016). Paranoid kişilik için ise yine tanı kriterlerinde, özellikle kışkırtıldıklarında ya da aşağılanıp, tehdit edildiklerini hissettiklerinde saldırgan şekilde tepki verebilecekleri görülmektedir (Sperry, 2016). Pasif agresif kişilik de daha ziyade sorumsuzluk ya da yükümlülüklerden kaçınma gibi özellikler gösterse de saldırganlıkla ilişkili bulunan bir diğer kişilik örüntüsü olarak karşımıza çıkar (Candini ve ark., 2020).

Özellikle antisosyal ve borderline kişilik özelliklerinin saldırgan ya da dürtüsel davranışlar ile ilişkili oldukları alanyazında sıklıkla tekrar edilen bir bulgudur (Algül ve ark., 2009; Ateş ve ark., 2009; Yi, Fu, Zhang, Jiang, Xiao ve Chen, 2023). Berman, Fallon ve Coccaro (1998) ise paranoid ve pasif agresif kişilik bozukluklarının saldırgan davranışlar ile ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Gilbert ve Daffern (2011) ise antisosyal, paranoid, narsisistik, borderline kişilik bozukluklarını saldırganlık ile ilişkili bulmuştur. Bu bilgiler ışında araştırmada hipotez edildiği ve bulgularda karşılaşıldığı şekliyle sonuçların alanyazın ile oldukça uyumlu olduğunu söylemek mümkün olmaktadır.

Araştırmada katılımcıların saldırganlık düzeyler ile çekingen Kİ, bağımlı Kİ ve şizoid Kİ arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olması beklenmiş (H7) ancak bulgular bu hipotezi desteklememiştir. Bu kişilik inançlarına yatkın bireylerin de saldırganlık düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuç, alanyazın bir bütün olarak düşünüldüğünde oldukça uyumsuz gözükmemektedir. Ancak nadir de olsa bazı çalışmalar şizoid ve bağımlı kişilik özelliklerini saldırgan davranışlar ile ilişkili bulmuştur. Örneğin bir araştırma şizoid kişilik özelliklerinin saldırgan davranışlar ile bir ilişkisi olduğunu ve bu ilişkiye, çocuklukta ve yakın zamanda gerçekleşen olumsuz yaşam olaylarının aracılık ettiğini göstermiştir (Yang ve ark., 2021). Bağımlı kişilik özelliği gösteren kişiler için ise bir araştırma, bu kişilerin utancı regüle etmekte uyumsuz stratejiler sergileyebileceklerini ve bu stratejilerden bazılarının kendilerine zarar verme ya da saldırganlığa başvurmak şeklinde olabileceğini göstermiştir (Schoenleber ve Berenbaum, 2012). Başka bir araştırmada da özellikle alkol etkisi altındayken pasif-bağımlı kişilik özellikleri gösteren kişilerin saldırgan davranışlar gösterebileceği savunulmuştur (Tikkanen ve ark., 2015). Her ne kadar bu gibi bulgulara rastlanmış olsa da bunlar hem sayıca azdır hem de bu ilişkinin görülmüş olması oldukça sıra dışıdır. Bağımlı kişilikler başkalarının değerlendirmelerine karşı oldukça hassasken, şizoid ve kaçınan kişiliklerin genellikle daha izole bireyler olması düşünüldüğünde saldırgan davranışlara başvurmaları olası görünmemektedir.

Saldırganlık düzeylerinin, obsesif kompulsif ve histriyonik Kİ'ler ile ilişkili olması beklenmezken (H8), bulgular pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki göstermiştir. Oysa ki histriyonik kişilik özellikleri gösteren kişiler için, onay ve hayranlık arayışı düşmanca veya saldırgan davranışlar göstermekten daha önemli ve ön plandadır

(Pfohl, 1991). Benzer şekilde dürtüsellik ve düşüncesizce hareket etme, kontrol ve düzenin önem arz ettiği obsesif kompulsif kişilik ile uyumsuzluk göstermektedir.

Kısaca hem H7 hem de H8 hipotezinin reddedilmiş olması alanyazın ile oldukça uyumsuzdur. Bu durum hem Buss Perry saldırganlık ölçeğinin hem de kişilik inançları ölçeğinin insan ilişkilerine patolojik yaklaşım gibi genel bir konsepti değerlendiriyor olabileceğinden kaynaklanmış olabilir. Ayrıca saldırganlık ile kişilik bozuklukları arasında düşünülen daha karmaşık bir ilişki olduğunu savunan alanyazın, bu ilişkinin farklı ruh sağlığı bozukluklarının komorbiditesine, farklılaşan kavramsallaştırmalara ve saldırgan davranışların heterojen doğasına bağlı olarak değişebileceğini de savunmaktadır (Howard, 2015). Bu sebeple, örneklem, ölçüm araçları ve ölçülemeyen unsurlar bir arada düşünüldüğünde böyle bir ilişkinin doğmasına sebebiyet vermiş olabilirler. Tez çalışması ile benzer sonuçların bulunduğu Schmeelk, Sylvers ve Lilienfeld'in (2008) çalışması da üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilmiş ve Buss Perry saldırganlık ölçeği kullanmıştır. Orada da tüm kişilik bozuklukları saldırganlık ile pozitif yönde ilişkili çıkmıştır. Bu çalışmaya benzer şekilde, mevcut tez çalışmasında da kişilik ölçümlerinin patolojik olmayan bir örneklem ile gerçekleştirilmesi sonuçları etkilemiş olabilir. Kişilik inançları yerine bozuklukları üzerine çalışılsa ve tanımlı bir örneklemde veri toplanmış olsa, bu ilişkilerin görülmemesi olasıdır.

Araştırmada katılımcıların kendine zarar verme davranışı ile çekingen, bağımlı, antisosyal, borderline ve pasif agresif kişilik inançları arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olması beklenmiştir (H9). Bulgular, bu hipotezi desteklemiş ve katılımcıların KZDV göstermeleri bu kişilik inançlarına yatkınlıkları ile ilişkili

bulunmuştur. Araştırmanın bulguları, alanyazın ile de örtüşmektedir. Örneğin Klonsky (2003) borderline, bağımlı ve çekingen kişilik bozukluklarını KZVD ile ilişkili bulmuştur. Özellikle borderline ve antisosyal kişilik bozukluklarının kendine zarar verici davranışlar ile sıklıkla beraber çalışıldığı ve yine sıklıkla ilişkili bulundukları bilinmektedir (Krysinska, Heller ve De Leo, 2006) Benzer şekilde pasif agresif kişilik özellikleri de kendine zarar verici davranışlar ile ilişkilidir (Mohino Justes, Ortega-Monasterio, Planchat Teruel, Cuquerella Fuentes, Talón Navarro ve Macho Vives, 2004).

Araştırmada kendine zarar verme davranışı ile obsesif kompulsif, narsisistik, paranoid, histriyonik ve şizoid kişilik inançları arasında anlamlı bir ilişki olmaması beklenmiştir (H10). Bu hipotezin bir kısmı desteklenmiş bir kısmı ise desteklenmemiştir. Beklendiği üzere narsisistik ve şizoid Kİ'leri ile katılımcıların KZVD'leri arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Ancak ilişkili olması beklenmeyen obsesif kompulsif, paranoid ve histriyonik Kİ, KZVD ile ilişkili bulunmuştur.

Özellikle obsesif kompulsif Kİ için düşünüldüğünde hataları tolere edememe, kendini sert eleştirme ve kendilerinden beklediklerini karşılayamama (Nath, Patra, Biswas, Mallick, Bandyopadhyay ve Ghosh, 2008) bu kişilik inancının bilişlerine yatkın bireyleri kendine zarar davranışına karşı daha savunmasız kılıyor olabilir. Ayrıca bir çalışmada kendine zarar verme davranışında bulunan ve borderline kişilik bozukluğu tanısı olan bireylerde, obsesif kompulsif davranışlara, yine borderline tanısı olup kendine zarar vermeyenlere kıyasla daha fazla rastlandığı görülmüştür (Maurex, Zaboli, Öhman, Asberg ve Leopardi, 2010).

Kendine ve başkalarına zarar verme davranışları açısından antisosyal ya da borderline kadar ön planda olmasa da yine bir B kümesi kişilik bozukluğu olan histriyonik kişilik için KZVD ile ilişkili bulunması beklenmese de ilişkili çıkmış olması daha anlamlıdır. Belki de alanda öncelikli olarak odaklanılmadığı için KZVD ve histriyonik kişilik bozukluğu arasındaki ilişkiye odaklanan çalışmalara rastlamak zor olmuştur. Ancak Nath ve meslektaşları (2008) çalışmalarında histriyonik ve paranoid kişilik bozuklukları tanı kriterlerini karşılayan kişiler arasında kendine zarar davranışlarında bulunanlar olduğunu göstermiştir.

4.3. Regresyon Analizlerine İlişkin Tartışmalar

Saldırganlık ve kendine zarar verme davranışlarının diğer değişkenler ile ilişkisinin incelenmesinin ardından bu iki olguyu en iyi yordayan değişken ya da değişkenlerin hangileri olduğunu inceleyebilmek adına regresyon analizleri gerçekleştirilmiştir.

4.3.1. Saldırganlık için gerçekleştirilen hiyerarşik regresyon analizinin bulgularının değerlendirilmesi.

Araştırmada saldırganlığı en iyi yordayan değişkenlerin duygu düzenleme güçlükleri, antisosyal, narsisistik, paranoid, borderline ve pasif agresif kişilik inançları olması beklenmiştir (H11). Ancak araştırmanın bulguları bu hipotezin bir kısmını desteklemiş bir kısmını ise desteklememiştir. Bulgulara göre saldırganlık en iyi şekilde, kendine zarar verme davranışının varlığı, daha genç olmak, depresyon ve duygu düzenleme güçlüklerinin fazla olması ile antisosyal ve paranoid kişilik inançlarının yüksek, bağımlı kişilik inancının ise düşük olması tarafından yordanmıştır.

Saldırgan davranışları en iyi şekilde yordayan unsurun kendine zarar verme davranışının varlığı olması şaşırtıcı değildir, öyle ki alanyazında bu iki olgu arasında döngüsel ve karmaşık bir ilişki olduğu bilinmektedir. Hatta bu ilişkinin kullanılan tanımlardan, yöntemlerden, örneklerden (O'Donnell, House ve Waterman, 2015) veya ailesel ve genetik özelliklerden bağımsız olarak ortaya çıktığı görülmektedir (Shafti ve ark., 2022; Huang ve ark., 2022). Bu sebeptendir ki mevcut tez çalışması da dahil olmak üzere bir dizi araştırma ikili zarara yani saldırganlık ile kendine zarar vermenin birlikte ortaya çıkmasına odaklanmıştır (Wang ve ark, 2022; Daffern ve Howells, 2009; Garbutt, Rennoldson ve Gregson, 2022). Öte yandan yaş ile saldırganlık arasındaki ilişkide alanyazın, saldırgan davranışların yaş arttıkça azaldığını göstermektedir (Harris, 1996). Bunların yanında daha önceki bölümde de bahsedildiği üzere saldırganlığın duygu düzenleme güçlükleri (Robertson, Daffern ve Bucks, 2014; Özdoğan ve Cenksever Önder, 2018; Skripkauskaitė ve ark., 2015), depresyon (Alorani ve Alradaydeh, 2017; Dugré ve ark., 2019; Martino ve ark., 2017) antisosyal (Algül ve ark., 2009; Ateş ve ark., 2009; Yi ve ark., 2023) ve paranoid (Berman, Fallon ve Coccaro, 1998; Sperry, 2016) kişilik özellikleri ile ilişkili olduğu bilinmektedir. Bağımlı kişilik özelliklerinin saldırganlığı negatif yönde tahmin ediyor olduğu gösteren bulgular da alanyazın ile uyumludur. Örneğin bağımlı davranışların (telkine açıklık, riayet, kişilerarası ilişkilerde itaatkarlık) savunma mekanizmaları ile ilişkilerinin incelendiği bir çalışmada bu davranışlar dışarı yöneltilen saldırganlık (outward-directed aggression) ile negatif yönde ilişkili bulmuştur. (Bornstein, 1993). Tüm bunlar alanyazının mevcut tez çalışmasının bulguları ile tutarlı olduğunu göstermektedir.

Ancak hipotezin desteklenmeyen kısımları incelendiğinde saldırgan davranışları yordaması beklenen narsistik, borderline ve pasif agresif kişilik inançlarının saldırganlığı yordamadığı görülmüştür. Bu durum dramatik, dürtüsel, duygusal ve dengesiz özellikler göstermeleri açısından antisosyal kişilik ile aynı kümede yer alan narsistik ve borderline kişilik inançlarının birbirlerine çok yakın konseptler olması dolayısıyla analize girememiş olmamalarından kaynaklanmış olabilir. Pasif agresif kişilik inancı açısından değerlendirildiğinde de her ne kadar saldırgan davranışlar ile ilişkili olduğu görülse de (Berman, Fallon ve Coccaro, 1998; Candini ve ark., 2020) tanı kriterleri açısından erteleme, sorumsuzluk ve yükümlülüklerden kaçınma gibi özelliklerle karakterize ediliyor (Trull, 1992) olması bu bulguyu daha anlaşılır kılmaktadır.

4.3.2. KZVD için gerçekleştirilen sıfır aralıklı negatif binom regresyonu analizinin bulgularının değerlendirilmesi.

Araştırmada KZVD sıklığını en iyi yordayan değişkenlerin çekingen, bağımlı, antisosyal, borderline ve pasif agresif kişilik inançları ile duygu düzenleme güçlükleri ve depresyon düzeyleri olması beklenmiştir (H12). Ancak KZVD sıklığını anlamlı şekilde yordayan tek değişken duygu düzenleme güçlükleri olmuştur. Bunu yanında pasif agresif kişilik inancı gösteren kişilerin ise kendilerine zarar verici davranışlarda bulunma ihtimallerinin anlamlı şekilde daha yüksek olduğu görülmüştür.

Alanyazın incelendiğinde KZVD ile sıklıkla ilişkili bulunan kavramlardan birinin duygu düzenleme güçlükleri (Tristania ve Hanurawan, 2022; Warne ve ark. 2023; Wolff ve ark. 2019) olduğu görülmektedir. Gerçekten de kendine zarar veren bireylerle yapılan çalışmalarda bu davranışın en çok karşılaşılan (uyumsuz) işlevi

duygu düzenleme işlevidir (Klonsky, 2009; Klonsky, Victor ve Saffer, 2014; Klonsky ve Glenn, 2009).

Bunun yanında depresyon (Martino ve ark., 2017; Sørensen ve ark., 2023) ile çekingen, bağımlı (Klonsky, 2003), antisosyal ve borderline (Krysinska ve ark., 2006) kişilik inançları ile KZVD arasında ilişkiler olduğunu gösteren çalışmalar olsa da mevcut tez çalışmasında bu ilişkiye rastlanamamıştır. Bu durum yöntemsel farklılıklardan kaynaklanıyor olabilir. Kendine zarar verme davranışı üzerine yapılan çoğu çalışma bu davranışın işlevi veya var olup olmaması üzerine gerçekleştirmektedir. Bunun yanında tez çalışmasında KZVD'nin sıklık şeklinde bir sayım verisi olarak ele alınması analizleri zorlaştırmak ile beraber bu gibi farklılıkların açığa çıkmış olmasına neden olmuş olabilir.

4.4. Düzenleyicilik Analizlerine İlişkin Tartışmalar

Saldırganlık düzeylerinin; kendine zarar verme davranışının düzenleyici, depresyonun ise kontrol edici etkisi ile duygu düzenleme güçlükleri ve kişilik inançlarını yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Bir kontrol değişkeni olarak alınmış olması nedeniyle depresyonun temel etkileri ile ilgili hipotez oluşturulmamış ve tartışılmamıştır; daha ziyade modele dahil olduğunda diğer değişkenlerin temel etkilerinin anlamlılığını güçlendirmesi istenmiştir. Bir kontrol değişkeni olarak depresyon düzeyleri dahil edildiğinde tüm değişkenlerin temel etkilerinde bir farklılık oluşacağı düşünülmüştür. Bir diğer değişle, saldırganlık ve kendine zarar verme davranışlarının altında yatan unsurlardan biri depresyon olabilir. Bu sebeple depresyonu dahil etmek, değişikliğin bir kısmı onunla açıklanabildiği için, diğer iki değişkenin tahmin edici gücünü azaltabilir, ancak bu durum yani kontrol değişkeninin

modelde yer alması, bulguların güvenilirliğine katkıda bulunarak (bağımlı değişken üzerindeki etkinin depresyona bağlı olmadığını göstererek), bulguların daha güçlü ve geçerli olmasını sağlamaktadır.

4.4.1. Saldırganlığın temel etkisi ile ilgili bulguların değerlendirilmesi.

Araştırmanın bulgularına göre saldırganlık, bağımlı kişilik inancı hariç tüm değişkenleri (duygu düzenleme güçlükleri; çekingen, pasif agresif, obsesif kompulsif, antisosyal, narsisistik, histriyonik, şizoid, paranoid ve borderline kişilik inançları) anlamlı ve pozitif yönde yordamıştır. Araştırmanın hipotezleri ise saldırganlığın duygu düzenleme güçlükleri, antisosyal, narsisistik, paranoid, borderline ve pasif agresif Kİ için pozitif yönde anlamlı (H13); çekingen, bağımlı ve şizoid Kİ için negatif yönde anlamlı (H14); obsesif kompulsif ve histriyonik Kİ için ise anlamsız (H15) bir yordayıcı olması şeklindedir. Bu hipotezlerden yalnızca H13 hipotezi doğrulanmıştır. Yani, katılımcıların saldırganlık düzeyleri arttıkça; duygu düzenleme güçlükleri, antisosyal, narsisistik, paranoid, borderline ve pasif agresif kişilik inançlarına yatkınlıkları artmaktadır. Bu bulgular regresyon analizlerinde de tartışıldığı üzere alanyazın ile uyumludur.

Saldırganlık, alanyazın ile oldukça uyumsuz bir şekilde, çekingen kişilik inançlarını pozitif yönde yordamaktadır. Bu KİÖ-KTF’de kullanılan alt ölçeğin 7 maddesinden 4’ünün daha ziyade duygu düzenleme güçlüklerine işaret ediyor oluşu ile açıklanabilir. Bu maddeler şu şekildedir; “aşağılanma ile karşılaşmak dayanılmazdır”, “ne pahasına olursa olsun rahatsızlık verici durumlardan kaçınmalıyım”, “rahatsız edici duygulara katlanamam”, “rahatsız edici duygular giderek artar ve kontrolden çıkar.” Bu nedenle burada duygu düzenleme güçlükleri

gibi bir unsurun varlığının karıştırıcı etkisi olmuş olabilir. Ayrıca ölçülemeyen başka bağlamsal unsurların da mevcut olabileceği düşünülmektedir.

Saldırganlık şizoid kişilik inancını da yine alanyazın ile oldukça uyumsuz bir şekilde pozitif yönde yordamıştır. Bu durum saldırganlık ölçeğinin düşmanlık ve öfke gibi yapıları barındırıyor olmasından kaynaklanıyor olabilir. Şizoid kişilik alt ölçeği sorularında “başkalarından uzak durmanın” altında yatan yapılar bazı kişiler için bu gibi tutum ve duyguların yoğunluğundan kaynaklanıyor olabilir.

Öte yandan diğer B kümesi kişilikleri kadar olmasa da histriyonik kişilik özelliklerinin de dürtüsel davranışlar ile ilişkili olduğu (Vossen, Coolidge, Segal ve Muehlenkamp, 2017) bilinmektedir. Ayrıca her ne kadar saldırgan davranışlarla doğrudan bağlantılarının gözlendiği çalışmalara rastlanmamış olsa da beğenilme ve onay ihtiyacının ön planda olduğu bilinen histriyonik bireylerin içinde bulundukları bağlam sebep olursa saldırgan davranışlar göstermeleri beklenebilir.

Saldırganlık ile ilişkili olması beklenmeyen ya da negatif yönde yordanması beklenen kişilik inançlarında beklenenden farklı sonuçlara rastlamak, kişilik özelliklerinin bu çalışma için nasıl kavramsallaştırıldığı ve ölçüldüğü gibi unsurlara dayanabileceği gibi, kişilik bozuklukları kategorileri arasında bir örtüşme görülmesi ve çoğu zaman kişilik bozukluğu tanısı almış bir kişide birden fazla kişilik bozukluğuna rastlanması (Howard, 2015) ile de ilişkili olabilir. Bunun yanında bazı kontrol edilemeyen unsurlar da sonuçları etkilemiş olabilir. Seçilen örneklemin özellikleri, bu örnekleme bulunan kişilerin etkilendikleri ortak unsurlar ya da katılımcıların özensizce ölçekleri doldurmuş olması gibi metodolojik durumlardan da kaynaklanıyor olabilir. Bunların yanında beklenmeyen ikili ilişkileri açıklayan üçüncü

bir unsur diğer psikiyatrik hastalıklar ile komorbidite olabilir. Öyle ki katılımcıların yüzde 20.1'i psikiyatrik ya da nörolojik bir hastalık bildirmişlerdir.

4.4.2. KZVD sıklığının temel etkisi ile ilgili bulgular.

Araştırmanın bulgularına göre kendine zarar verme davranışı duygu düzenleme güçlükleri ile bağımlı, histriyonik ve borderline kişilik inançlarını anlamlı ve pozitif yönde yordamıştır. Araştırmanın hipotezleri kendine zarar verme davranışının duygu düzenleme güçlükleri, çekingen, bağımlı, antisosyal, borderline ve pasif agresif Kİ için pozitif yönde anlamlı (H16); obsesif kompulsif, narsisistik, paranoid, histriyonik ve şizoid Kİ için ise anlamsız (H17) bir yordayıcı olması şeklindedir. Bu hipotezlerin ikisi de çekingen, antisosyal ve pasif agresif kişilik inançlarının yordanmaması, histriyonik kişilik inancının ise yordanması dolayısıyla reddedilmiştir.

Daha önceki kısımda tartışılan regresyon analizinde KZVD sıklığını pozitif yönde yordayan tek değişken duygu düzenleme güçlükleri olmuştur. Bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki olduğu, mevcut tez çalışmasında gerçekleştirilen her analizde (korelasyon, regresyon ve moderasyon) görülmüştür. Bu bulgular ile duygu düzenleme güçlükleri gösteren kişilerin kendilerine zarar verme miktarları daha yüksektir sonucu çıkarılabileceği gibi tam tersini de söylemek mümkün olmaktadır. Bir diğer değişle kendine zarar verme davranışları ve duygu düzenleme güçlükleri arasında döngüsel bir ilişki vardır da denilebilir. (Benzer bir ilişki saldırganlık ile duygu düzenleme güçlükleri, antisosyal ve paranoid kişilik inançları için de bulunmuştur). Alanyazında da bu ilişki aynı şekilde karşımıza çıkmaktadır. Kendine zarar verme geçmişi olan kişiler olmayanlara kıyasla daha fazla duygu düzenleme

güçlüğü gösterdiği gibi (Laporte, Klein Tuent, Ozolins, Westrin, Westling ve Wallinius, 2021), uyumsuz duygu düzenleme stratejilerinin kendine zarar verici davranışların açığa çıkmasında rol oynadığı görülmüştür (McMahon, Corcoran, McAuliffe, Keeley, Perry ve Arensman, 2013).

Pasif agresif kişilik inancında daha önceki analizde, sıfırdan farklı bir sayıya rastlanma olasılığının yüksek olduğundan bahsedilmiştir. Ancak bu analizde sıklığı ile ilişkili bulunmaması, bu davranışı gerçekleştiren pasif agresif bireylerin bunu yüksek sıklıklarda gerçekleştirmediğini göstermektedir. Bunun yanında çekingen ve antisosyal kişilik inançlarının da hipotezlerin ve alanyazının aksine ilişkisiz bulunmuş olması, daha önceki çalışmalar ile mevcut tez çalışmasının yöntemsel farklılıklarından kaynaklanıyor olabilir.

Histriyonik kişilik inancı açısından KZVD sıklıklarının yordayıcılığı değerlendirildiğinde ise, “ilgi merkezi olmalıyım” “insanların beni görmezden gelmeleri berbat bir durumdur” ve “mutlu olabilmek için diğer insanların dikkatini çekmeliyim” gibi inançların varlığı ile KZVD davranışının diğer kişilerle iletişim kurmanın bir yolu olması işlevi birlikte düşünüldüğünde bu kişilerin ihtiyaç duydukları ilgi ve desteğe erişmek adına, bağlamın etkisi ile KZVD gibi bir metodu kullanmayı tercih etmiş olmaları muhtemeldir.

4.4.3. Etkileşim etkisi ile ilgili bulguların değerlendirilmesi.

Araştırmada, kendine zarar verme ve saldırganlığın etkileşim etkisinin (ikili zarar davranışının), duygu düzenleme güçlükleri, antisosyal, borderline ve pasif agresif Kİ için pozitif yönde ve anlamlı olması beklenmiştir (H18). Bu hipotez bulgular tarafından desteklenmemiştir. Araştırmanın bulgularına göre saldırganlık ve

kendine zarar verme davranışlarının etkileşim etkisi borderline kişilik inancın üzerinde anlamlı etkilere sahiptir. Bu anlamlılık, düşük saldırganlık düzeylerinde, KZVD sıklığındaki farklılıkların, farklı düzeylerde borderline belirtilerine neden olması şeklindedir. Saldırganlık düşük olduğunda, KZVD sıklığı yüksek olan bireyler, düşük olanlara kıyasla, daha yüksek düzeyde borderline kişilik özellikleri sergilemektedirler.

Saldırganlık arttıkça, düşük ya da yüksek KZVD sıklığı grupları arasında, borderline kişilik özelliklerinin şiddeti arasındaki farklılıklar göze çarpmaz hale gelmektedir. Bu da saldırganlığın yüksek düzeylerinde KZVD sıklığının borderline kişilik özellikleri üzerindeki etkisinin daha az anlamlı olduğunu, çünkü borderline kişilik özelliklerinin KZVD sıklığından bağımsız şekilde yüksek olduğunu göstermektedir. Bir diğer değişle bu etkileşim KZVD sıklığının saldırganlık ve borderline kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi düzenlediğini göstermektedir. Özellikle KZVD sıklığı, saldırganlık düşük olduğunda, saldırganlığın borderline kişilik inançları üzerindeki etkisini güçlendirir, ancak saldırganlık arttıkça azalan bir düzenleyici etkiye sahiptir.

KZVD'nin etkisinin saldırganlık arttıkça azalıyor olması anlaşılabilir bir bulgudur. Saldırganlık yüksekken zaten fazlası ile şiddetli borderline semptomları görülüyor olabilir ve bu sebeple KZVD'nin ilave etkisi o kadar belirgin olmayabilir bu, borderline semptomlarının belirli bir noktanın ötesine geçemediği tavan etkisinden kaynaklanıyor olabilir. Bulgular, borderline kişilik özelliklerinin doğru şekilde anlaşılabilmesi ve teşhis edilebilmesi adına hem saldırganlık hem kendine zarar verme davranışlarını inceleyen kapsayıcı değerlendirmelerin gerekli olduğunu vurgulamaktadır. Saldırganlık düzeylerini düşürmeyi hedefleyen müdahaleler,

borderline semptomlarının şiddetini düşürebilir ve potansiyel olarak KZVD üzerine çalışmayı kolaylaştırabilir. Ancak yalnızca saldırganlık düzeylerine odaklanmak, özellikle KZVD'yi öne çıkan bir başa çıkma mekanizması olarak kullanan kişilerde, tek başına yeterli olmayabilir. Alanyazın da bu bulguları desteklemektedir hem saldırganlığın hem de kendine zarar verme davranışlarının borderline kişilik özellikleri ile ilişkili olduğu bilinmektedir. Kendine zarar verme davranışının saldırgan davranışlarla karmaşık bir ilişkisi olduğu ve karmaşık şekillerde etkileşerek borderline semptomlarının şiddetine ortak bir etkileri olabileceği görülmektedir (Howard, Hasin ve Stohl, 2020).

4.5. Sonuç

Tez çalışmasında zarar davranışları (saldırganlık, kendine zarar verme ve ikili zarar), kişilik inançları (çekingen, bağımlı, pasif agresif, obsesif kompulsif, antisosyal, narsisistik, histriyonik, şizoid, paranoid ve borderline) ve duygu düzenleme güçlükleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bu amaçla genç yetişkinlerin kişilik inançları ve duygu düzenleme güçlüklerinin, zarar davranışlarını (saldırganlık ve kendine zarar) nasıl yordadığı incelendiği gibi, zarar davranışlarının (saldırganlık, kendine zarar ve etkileşim etkisi olarak ikili zarar) kişilik inançları ve duygu düzenleme güçlüklerini ne şekilde yordadığı araştırılmıştır.

Araştırma bulguları kendine zarar verme davranışı gösteren, duygu düzenleme güçlükleri yaşayan, daha depresif, antisosyal ve paranoid kişilik inançlarına yatkınlığı daha yüksek ancak bağımlı kişilik inançlarına daha uzak ve daha genç katılımcıların saldırganlık düzeylerinin daha yüksek olduğunu göstermiştir. Kendine zarar verme davranışlarının sıklığının ise duygu düzenleme güçlüklerine paralel şekilde arttığı

görülmüştür. Değişkenler yer değiştirdiğinde ise saldırganlığın ve kendine zarar verme sıklığının temel etkileri; saldırganlık ile duygu düzenleme güçlükleri, antisosyal ve paranoid kişilik inançları arasında döngüsel bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Kendine zarar verme sıklığı için ise bu döngüsel ilişki duygu düzenleme güçlükleri ile görülmüştür.

Son olarak kendine zarar verme davranışı ve saldırganlığın etkileşim etkisi (ikili zarar davranışı) incelendiğinde bunun borderline kişilik inancı için anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmüştür. Bireylerin saldırganlık düzeyleri yüksekken kendine zarar verme sıklıklarından bağımsız bir şekilde borderline kişilik inancına yatkın olmaları, saldırganlığın bu kişilik inancı için daha belirleyici bir rol oynadığını göstermiştir. Bununla birlikte kişilerin saldırganlıkları azaldıkça kendilerine zarar verme sıklıklarının artmasının, borderline kişilik inancına yatkınlıkları arttırdığı görülmektedir. Tüm bunlar başka bir şekilde ifade edilecek olursa, borderline kişilik inançları yüksek olan bireyler için geliştirilecek etkili müdahalelerin öncelikle saldırgan davranışlara odaklanması gerektiği ön görülebilir. Saldırgan davranışların şiddeti düşürülmeden yapılacak müdahaleler bu kişilerin kendine zarar verici davranışlarını azaltma yönünde etkili olmayabilir. Bu unsurun göz önünde bulundurulması hem kendine zarar veren hem de saldırganlık düzeyleri yüksek olan borderline bireyler için etkili müdahalelerin geliştirilmesine ışık tutabilir.

4.6. Araştırmanın Bulgularının Klinik Açıdan Önemi

Kendine zarar verme ve saldırganlık arasındaki ilişkinin, kullanılan tanımlara, önlemlere, yöntemlere veya seçilen popülasyonlara bakılmaksızın ortaya çıktığı bilinmektedir (O'Donnell, House ve Waterman, 2015). Bu durum aslında bu iki

olgunun hangi noktalarda kesiştiğini ve iki davranışı da gösteren kişilerin ne gibi ortak noktaları olduğunu tespit etmenin önemine işaret etmektedir. Mevcut tez çalışması Türkiye örnekleminde bunu görece yeni bir kavram olan ikili zarar üzerinden keşfetmeye çalışması açısından öncü bir çalışmadır.

Bu davranışların toplumda farklı tepkiler ile karşılanıyor olması (Slade, 2019), saldırgan davranışlar cezalandırılırken kendine zarar veren bireylerin tedaviye yönlendirilmesi, ikisinin de bir arada görüldüğü bireyler için ne yapılabilir sorusunu ortaya çıkarmaktadır. Mevcut tezin bulguları, bu sorunun cevabına ışık tutabileceği gibi genç yetişkinlerde kendine zarar verme ve saldırgan davranışlara ilişkin klinik alanyazına katkıda bulunması açısından önemlidir. Ayrıca bu çalışmada duygu düzenleme becerilerinin hem saldırganlık hem de kendine zarar verme davranışları ile göstermiş olduğu ilişkiler, tanılar üstü bir özellik gösteren duygu düzenleme becerilerinin psikoterapideki önemini de vurgulamıştır.

Bunun yanında, saldırganlık ve kendine zarar verme arasındaki ilişkiyi ikili zarar davranışı olarak değerlendiren ve bunun borderline yatkinliği olan bireyleri anlama ve tedavi etmede önemli olduğunu vurgulayan bu çalışma, gelecek klinik pratik ve araştırmalara yol gösterebilecek olması açısından da önemlidir. Örneğin borderline kişilikler üzerine yapılacak müdahalelerin hem saldırganlık düzeylerine hem KZVD sıklığına odaklanması ve bunlara göre uyarlanması gerektiği araştırmanın bulgularınca görülmüştür. Saldırganlık düzeyi düşük olan ama sıklıkla kendine zarar veren bireyler için KZVD sıklığını azaltmak borderline semptomlarını anlamlı ölçüde azaltabilir. Ancak diğer yandan saldırganlığı yüksek bireyler için saldırganlık yönetimine dair müdahalelerin daha kritik olabileceğini çünkü KZVD sıklığından

bağımsız olarak borderline semptomlarının yüksek olabileceği görülmüştür. Saldırganlığı daha düşük olan ancak kendine zarar veren bireylerin (bir diğer deyişle dışavurum göstermeyen bireylerin) tespit edilmesi, erken müdahaleler için de önem arz edebilir böylece potansiyel olarak borderline semptomlarının giderek artmasının önüne geçebilir. Ruh sağlığı profesyonellerinin, borderline kişiliklerin tedavisinde hem saldırganlığın hem de KZVD sıklığının dikkate alınmasının önemi konusunda bilinçlendirilmeleri, terapötik sonuçları iyileştirebilir. Ayrıca, araştırmanın bulguları, saldırganlık ve KZVD sıklığının etkileşiminin etkisini dikkate alan daha ayrıntılı bir borderline kişilik modelinin geliştirilmesine de katkıda bulunabilir ve bu tür bir model, farklı bireylerde, borderline belirtileri arasında görülen değişkenliği daha iyi açıklamaya yardımcı olabilir.

Son olarak, saldırganlık ile kendine zarar verme arasındaki etkileşimin borderline kişilik özelliklerini anlama ve tedavi etmede kritik olduğu söylenebilmektedir. Mevcut araştırma, bu faktörlerin nasıl etkileşimde bulunduğu dair ayrıntılı bir resim sunarak hem klinik uygulama hem de gelecek araştırmalar için değerli olabilecek bilgiler sağlamaktadır.

4.7. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Öneriler

- 1) Örneklem özellikleri incelendiğinde; yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi ve ekonomik düzey açısından katılımcıların belirli bir gruba yığılma gösterdiği gözlenmiştir. Sonuçların genellenmesi açısından kısıtlılık yaratan bu durum daha sonraki çalışmalarda grup sayılarının eşitlenmesi ile ortadan kaldırılmaya çalışılabilir. Bu sayede daha anlamlı bilgilerin elde edileceği düşünülmektedir.

- 2) Cinsiyet ve ekonomik düzey açısından gerçekleştirilen analizler belirli eğilimler göstermiş olduğu için, ilerleyen çalışmalarda daha büyük bir örneklem ile eşitlenmiş gruplar arasındaki farklılıklara bakıldığında daha farklı sonuçlar elde edilebilir. Bunun yanında hem cinsiyet hem ekonomik düzey farklı sorular ile ayrıntılandırılabilir. Örneğin toplumsal cinsiyet algıları veya algılanan ve gerçek ekonomik düzey gibi unsurların incelenmesi ile araştırmanın kapsamı genişletilebilir.
- 3) Kendine zarar verme davranışının tanımlanması, alanyazında da fikir birliği olmaması sebebiyle oldukça güç olmuştur. Tanımı daraltmak ya da genişletmek araştırmacının elinde olmak ile beraber her iki tercihin de farklı sonuçlarının olabileceği (popülasyonu yansıtmama ya da karmaşık araştırma desenlerinin oluşması) ilerleyen araştırmalarda göz önünde bulundurulmalıdır.
- 4) KZVD'nin ölçümünde davranışı gerçekleştirme sıklığının referans alınması ve bunun bir sayım verisi olması, analizleri gerçekleştirmeyi zorlaştıran bir unsur olmuştur. Cezai ve/ya psikiyatrik popülasyonlardan elde edilecek sıklık verilerini gruplandırmak daha kolay olabileceği gibi bu kişiler ile gerçekleştirilen davranışın türlerine göre analizler yapmak da mümkün olabilir.
- 5) Kişilik kavramı üzerine çalışmak başlı başına bir sınırlılıktır. Bu olguya kategorik ve boyutsal yaklaşımlar olduğu gibi, bir özellik ya da bozukluk olarak tanımlanması da tartışmalı bir konudur. İşevuruk tanımlamalar yapılmış ve buna uygun ölçüm araçları kullanılmış olsa da bu çalışma için

ölçüm aracının iç güvenirliğinin düşük olması ve tanımın dar olması sonuçların genellenebilmesi önünde engel teşkil etmektedir.

- 6) Veriler çevrimiçi bir platform aracılığı ile toplandığı için katılımcıların cevaplarını verirken içinde bulundukları koşullar kontrol edilememiştir. Bu durum bazı karıştırıcı unsurların yanıtları etkilemesine sebebiyet vermiş olabilir.
- 7) Alanyazında saldırganlık ve kendine zarar vermenin ilişkili olduğuna dair kanıtlar olsa da (O'Donnell, House ve Waterman, 2015) saldırganlık spesifik şekillerine indirgendiğinde (bileşenlerine ayrıldığında) bu ilişki daha az belirgin hale geldiği bilinmektedir (Shafti ve ark., 2022). Bu durumda onları ilişkili kılan parçaların ne olduğunu anlamak önem kazanmaktadır. Bu doğrultuda her iki davranış içinde işevuruk tanımların daha dar olduğu çalışmaların yürütülmesi önerilebilir.
- 8) Teorik açıdan birbiri ile bu kadar ilişkili iki olgunun (saldırganlık ve KZVD) bir arada ölçülmesine ilişkin bir ölçme aracının bulunmaması alanda bir eksiklik olarak görülebilir. Buna yönelik bir ölçüm aracının geliştirilmesi gelecek çalışmalar için önerilmektedir.
- 9) Gelecekteki araştırmalar, KZVD sıklığının, neden düşük saldırganlık düzeylerinde borderline semptomları üzerinde daha güçlü bir etkiye sahip olduğunu inceleyebilir. Altta yatan mekanizmaları incelemek bu etkileşime dair daha ayrıntılı bilgiler sağlayabilir.
- 10) Mevcut tez çalışmasında psikiyatrik tanısı olmayan bir örneklem ile kişilik inançlarına bakılmıştır. İlerleyen çalışmalarda klinik popülasyonlar ile kişilik bozukluklarına yönelik ölçümler yapılarak ikili zarar olgusu daha

iyi anlaşılması sağlanabilir. Özellikle borderline kişilik bozukluğu tanısı almış gruplarda bu kavramın çalışılması önerilmektedir.

- 11) Küçük bir örneklem ile nitel bir çalışma yapılarak, bu olgu (ikili zarar) derinlemesine incelenebilir. Bu örneklem borderline tanısı olan ya da borderline organizasyonunda yer alan kişilerden oluşabilir.

KAYNAKÇA

- Adesina, O. (2021). Bayesian multilevel models for count data. *Journal of the Nigerian Society of Physical Sciences*, 224-233. <https://doi.org/10.46481/jnsps.2021.168>
- Adrian, M., Zeman, J., Erdley, C., Lisa, L., ve Sim, L. (2011). Emotional dysregulation and interpersonal difficulties as risk factors for non-suicidal self-injury in adolescent girls. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 39(3), 389-400. <https://doi.org/10.1007/s10802-010-9465-3>
- Ahonen, L., ve Loeber, R. (2016). Dating violence in teenage girls: parental emotion regulation and racial differences. *Criminal Behaviour and Mental Health*, 26(4), 240-250. <https://doi.org/10.1002/cbm.2011>
- Ainsworth, P. B. (2002). Aggression and violence. Les Johnston, Frank Leishman, Tim Newburn (Ed.). *Psychology and policing* içinde (s. 44-54). NY: Routledge.
- Akıl, A. M. (2018). Üniversite öğrencilerinde saldırganlığın bazı demografik özelliklerle ilişkisinin incelenmesi. *The Journal of Social Science*, 2(3), 29-37. <https://doi.org/10.30520/tjsosci.406875>
- Aksoy, A., ve Ögel, K. (2003). Kendine zarar verme davranışı. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 4, 226-236.
- Aksünger, A., ve Albayrak, M. (2020). Spinoza felsefesinde “Conatus” kavramı. *Tabula Rasa: Felsefe & Teoloji*, 36.
- Algül, A., Ateş, M. A., Gülsün, M., Doruk, A., Semiz, Ü. B., Başoğlu, C., Erbinç, S., ve Çetin, M. (2009). Antisosyal kişilik bozukluğu olgularında kendini

- yaralama davranışının saldırganlık, çocukluk çağı travmaları ve dissosiyasyon ile ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 10(4), 278-285.
- Alorani, O., ve Alradaydeh, M. (2017). Depression, aggression and spiritual well-being among the university students in Jordan. *European Scientific Journal*, 13(3). <https://doi.org/10.19044/esj.2016.v13n2p269>
- Anderson, C. A., ve Bushman, B. J. (2002). Human aggression. *Annual Review of Psychology*, 53, 27-51.
- Arnett, J. J. (2007). Emerging adulthood: what is it, and what is it good for? *Child Development Perspectives*, 1(2), 68-73. <https://doi.org/10.1111/j.1750-8606.2007.00016.x>
- Assi, M., Maatouk, I., ve Jaspal, R. (2020). Psychological distress and self-harm in a religiously diverse sample of Labanese students. *Mental Health Religion & Culture*, 23(7), 591-605. <https://doi.org/10.1080/13674676.2020.1788524>
- Ateş, M. A., Algül, A., Gülsün, M., Geçici, Ö., Özdemir, B., Başoğlu, C., Semiz, Ü. B., Ebrinç, S., ve Çetin, M. (2009). Antisosyal kişilik bozukluğu olan genç erkeklerde aleksitimi, saldırganlık ve psikopati ilişkisi. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 46, 135-139.
- Baer, D. M., Wolf, M. M., ve Risley, T. R. (1968). Some current dimensions of applied behavior analysis. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 1(1), 91-97. <https://doi.org/10.1901/jaba.1968.1-91>
- Bandura, A. (1973). *Aggression: A social learning analysis*. Prentice-Hall.
- Baron, R. A., ve Richardson, D. R. (1994). *Human aggression* (2. Baskı). Plenum Press.

- Bartholow, B. D. (2017). The aggressive brain. Brad J. Bushman (Ed.). *Aggression and violence: A social psychological perspective* içinde (s. 47-60). NY: Routledge.
- Beck, A. T., ve Beck, J. S. (1991). The personality belief questionnaire. *The Beck Institute for Cognitive Therapy and Research*.
- Beck, A. T., Ward, C. H., Mendelson, M., Mock, J., ve Erbaugh, J. (1961). An inventory for measuring depression. *Archives of General Psychiatry*, 4(6), 561-571.
- Becker, G. (2007). The Buss-Perry aggression questionnaire: Some unfinished business. *Journal of Research in Personality*, 41, 434-452.
- Beckman, K., Lysell, H., Haglund, A., ve Dahlin, M. (2019). Prognoses after self-harm in youth: Exploring the gender factor. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 54(4), 437-444. <https://doi.org/10.1007/s00127-018-1618-7>
- Bensimon, M. (2015). Aggressive Situational Cues Among Israeli Security Personnel. *Journal of Interpersonal Violence*, 30(8), 1403-1416. <https://doi.org/10.1177/0886260514540331>
- Berk- Clark, C. (2021). The role of impulsivity on health behavior related to cardiovascular disease among young adults. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 13(3), 271-276. <https://doi.org/10.1037/tra0000910>
- Berkowitz, L. (1974). Some determinants of impulsive aggression: The role of mediated associations with reinforcements for aggression. *Psychological Review*, 81(2), 165-176.

- Berkowitz, L. (1989). Frustration-aggression hypothesis: Examination and reformulation. *Psychological bulletin*, 106 1, 59-73. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.106.1.59>
- Berkowitz, L. (1993). *Aggression: Its causes, consequences, and control*. Temple University Press.
- Berkowitz, L., Green, J. A., ve Macaulay, J. R. (1962). Hostility catharsis as the reduction of emotional tension. *Psychiatry*, 25(1), 23-31. <https://doi.org/10.1080/00332747.1962.11023294>
- Berman, M. E., Fallon, A. E., ve Coccaro, E. F. (1998). The relationship between personality psychopathology and aggressive behavior in research volunteers. *Journal of Abnormal Psychology*, 107(4), 651–658. <https://doi.org/10.1037/0021-843X.107.4.651>
- Bettencourt, B. A., ve Miller, N. (1996). Gender differences in aggression as a function of provocation: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 119(3), 422-447. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.119.3.422>
- Bilge, Y., ve Bilge Y. (2019). A study on the validity and reliability of the personality belief questionnaire-short form in Turkish community sample. *Journal of Cognitive-Behavioral Psychotherapy and Research*, 8(1), 7-15. <https://doi.org/10.5455/JCBPR.299864>
- Billett, S. (1998). Ontogeny and participation in communities of practice: a socio-cognitive view of adult development. *Studies in the Education of Adults*, 30(1), 21-34. <https://doi.org/10.1080/02660830.1998.11730670>

- Björkly, S. (2006). Psychological theories of aggression: Principles and application to practice. D. Richter ve R. Whittington (Ed.). *Violence in mental health settings* içinde (s. 27-46). NY: Springer. https://doi.org/10.1007/978-0-387-33965-8_2
- Björkqvist, K. (1994). Sex differences in physical, verbal, and indirect aggression: A review of recent research. *Sex Roles*, 30(3), 177-188. <https://doi.org/10.1007/BF01420988>
- Boccagno, C., ve Hooley, J. (2023). Emotion regulation strategy choices following aversive self-awareness in people with nonsuicidal self-injury or indirect self-injury. *Journal of Emotion and Psychopathology*, 1(1), 8-22. <https://doi.org/10.55913/joep.v1i1.3>
- Bornstein, R. F. (1993). *The dependent personality*. Guilford Press.
- Bushman, B. J. (2017) Aggressive cues: Weapons and violent media. Brad J. Bushman (Ed.). *Aggression and violence: A social psychological perspective* içinde (s. 184-198). NY: Routledge.
- Bushman, B. J., ve Anderson, C. A. (2001). Is it time to pull the plug on the hostile versus instrumental aggression dichotomy? *Psychological Review*, 108(1), 273-279. <https://doi.org/10.1037//0033-295X.108.1.273>
- Buss, A. H. (1961). *The psychology of aggression*. NY: John Wiley & Sons.
- Buss, A. H. ve Perry, M. (1992). The aggression questionnaire. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63(3), 452-459.
- Buss, A. H., ve Durkee, A. (1957). An inventory for assessing different kinds of hostility. *Journal of Consulting Psychology*, 21(4), 343-349.
- Butler, A. C., Beck, A. T., ve Cohen, L. H. (2007). The personality belief questionnaire-short form: Development and preliminary findings. *Cognitive*

Therapy and Research, 31(3), 357-370. <https://doi.org/10.1007/s10608-006-9041-x>

Camadan, F., ve Yazıcı, H. (2017). Üniversite öğrencilerinde gözlenen saldırganlık eğilimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2, 225-234.

Can, A. (2017). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi* (5. Baskı). Pegem Akademi.

Candini, V., Ghisi, M., Bianconi, G., Bulgari, V., Carcione, A., Cavallera, C., Conte, G., Cricelli, M., Ferla M. T., Ferrari, C., Iozzino, L., Macis, A., Nicolò, G., Stefanave, A., ve Girolamo, G. (2020). Aggressive behavior and metacognitive functions: A longitudinal study on patients with mental disorders. *Annals of General Psychiatry*, 19(1). <https://doi.org/10.1186/s12991-020-00286-3>

Card, N., Stucky, B., Sawalani, G., ve Little, T. (2008). Direct and indirect aggression during childhood and adolescence: A meta-analytic review of gender differences, intercorrelations, and relations to maladjustment. *Child Development*, 79(5), 1185-1229. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2008.01184.x>

Carr, M., Steeg, S., Mok, P., Pedersen, C., Antonsen, S., Kapur, N., ve Webb, R. (2020). Adverse childhood experiences and risk of subsequently engaging in self-harm and violence towards other people- “dual harm”. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(24), 9409. <https://doi.org/10.3390/ijerph17249409>

Carroll, R., Knipe, D., Moran, P., ve Gunnell, D. (2017). Socioeconomic deprivation and the clinical management of self-harm: a small area analysis. *Social*

Psychiatry and Psychiatric Epidemiology, 52(12), 1475-1481.
<https://doi.org/10.1007/s00127-017-1438-1>

Carveth, D. (2021). Psychoanalytic theory of anxiety and defense. *Metalepsis Journal of the American Board and Academy of Psychoanalysis*, 1(1), 12-24.
<https://doi.org/10.52112/mtl.v1i1.3>

Cervone, D., ve Pervin, L. A. (2019). Personality theory: From everyday observations to systematic theories. *Personality: Theory and research* içinde (s. 1-26). NJ: John Wiley & Sons.

Chen, Y., Fu, W., Ji, S., Zhang, W., Sun, L., Yang, T., He, K., ve Zhou, Y. (2023). Relationship between borderline personality features, emotion regulation, and non-suicidal self-injury in depressed adolescents: A cross-sectional study. *BMC Psychiatry*, 23(1). <https://doi.org/10.1186/s12888-023-04800-1>

Chung, C. H., Lai, C. H., Chu, C. M., Pai, L., Kao, S., ve Chien, W. C. (2012). A nationwide, population-based, long-term follow-up study of repeated self-harm in Taiwan. *BMC Public Health*, 12(1), 744. <https://doi.org/10.1186/1471-2458-12-744>

Connor, D. F. (2002). *Aggression and antisocial behavior in children and adolescents: Research and treatment*. NY: Guilford Press.

Craighead, W. E., Klein, D. N., Gillespie, C. F., Ritschel, L. A., ve Phillips, K. E. (2017). W. Edward Craighead, David J. Miklowitz, Linda W. Craighead (Ed.). Depressive disorders. *Psychopathology: History, diagnosis, and empirical foundations* içinde (s. 262-316). NJ: John Wiley & Sons.

Crawford, T. N., Shaver, P. R., Cohen, P., Pilkonis, P. A., Gillath, O., ve Kasen, S. (2006). Self-reported attachment, interpersonal aggression, and personality

- disorder in a prospective community sample of adolescents and adults. *Journal of Personality Disorders*, 20(4), 331-351. <https://doi.org/10.1521/pedi.2006.20.4.331>
- Daffern, M. ve Howells, K. (2009). Self-harm and aggression in dangerous and severely personality disordered patients of a high-security hospital. *Psychiatry and Law*, 16(1), 150-154. <https://doi.org/10.1080/13218710802471156>
- Dan-Glauser, E., ve Gross, J. (2013). Emotion regulation and emotion coherence: Evidence for strategy-specific effects. *Emotion*, 13(5), 832-842. <https://doi.org/10.1037/a0032672>
- Deffenbacher, J. L., Oetting, E. R., Thwaites, G. A., Lynch, R. S., Baker, D. A., Stark, R. S., Thacker, S., ve Eiswerth-Cox, L. (1996). State-trait anger theory and the utility of the trait anger scale. *Journal of Counseling Psychology*, 43(2), 131-148. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.43.2.131>
- Dellinger-Ness, L., ve Handler, L. (2007). Self- injury, gender, and loneliness among college students. *Journal of College Counseling*, 10(2), 142-152. <https://doi.org/10.1002/j.2161-1882.2007.tb00014.x>
- Demirtaş-Madran, H. A. (2012). Buss-Perry saldırganlık ölçeği'nin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12(23).
- Demuth, A., & Demuthova, S. (2022). Gender differences in adolescent self-harming behaviour. *International Journal of Health Sciences*, 6(S3), Article S3. <https://doi.org/10.53730/ijhs.v6nS3.9026>
- Démuthová, S., Démuth, A., ve Jurcigova, Z. (2022). Levels of depression in self-harming youths with a heterosexual and non-heterosexual orientation.

International Journal of Health Sciences, 12027-12035. <https://doi.org/10.53730/ijhs.v6ns3.9025>

Densley, J., ve Petterson J. (2017) Aggression between social groups. Brad J. Bushman (Ed.). *Aggression and violence: A social psychological perspective* içinde (s. 275-289). NY: Routledge.

DiGiuseppe, R., ve Kelter, J. (2006). Treating aggressive children: A rational-emotive behavior systems approach. *Rational emotive behavioral approaches to childhood disorders: Theory, practice and research* içinde (s. 257-280). Boston, MA: Springer. https://doi.org/10.1007/0-387-26375-6_9

Dollard, J., Doob, L. W., Miller, N. E., Mowrer, O. H., ve Sears, R. R. (1939) *Frustration and aggression*. New Haven: Yale University Press.

Dugré, J. R., Dumais, A., Dellazizzo, L., ve Potvin, S. (2019). Developmental joint trajectories of anxiety-depressive trait and trait-aggression: Implications for co-occurrence of internalizing and externalizing problems. *Psychological Medicine*, 50(8), 1338-1347. <https://doi.org/10.1017/S0033291719001272>

Duy, B., ve Yılmaz, M. A. (2014). Ergenler için duygu düzenleme ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 5(41), 23-35.

Ebbeler, C., Grau, I., ve Banse, R. (2017). Cultural and individual factors determine physical aggression between married partners: evidence from 34 countries. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 48(7), 1098-1118. <https://doi.org/10.1177/0022022117719497>

- Elena-Rodica, P., Augusta, O., Vasile, C., ve Roxana, C. (2023). Assessment of self-injurious behavior in major depressive disorder: A case report. *Arch Psychiatr Ment Health*, 7(1), 004-009. <https://doi.org/10.29328/journal.apmh.1001046>
- Ellis, M., Weiss, B., ve Lochman, J. E. (2009). Executive functions in children: Associations with aggressive behavior and appraisal processing. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 37(7), 945-956. <https://doi.org/10.1007/s10802-009-9321-5>
- Ellison, W., ve Levy, K. (2012). Factor structure of the primary scales of the inventory of personality organization in a nonclinical sample using exploratory structural equation modeling.. *Psychological Assessment*, 24(2), 503-517. <https://doi.org/10.1037/a0026264>
- Eron, L. D. (1994). Theories of aggression: From drives to cognitions. L. Rowell Huesmann (Ed.). *Aggressive behavior: Current perspectives* içinde (s. 3-11). NY: Plenum Press
- Ertan, E. A., ve Cankorur, V. Ş. (2017). Kişilik bozukluklarının tanısı: yeni bulgular ile tanıda kullanılan anket ve ölçekler. *Kriz Dergisi*, 25(1).
- Fadoir, N. A., Lutz-Zois, C. J., ve Goodnight, J. A. (2019). Psychopathy and suicide: The mediating effects of emotional and behavioral dysregulation. *Personality and Individual Differences*, 142, 1-6. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2019.01.021>
- Favazza, A. R. (2011). Understanding self-injury. *Bodies under siege: Self-mutilation, nonsuicidal self-injury, and body modification in culture and psychiatry* içinde, (s.198-220). Baltimore: The John Hopkins University Press.

- Favazza, A. R., ve Rosenthal, R. J. (1990). Varieties of Pathological Self-mutilation. *Behavioural Neurology*, 3, 77-85.
- Favazza, A. R., ve Rosenthal, R. J. (1993). Diagnostic Issues in Self-Mutilation. *Psychiatric Services*, 44(2), 134-140. <https://doi.org/10.1176/ps.44.2.134>
- Ferguson, C. J. (2019). A Preregistered Longitudinal Analysis of Aggressive Video Games and Aggressive Behavior in Chinese Youth. *Psychiatric Quarterly*, 90(4), 843-847. <https://doi.org/10.1007/s11126-019-09669-6>
- Ferguson, C. J., ve Beaver, K. M. (2009). Natural born killers: the genetic origins of extreme violence. *Aggression and Violent Behavior*, 14(5), 286-294. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2009.03.005>
- Feshbach, S. (1964). The function of aggression and the regulation of aggressive drive. *Psychological Review*, 71(4), 257-272. <https://doi.org/10.1037/h0043041>
- First, M. B. (Ed.). (2022). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders: DSM-5-TR*. American Psychiatric Association.
- Fischer, A. H., ve Evers, C. (2011). The social costs and benefits of anger as a function of gender and relationship context. *Sex Roles*, 65(1-2), 23-34. <https://doi.org/10.1007/s11199-011-9956-x>
- Forthmann, B., ve Doebler, P. (2021). Reliability of researcher capacity estimates and count data dispersion: A comparison of poisson, negative binomial, and conway-maxwell-poisson models. *Scientometrics*, 126(4), 3337-3354. <https://doi.org/10.1007/s11192-021-03864-8>
- Fossati, A., Maffei, C., Acquarini, E., ve Ceglie, A. (2003). Multigroup confirmatory component and factor analyses of the italian version of the aggression

questionnaire1. *European Journal of Psychological Assessment*, 19(1), 54-65.
<https://doi.org/10.1027//1015-5759.19.1.54>

Frederiksen, L. W., ve Peterson, G. L. (1977). Schedule-induced aggression in humans and animals: A comparative parametric review. *Aggressive Behavior*, 3(1), 57-75

Fromm, E. (1973/1993). *İnsandaki yıkıcılığın kökenleri* (2. Baskı). (Ş. Alpagut, Çev.). İstanbul: Payel.

Gallagher, J., ve Ashford, J. (2016). Buss-perry aggression questionnaire. *Criminal Justice and Behavior*, 43(11), 1639-1652. <https://doi.org/10.1177/0093854816643986>

Garbutt, K., Rennoldson, M., ve Gregson, M. (2022). Shame and self-compassion connect childhood experience of adversity with harm inflicted on the self and others. *Journal of Interpersonal Violence*, 38(11-12), 7193-7214. <https://doi.org/10.1177/08862605221141866>

Geen, R. G. (1998). Human aggression: Processes and personal variables in affective aggression. Russell G. Geen, Edward D. Donnerstein (Ed.). *Human aggression: Theories, research, and implications for social policy* içinde (s. 1-21). Elsevier.

Giancola, P. R., Levinson, C. A., Corman, M. D., Godlaski, A. J., Morris, D. H., Phillips, J. P., & Holt, J. C. D. (2009). Men and women, alcohol and aggression. *Experimental and Clinical Psychopharmacology*, 17(3), 154-164. <https://doi.org/10.1037/a0016385>

Gilbert, F., Daffern, M., Talevski, D., ve Ogloff, J. (2015). Understanding the personality disorder and aggression relationship: an investigation using

- contemporary aggression theory. *Journal of Personality Disorders*, 29(1), 100-114. https://doi.org/10.1521/pedi_2013_27_077
- Gilbert, F., ve Daffern, M. (2011). Illuminating the relationship between personality disorder and violence: Contributions of the General Aggression Model. *Psychology of Violence*, 1(3), 230-244. <https://doi.org/10.1037/a0024089>
- Glenn, C., ve Klonsky, E. (2009). Emotion dysregulation as a core feature of borderline personality disorder. *Journal of Personality Disorders*, 23(1), 20-28. <https://doi.org/10.1521/pedi.2009.23.1.20>
- González, O., Novaco, R., Reger, M., ve Gahm, G. (2016). Anger intensification with combat-related PTSD and depression comorbidity. *Psychological Trauma Theory Research Practice and Policy*, 8(1), 9-16. <https://doi.org/10.1037/tra0000042>
- Gratz, K. (2006). Risk factors for deliberate self-harm among female college students: the role and interaction of childhood maltreatment, emotional inexpressivity, and affect intensity/reactivity. *American Journal of Orthopsychiatry*, 76(2), 238-250. <https://doi.org/10.1037/0002-9432.76.2.238>
- Gratz, K., Conrad, S., ve Roemer, L. (2002). Risk factors for deliberate self-harm among college students. *American Journal of Orthopsychiatry*, 72(1), 128-140. <https://doi.org/10.1037/0002-9432.72.1.128>
- Gratz, K., Rosenthal, M., Tull, M., Lejuez, C., ve Gunderson, J. (2006). An experimental investigation of emotion dysregulation in borderline personality disorder. *Journal of Abnormal Psychology*, 115(4), 850-855. <https://doi.org/10.1037/0021-843x.115.4.850>

- Gratz, K., ve Roemer, L. (2004). Multidimensional assessment of emotion regulation and dysregulation: Development, factor structure, and initial validation of the difficulties in emotion regulation scale. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 26(1), 41-54. <https://doi.org/10.1037/t01029-000>
- Gratz, K., ve Tull, M. (2009). The relationship between emotion dysregulation and deliberate self-harm among inpatients with substance use disorders. *Cognitive Therapy and Research*, 34(6), 544-553. <https://doi.org/10.1007/s10608-009-9268-4>
- Greydanus, D., ve Shek, D. (2009). Deliberate self-harm and suicide in adolescents. *The Keio Journal of Medicine*, 58(3), 144-151. <https://doi.org/10.2302/kjm.58.144>
- Gross, J. J. (1998). The emerging field of emotion regulation: An integrative review. *Review of General Psychology*, 2(3), 271-99.
- Gross, J. J. (2002). Emotion regulation: Affective, cognitive, and social consequences. *Psychophysiology*, 39(3), 281-291. <https://doi.org/10.1017/S0048577201393198>
- Gross, J. J. (2015). Emotion regulation: current status and future prospects. *Psychological Inquiry*, 26(1), 1-26. <https://doi.org/10.1080/1047840X.2014.940781>
- Guetta, D., Cassiello-Robbins, C., Trumbull, J., Anand, D., ve Rosenthal, M. (2022). Examining emotional functioning in misophonia: The role of affective instability and difficulties with emotion regulation. *Plos One*, 17(2), e0263230. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0263230>

- Güler, K., ve Özgörüş, Z. (2021). Yetişkin bireylerde saldırganlık ve yalnızlık arasındaki ilişkinin incelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araőtırmaları Dergisi*. <https://doi.org/10.26466/opus.925687>
- Gullone, E. (2011). Conceptualising animal abuse with an antisocial behaviour framework. *Animals*, 1(1), 144-160. <https://doi.org/10.3390/ani1010144>
- Gupta, G., Dubey, A., Saxena, P., ve Pandey, R. (2011). Individual differences in hemispheric preference and emotion regulation difficulties. *Industrial Psychiatry Journal*, 20(1), 32. <https://doi.org/10.4103/0972-6748.98412>
- Gutierrez, R. G. ve Giner- Sorolla, R. (2007). Anger, disgust, and presumption of harm as reactions to taboo-breaking behaviors. *Emotion*, 7(4), 853-868. <https://doi.org/10.1037/1528-3542.7.4.853>
- Hall, W. (2017). Socioeconomic status and susceptibility to alcohol-related harm. *The Lancet Public Health*, 2(6), e250-e251. [https://doi.org/10.1016/s2468-2667\(17\)30089-0](https://doi.org/10.1016/s2468-2667(17)30089-0)
- Harris, M. B. (1996). Aggressive Experiences and Aggressiveness: Relationship to Ethnicity, Gender, and Age 1. *Journal of Applied Social Psychology*, 26(10), 843-870. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.1996.tb01114.x>
- Hasking, P., Momeni, R., Swannell, S., ve Chia, S. (2008). The nature and extent of non-suicidal self-injury in a non-clinical sample of young adults. *Archives of suicide research*, 12(3), 208-218.
- Hawton, K. (2002). Deliberate self-harm in adolescents: Self-report survey in schools in england. *BMJ*, 325(7374), 1207-1211. <https://doi.org/10.1136/bmj.325.7374.1207>

- Hayes, A. F. (2018). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach* (2. Baskı). Guilford Press.
- Haynos, A., Roberto, C., ve Attia, E. (2015). Examining the associations between emotion regulation difficulties, anxiety, and eating disorder severity among inpatients with anorexia nervosa. *Comprehensive Psychiatry*, 60, 93-98. <https://doi.org/10.1016/j.comppsy.2015.03.004>
- Heilbron, N., ve Prinstein, M. J. (2008). A review and reconceptualization of social aggression: Adaptive and maladaptive correlates. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 11(4), 176-217. <https://doi.org/10.1007/s10567-008-0037-9>
- Hennigan, P. (2021). *Negative Binomial Regression Guide*. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.24396.74885/1>
- Hisli, N. (1989). Beck depresyon envanterinin üniversite öğrencileri için geçerliliği, güvenirliği. *J. Psychol.*, 7, 3-13.
- Hobbes, T. (2023). *Leviathan* (25. Baskı). (S. Lim, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. (Çeviriye temel alınan baskı tarihi, 1977). (Orijinal çalışma tarihi, 1651)
- Hockenbury, S. E., Nolan S. A., ve Hockenbury, D. H. (2016). Motivation and emotion. *Discovering psychology* içinde (s. 335-336). New York: Worth Publishers
- Hong, R. Y., Lee, S. S. M., Tsai, F., ve Tan, S. L. (2017). Developmental trajectories and origins of a core cognitive vulnerability to internalizing symptoms in middle childhood. *Clinical Psychological Science*, 5(2), 299-315. <https://doi.org/10.1177/2167702616679875>

- Hooley, J. M., Fox, K. R., ve Boccagno, C. (2020). Nonsuicidal self-injury: Diagnostic challenges and current perspectives. *Neuropsychiatric Disease and Treatment*, 16, 101-112. <https://doi.org/10.2147/NDT.S198806>
- Hopwood, C. (2018). Interpersonal dynamics in personality and personality disorders. *European Journal of Personality*, 32(5), 499-524. <https://doi.org/10.1002/per.2155>
- Hörz-Sagstetter, S., Ohse, L., ve Kampe, L. (2021). Three dimensional approaches to personality disorders: A review on personality functioning, personality structure, and personality organization. *Current Psychiatry Reports*, 23(7). <https://doi.org/10.1007/s11920-021-01250-y>
- Howard, R. (2015). Personality disorders and violence: What is the link?. *Borderline Personality Disorder and Emotion Dysregulation*, 2(1), 12. <https://doi.org/10.1186/s40479-015-0033-x>
- Howard, R. C., Hasin, D. S., ve Stohl, M. (2020). Substance use disorders and criminal justice contact among those with co- occurring antisocial and borderline personality disorders: findings from a nationally representative sample. *Personality and Mental Health*, 15(1), 40-48. <https://doi.org/10.1002/pmh.1491>
- Huang, Y., Zhang, S., Zhong, S., Gou, N., Sun, Q., Guo, H., ... & Wang, X. (2022). The association of childhood adversities and mental health problems with dual-harm in individuals with serious aggressive behaviors. *BMC Psychiatry*, 22(1). <https://doi.org/10.1186/s12888-022-04027-6>

- Huesmann, L. R. (2017) An integrative theoretical understanding of aggression. Brad J. Bushman (Ed.). *Aggression and violence: A social psychological perspective* içinde (s. 3-21). NY: Routledge.
- Hysing, M., Sivertsen, B., Sivertsen, K., ve O'Connor, R. (2015). Sleep problems and self-harm in adolescence. *The British Journal of Psychiatry*, 207(4), 306-312. <https://doi.org/10.1192/bjp.bp.114.146514>
- Jiang, R., Sun, T., Song, D., ve Li, J. (2020). Statistics or biology: the zero-inflation controversy about scRNA-seq data. *Genome Biology* <https://doi.org/10.1101/2020.12.28.424633>
- Jurska, J., Corcoran, V., ve Andover M. (2019). Nonsuicidal self-injury and compulsive disorders. J. J. Washburn (Ed.). *Nonsuicidal self-injury: Advances in research and practice* içinde (s. 88-108). Routledge
- Kahraman, B., ve Çankaya, P. (2020). Childhood traumas, difficulty in emotion regulation and coping strategies in adult patients with nonsuicidal self-injury. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 20(0), 1. <https://doi.org/10.5455/apd.70047>
- Kashyap, S., Hooke, G., ve Page, A. (2015). Identifying risk of deliberate self-harm through longitudinal monitoring of psychological distress in an inpatient psychiatric population. *BMC Psychiatry*, 15(1). <https://doi.org/10.1186/s12888-015-0464-3>
- Kernberg, O. (2016). What is personality?. *Journal of Personality Disorders*, 30(2), 145-156. <https://doi.org/10.1521/pedi.2106.30.2.145>
- Keskin, Ö., ve Akdeniz H. (2018). Investigation of aggression levels of university students (Kocaeli University case). *Asian Journal of Education and Training*, 4(3), 186-196. <https://doi.org/10.20448/journal.522.2018.43.186.196>

- Kimball, J., ve Diddams, M. (2007). Affect regulation as a mediator of attachment and deliberate self-harm. *Journal of College Counseling*, 10(1), 44-53. <https://doi.org/10.1002/j.2161-1882.2007.tb00005.x>
- Kirsch, M. (2019). On the abilities of unconscious freudian motivational drives to evoke conscious emotions. *Frontiers in Psychology*, 10. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00470>
- Kirsh, S. J. (2006). *Children, adolescents, and media violence: A critical look at the research*. London: Sage Publications.
- Klonsky, E. D. (2007). The functions of deliberate self-injury: A review of the evidence. *Clinical Psychology Review*, 27(2), 226-239. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2006.08.002>
- Klonsky, E. D. (2009). The functions of self-injury in young adults who cut themselves: Clarifying the evidence for affect-regulation. *Psychiatry Research*, 166(2-3), 260-268. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2008.02.008>
- Klonsky, E. D. (2011). Non-suicidal self-injury in United States adults: Prevalence, sociodemographics, topography and functions. *Psychological Medicine*, 41(9), 1981-1986. <https://doi.org/10.1017/S0033291710002497>
- Klonsky, E. D., Oltmanns, T. F., ve Turkheimer, E. (2003). Deliberate self-harm in a nonclinical population: Prevalence and psychological correlates. *American Journal of Psychiatry*, 160(8), 1501-1508. <https://doi.org/10.1176/appi.ajp.160.8.1501>
- Klonsky, E. D., ve Glenn, C. R. (2009). Assessing the functions of non-suicidal self-injury: Psychometric properties of the inventory of statements about self-injury

- (ISAS). *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 31(3), 215-219. <https://doi.org/10.1007/s10862-008-9107-z>
- Klonsky, E. D., Victor, S. E., ve Saffer, B. Y. (2014). Nonsuicidal self-injury: What we know, and what we need to know. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 59(11), 565-568. <https://doi.org/10.1177/070674371405901101>
- Krahé, B., ve Busching, R. (2014). Interplay of normative beliefs and behavior in developmental patterns of physical and relational aggression in adolescence: A four-wave longitudinal study. *Frontiers in Psychology*, 5. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2014.01146>
- Krug, E. G., Dahlberg, L. L., Mercy, J. A., Zwi, A. B., ve Lozano, R. (Ed.). (2002). *World report on violence and health*. Geneva: World Health Organization.
- Krysinska, K., Heller, T., ve De Leo, D. (2006). Suicide and deliberate self-harm in personality disorders. *Current opinion in psychiatry*, 19, 95-101. <https://doi.org/10.1097/01.yco.0000191498.69281.5e>
- Kukoyi, O., Orok, E., Oluwafemi, F., Oni, O., Oluwadare, T., Ojo, T., Bamitale, T., Jaiyesimi, B., ve Iyamu, D. (2023). Factors influencing suicidal ideation and self-harm among undergraduate students in a Nigerian private university. *Middle East Current Psychiatry*, 30(1). <https://doi.org/10.1186/s43045-022-00274-1>
- Kurdziel, G., Kors, S., ve Macfie, J. (2018). Effect of maternal borderline personality disorder on adolescents' experience of maltreatment and adolescent borderline features. *Personality Disorders Theory Research and Treatment*, 9(4), 385-389. <https://doi.org/10.1037/per0000265>

- Labouvie-Vief, G., Lumley, M. A., Jain, E., ve Heinze, H. (2003). Age and gender differences in cardiac reactivity and subjective emotion responses to emotional autobiographical memories. *Emotion*, 3(2), 115-126. <https://doi.org/10.1037/1528-3542.3.2.115>
- Laporte, N., Tuente, S., Ozolins, A., Westrin, Å., Westling, S., ve Wallinius, M. (2021). Emotion regulation and self-harm among forensic psychiatric patients. *Frontiers in Psychology*, 12. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.710751>
- Latina, D., ve Stattin, H. (2017). Adolescents who self-harm: the patterns in their interpersonal and psychosocial difficulties. *Journal of Research on Adolescence*, 28(4), 824-838. <https://doi.org/10.1111/jora.12368>
- Laverdière, O., Ogrodniczuk, J., ve Kealy, D. (2019). Interpersonal problems associated with passive-aggressive personality disorder. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 207(10), 820-825. <https://doi.org/10.1097/nmd.0000000000001044>
- Lee, K. D. M., Rodriguez, L. M., Edwards, K. M., ve Neal, A. M. (2020). Emotional dysregulation and intimate partner violence: A dyadic perspective. *Psychology of Violence*, 10(2), 162-171. <https://doi.org/10.1037/vio0000248>
- Li, Y., Li, Y., He, Y., Chen, S., Chang, J., Yuan, M., Coa, L., Wang, S., Wang, G., ve Su, P. (2022). Psychological resilience mediates the association between childhood maltreatment and self-harm phenotype in chinese early adolescents. *Child Psychiatry & Human Development*. <https://doi.org/10.1007/s10578-022-01471-z>
- Liu, J., Chan, T., Chong, S., Subramaniam, M., ve Subramaniam, R. (2019). Impact of emotion dysregulation and cognitive insight on psychotic and depressive

- symptoms during the early course of schizophrenia spectrum disorders. *Early Intervention in Psychiatry*, 14(6), 691-697. <https://doi.org/10.1111/eip.12895>
- Lodebo, B., Möller, J., Larsson, J., ve Engström, K. (2017). Socioeconomic position and self-harm among adolescents: A population-based cohort study in Stockholm, Sweden. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 11(1). <https://doi.org/10.1186/s13034-017-0184-1>
- Long, K., Felton, J., Lilienfeld, S., ve Lejuez, C. (2014). The role of emotion regulation in the relations between psychopathy factors and impulsive and premeditated aggression. *Personality Disorders Theory Research and Treatment*, 5(4), 390-396. <https://doi.org/10.1037/per0000085>
- Lorenz, K. (1966). *On aggression*. (M. Latzke, Çev.). Londra: Methuen Publishing.
- Lundh, L., Wångby- Lundh, M., Paaske, M., Ingesson, S., ve Bjärehed, J. (2011). Depressive symptoms and deliberate self-harm in a community sample of adolescents: A prospective study. *Depression Research and Treatment*, 2011, 1-11. <https://doi.org/10.1155/2011/935871>
- Madge, N., Hawton, K., McMahon, E., Corcoran, P., Leo, D., Wilde, E., ve Arensman, E. (2011). Psychological characteristics, stressful life events and deliberate self-harm: Findings from the child & adolescent self-harm in europe (CASE) study. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 20(10), 499-508. <https://doi.org/10.1007/s00787-011-0210-4>
- Malherbe, N., Seedat, M., ve Suffla, S. (2021). Understanding community violence: A critical realist framework for community psychology. *Journal of Community Psychology*. <https://doi.org/10.1002/jcop.22660>

- Malone, J. C. (2014). Did John B. Watson really “found” behaviorism?. *The Behavior Analyst*, 37(1), 1-12. <https://doi.org/10.1007/s40614-014-0004-3>
- Mårdby, A., Holmgren, K., ve Hensing, G. (2022). Harmful alcohol habits did not explain the social gradient of sickness absence in Swedish women and men. *Epidemiology Biostatistics and Public Health*, 11(1). <https://doi.org/10.2427/8768>
- Marino, L. (2017). Thinking chickens: A review of cognition, emotion, and behavior in the domestic chicken. *Animal Cognition*, 20(2), 127-147. <https://doi.org/10.1007/s10071-016-1064-4>
- Martino, F., Caselli, G., Tommaso, J., Sassaroli, S., Spada, M., Valenti, B., Berardi, D., Sasdelli, A., ve Menchetti, M. (2017). Anger and depressive ruminations as predictors of dysregulated behaviours in borderline personality disorder. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 25(2), 188-194. <https://doi.org/10.1002/cpp.2152>
- Maurex, L., Zaboli, G., Öhman, A., Åsberg, M., ve Leopardi, R. (2010). The serotonin transporter gene polymorphism (5-HTTLPR) and affective symptoms among women diagnosed with borderline personality disorder. *European Psychiatry*, 25(1), 19-25.
- McCall, G. S., ve Shields, N. (2008). Examining the evidence from small-scale societies and early prehistory and implications for modern theories of aggression and violence. *Aggression and Violent Behavior*, 13(1), 1-9. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2007.04.001>

- McCarthy, R. J., ve Rivers, A. K. (2022). Does trait hostility moderate the asymmetry in victim-perpetrator perceptions of aggressive behaviors?. *Psychological Reports*, 125(2), 703-722. <https://doi.org/10.1177/0033294120984123>
- McMahon, E. M., Corcoran, P., McAuliffe, C., Keeley, H., Perry, I. J., ve Arensman, E. (2013). Mediating effects of coping style on associations between mental health factors and self-harm among adolescents. *Crisis*, 34(4), 242–250. <https://doi.org/10.1027/0227-5910/a000188>
- Menninger, K. A. (1935). A psychoanalytic study of the significance of self-mutilations. *The Psychoanalytic Quarterly*, 4(3), 408-466. <https://doi.org/10.1080/21674086.1935.11925248>
- Michaelson, V., Donnelly, P., Morrow, W. S., King, N., Craig, W., ve Pickett, W. (2018). Violence, adolescence, and canadian religious communities: A quantitative study. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(7-8), 3613-3637. <https://doi.org/10.1177/0886260518775160>
- Mohino Justes, S., Ortega-Monasterio, L., Planchat Teruel, L. M., Cuquerella Fuentes, A., Talón Navarro, T., ve Macho Vives, L. J. (2004). Discriminating deliberate self-harm (DSH) in young prison inmates through personality disorder. *J Forensic Sci*, 49(1), 491.
- Mok, P., Antonsen, S., Pedersen, C., Carr, M., Kapur, N., Nazroo, J., ve Webb, R. (2018). Family income inequalities and trajectories through childhood and self-harm and violence in young adults: a population-based, nested case-control study. *The Lancet Public Health*, 3(10), e498-e507. [https://doi.org/10.1016/s2468-2667\(18\)30164-6](https://doi.org/10.1016/s2468-2667(18)30164-6)

- Muehlenkamp, J., Bagge, C., Tull, M., ve Gratz, K. (2013). Body regard as a moderator of the relation between emotion dysregulation and nonsuicidal self- injury. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 43(5), 479-493. <https://doi.org/10.1111/sltb.12032>
- Muehlenkamp, J., ve Brausch, A. (2011). Body image as a mediator of non- suicidal self- injury in adolescents. *Journal of Adolescence*, 35(1), 1-9. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2011.06.010>
- Mueller, C., Forber- Pratt, A. J., ve Sriken, J. (2019). Disability: Missing from the conversation of violence. *Journal of Social Issues*, 75(3), 707-725. <https://doi.org/10.1111/josi.12339>
- Myklestad, I., ve Straiton, M. (2021). The relationship between self-harm and bullying behaviour: Results from a population-based study of adolescents. *BMC Public Health*, 21(1). <https://doi.org/10.1186/s12889-021-10555-9>
- Naicker, N., Jager, P., Naidoo, S., ve Mathee, A. (2016). Household factors associated with self-harm in johannesburg, south african urban-poor households. *Plos One*, 11(1), e0146239. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0146239>
- Najafzadeh, M. J., Ghazanfari Pour, S., ve Divsalar, P. (2023). Aggression in schizophrenia, bipolar and major depression disorder. *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*, 15(4), 349-359. <https://doi.org/10.1108/JACPR-11-2022-0756>
- Naseem, S., ve Munaf, S. (2020). Resilience and aggression of adolescents, early and middle-aged adults: Analyzing gender differences. *Pakistan Journal of Gender Studies*, 20, 155-172.

- Nath, S., Patra, D. K., Biswas, S., Mallick, A. K., Bandyopadhyay, G. K., ve Ghosh, S. (2008). Comparative study of personality disorder associated with deliberate self-harm in two different age groups (15–24 years and 45–74 years). *Indian journal of psychiatry*, 50(3), 177-180.
- Nock, M. K. (2010). Self-injury. *Annual Review of Clinical Psychology*, 6(1), 339-363. <https://doi.org/10.1146/annurev.clinpsy.121208.131258>
- Nock, M. K., Prinstein, M. J., ve Sterba, S. K. (2009.). Revealing the form and function of self-injurious thoughts and behaviors: A real-time ecological assessment study among adolescents and young adults. *Journal of Abnormal Psychology*, 118(4), 816-827. <https://doi.org/10.1037/a0016948>
- Nock, M. K., ve Prinstein, M. J. (2004). A functional approach to the assessment of self-mutilative behavior. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 72(5), 885-890. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.72.5.885>
- North, S., Fox, K., ve Doom, J. (2021). Timing of childhood adversities and self-injurious thoughts and behaviors in adolescence. *Development and Psychopathology*, 35(1), 410-420. <https://doi.org/10.1017/s0954579421000808>
- O'Donnell, O., House, A., & Waterman, M. (2015). The co-occurrence of aggression and self-harm: Systematic literature review. *Journal of Affective Disorders*, 175, 325-350. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2014.12.051>
- O'Donnell, O., House, A., ve Waterman, M. (2015). The co-occurrence of aggression and self-harm: Systematic literature review. *Journal of Affective Disorders*, 175, 325-350. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2014.12.051>

- Ogden, T. H. (1979). On projective identification. *International Journal of Psychoanalysis*, 60, 357-373.
- Önen, E. (2009). Saldırganlık Ölçeği'nin psikometrik niteliklerinin Türk ergenleri için incelenmesi. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 4(32), 75-84.
- Özdoğan, A. Ç., ve Cenkseven Önder, F. (2018). The relation between parents' emotional availability and reactive-proactive aggression in adolescents: the intermediary role of difficulties in emotion regulation. *Ted Eğitim ve Bilim*.
<https://doi.org/10.15390/EB.2018.7576>
- Öztürk, O., ve Uluşahin, A. (2011), *Ruh sağlığı ve bozuklukları*, Ankara, 11. Baskı
- Palazzolo, S. (2007). *Demystifying a sexual perversion: An existential reading of sadomasochism and Erich Fromm's call to love*. [Doktora Tezi] Duquesne University.
- Pao, P. N. (1969). The syndrome of delicate self-cutting. *British Journal of Medical Psychology*, 42(3), 195-206. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8341.1969.tb02071.x>
- Paris, J. (2003). *Personality disorders over time: Precursors, course, and outcome*. American Psychiatric Pub.
- Park, H., In, S., ve Hur, J. (2022). Association of socioeconomic status with nonsuicidal self-injury and suicidal ideation in young Korean adults. *International Journal of Social Psychiatry*, 68(5), 1127-1134.
<https://doi.org/10.1177/00207640221104691>
- Pattison, E. M., ve Kahan, J. (1983). The deliberate self-harm syndrome. *American Journal of Psychiatry*, 140(7), 867-872.

- Paulhus, D. L., ve Jones, D. N. (2017) Individual differences in aggression: The role of dark personalities. Brad J. Bushman (Ed.). *Aggression and violence: A social psychological perspective* içinde (s. 105-118). NY: Routledge.
- Persano, H. L. (2022). Self-harm. *The International Journal of Psychoanalysis*, 103(6), 1089-1103. <https://doi.org/10.1080/00207578.2022.2133093>
- Pfohl, B. (1991). Histrionic personality disorder: A review of available data and recommendations for DSM-IV. *Journal of Personality Disorders*, 5(2), 150-166.
- Ramirez, J. M., Andreu, J. M., ve Fujihara, T. (2001). Cultural and sex differences in aggression: A comparison between Japanese and Spanish students using two different inventories. *Aggressive Behavior*, 27(4), 313-322. <https://doi.org/10.1002/ab.1014>
- Rawlings, J., ve Stoddard, S. (2019). A critical review of anti- bullying programs in north american elementary schools. *Journal of School Health*, 89(9), 759-780. <https://doi.org/10.1111/josh.12814>
- Raymore, L. A., Barber, B. L., Eccles, J. S., ve Godbey, G. (1999). Leisure behavior pattern stability during the transition from adolescence to young adulthood. *Journal of Youth and Adolescence*, 28(1), 79-103. <https://doi.org/10.1023/a:1021624609006>
- Roberton, T., Daffern, M., ve Bucks, R. S. (2014). Maladaptive emotion regulation and aggression in adult offenders. *Psychology, Crime & Law*, 20(10), 933-954. <https://doi.org/10.1080/1068316X.2014.893333>

- Roefs, A., Huijding, J., Smulders, F. T., MacLeod, C. M., de Jong, P. J., Wiers, R. W., ve Jansen, A. (2011). Implicit measures of association in psychopathology research. *Psychological Bulletin*, 137(1), 149.
- Rompilla, D., Stephens, J., Martínez, M., Mikels, J., ve Haase, C. (2023). Can emotional acceptance buffer the link between executive functioning and mental health in late life?. *Emotion*, 23(8), 2286-2299. <https://doi.org/10.1037/emo0001236>
- Rothenberg, A. (1971). On anger. *American Journal of Psychiatry*, 128:4, 454-460. <https://doi.org/10.1176/ajp.128.4.454>
- Roy, D., Vaishnavi, S., Han, D. ve Rao, V. (2017). Correlates and prevalence of aggression at six months and one year after first-time traumatic brain injury. *Journal of Neuropsychiatry*, 29(4), 334-342. <https://doi.org/10.1176/appi.neuropsych.16050088>
- Rugancı, R. N., ve Gençöz, T. (2010). Psychometric properties of a Turkish version of the difficulties in emotion regulation scale. *Journal of Clinical Psychology*. <https://doi.org/10.1002/jclp.20665>
- Salimi, N., Karimi-Shahanjarini, A., Rezapur-Shahkolai, F., Hamzeh, B., Roshanaei, G. ve Babamiri, M. (2019). Aggression and its predictors among elementary students. *Journal of Injury and Violence Research*, 11(2), 159-170. <https://doi.org/10.5249/jivr.v11i2.1102>
- Salter, M. (2014). Multi-perpetrator domestic violence. *Trauma, Violence, & Abuse*, 15(2), 102-112. <https://doi.org/10.1177/1524838013511542>
- Savci, M., Turan, M., Griffiths, M., ve Ercengiz, M. (2019). Histrionic personality, narcissistic personality, and problematic social media use: Testing of a new

- hypothetical model. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 19(4), 986-1004. <https://doi.org/10.1007/s11469-019-00139-5>
- Schmeelk, K. M., Sylvers, P., ve Lilienfeld, S. O. (2008). Trait correlates of relational aggression in a nonclinical sample: Dsm-iv personality disorders and psychopathy. *Journal of Personality Disorders*, 22(3), 269-283. <https://doi.org/10.1521/pedi.2008.22.3.269>
- Schoenleber, M., ve Berenbaum, H. (2012). Shame regulation in personality pathology. *Journal of Abnormal Psychology*, 121(2), 433-446. <https://doi.org/10.1037/a0025281>
- Schultz, S. K., ve Kuhl, E. A. (Ed.). (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders: DSM-5*. American Psychiatric Association.
- Selby, E., Ward, A., ve Joiner, T. (2009). Dysregulated eating behaviors in borderline personality disorder: Are rejection sensitivity and emotion dysregulation linking mechanisms?. *International Journal of Eating Disorders*, 43(7), 667-670. <https://doi.org/10.1002/eat.20761>
- Sevindik, Ş. Y. (2019). *Sosyal destek, algılanan aile ortamı, yalnızlık ve duygu regülasyon zorluklarının intihar amacı gütmeyen kendine zarar verme davranışları ve intihar düşüncesine etkileri* (Tez No.571053) [Doktora Tezi, Doğu Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Shafiti, M., Steeg, S., Beurs, D., Pratt, D., Forrester, A., Webb, R. T., ve Taylor, P. J. (2022). The inter-connections between self-harm and aggressive behaviours: A general network analysis study of dual harm. *Frontiers in Psychiatry*, 13, null. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2022.953764>

- Shafti, M., Taylor, P. J., Forrester, A., ve Pratt, D. (2021). The co-occurrence of self-harm and aggression: A cognitive-emotional model of dual-harm. *Frontiers in Psychology*, 12, 586135. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.586135>
- Shahar, G. (2018). The nature of the beast: Commentary on “Can there be a recovery-oriented diagnostic practice?”. *Journal of Humanistic Psychology*, 59(3), 346-355. <https://doi.org/10.1177/0022167818777653>
- Shanahan, N., Brennan, C., ve House, A. (2019). Self-harm and social media: Thematic analysis of images posted on three social media sites. *BMJ Open*, 9(2). <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2018-027006>
- Shin, M., Lee, C., ve Lee, Y. (2019). Effect of aggression on peer acceptance among adolescents during school transition and non-transition: Focusing on the moderating effects of gender and physical education activities. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(17), 3190. <https://doi.org/10.3390/ijerph16173190>
- Simeon, D., ve Favazza, A. R. (2001). Self-injurious behavior: Phenomenology and assessment. D. Simeon ve E. Hollander (Ed.) *Self-injurious behavior: Assessment and treatment* içinde (s. 1-28). American Psychiatry Publishing.
- Skripkauskaite, S., Hawk, S. T., Branje, S. J. T., Koot, H. M., Van Lier, P. A. C., ve Meeus, W. (2015). Reactive and proactive aggression: Differential links with emotion regulation difficulties, maternal criticism in adolescence. *Aggressive Behavior*, 41(3), 214-226. <https://doi.org/10.1002/ab.21583>
- Slade, K. (2018). Dual harm: An exploration of the presence and characteristics for dual violence and self-harm behaviour in prison. *Journal of Criminal Psychology*, 8(2), 97-111. <https://doi.org/10.1108/JCP-03-2017-0017>

- Slade, K. (2019). Dual harm: The importance of recognising the duality of self-harm and violence in forensic populations. *Medicine, Science and the Law*, 59(2), 75-77. <https://doi.org/10.1177/0025802419845161>
- Slade, K. (2019). Dual harm: The importance of recognising the duality of self-harm and violence in forensic populations. *Medicine, Science and the Law*, 59(2), 75-77. <https://doi.org/10.1177/0025802419845161>
- Slade, K., Forrester, A., ve Baguley, T. (2020). Coexisting violence and self-harm: Dual harm in an early-stage male prison population. *Legal and Criminological Psychology*, 25(2), 182-198. <https://doi.org/10.1111/lcrp.12169>
- Slesinger, N. C., Hayes, N. A., ve Washburn J. J. (2019). Nonsuicidal self-injury: The basics. J. J. Washburn (Ed.). *Nonsuicidal self-injury: Advances in research and practice* içinde (s. 1-38). Routledge.
- Sørensen, H. J., Antonsen, S., Benros, M. E., Erlangsen, A., Albiñana, C., Nordentoft, M., Børghlum, A. D., Mors, O., Werge, T., Mortensen, P. B., Hougaard, D., Webb, R. T., ve Agerbo, E. (2023). School performance and genetic propensities for educational attainment and depression in the etiology of self-harm: A Danish population-based study. *Nordic Journal of Psychiatry*, 77(2), 179-187. <https://doi.org/10.1080/08039488.2022.2078998>
- Sözen-Özden, A., ve Hayat, E. (2022). Sayma verilerinin modellenmesi ve bireylerin işsiz kalma süresi üzerine bir uygulama. *Pamukkale University Journal of Social Sciences Institute*, 50, 1-18. <https://doi.org/10.30794/pausbed.1055797>

- Sperry, L. (2016). *Handbook of diagnosis and treatment of DSM-5 personality disorders: Assessment, case conceptualization, and treatment*. Routledge, Taylor & Francis Group.
- Stacy, A., Ames, S., Ullman, J., Zogg, J., ve Leigh, B. (2006). Spontaneous cognition and HIV risk behavior.. *Psychology of Addictive Behaviors*, 20(2), 196-206. <https://doi.org/10.1037/0893-164x.20.2.196>
- Steeg, S., Webb, R. T., Mok, P. L. H., Pedersen, C. B., Antonsen, S., Kapur, N., ve Carr, M. J. (2019). Risk of dying unnaturally among people aged 15-35 years who have harmed themselves and inflicted violence on others: A national nested case-control study. *The Lancet Public Health*, 4(5), e220-e228. [https://doi.org/10.1016/S2468-2667\(19\)30042-8](https://doi.org/10.1016/S2468-2667(19)30042-8)
- Sturmey, P. (2022). *Violence and aggression: Integrating theory, research, and practice*. Springer.
- Suyemoto, K. L. (1998). The functions of self-mutilation. *Clinical Psychology Review*, 18(5), 531-554. [https://doi.org/10.1016/S0272-7358\(97\)00105-0](https://doi.org/10.1016/S0272-7358(97)00105-0)
- Tabachnick, B. G., ve Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6. Baskı) Pearson .
- Tatnell, R., Hasking, P., ve Newman, L. (2018). Multiple mediation modelling exploring relationships between specific aspects of attachment, emotion regulation, and non- suicidal self- injury. *Australian Journal of Psychology*, 70(1), 48-56. <https://doi.org/10.1111/ajpy.12166>
- Taymur, İ., Türkçapar, M. H., Örsel, S., Sargın, E., ve Akkoyunlu, S. (2011). Kişilik inanç ölçeği-kısa formunun (KİÖ-KTF) Türkçe çevirisinin üniversite öğrencilerinde geçerlilik, güvenilirliği. *Klinik psikiyatri*, 14, 199-209.

- Taymur, I., ve Türkçapar, M. (2012). Personality: Description, classification and evaluation. *Current Approaches in Psychiatry*, 4(2), 154. <https://doi.org/10.5455/cap.20120410>
- Tedeschi, J. T., ve Felson, R. B. (1994). Violence, aggression and coercive actions. *American Psychological Association*. <https://doi.org/10.1037/10160-000>
- Tedeschi, J. T., ve Nesler, M. S. (1993). Grievances: Development and reactions. *Aggression and Violence: Social Interactionist Perspectives*, 13-45. <https://doi.org/10.1037/10123-001>
- Terzi, C., Şahin, M., ve Yurdugül, H. (2023). İki-yönlü olumsuzluk çizelgelerinde gözenek artık testi: Ki-kare analizi için post-hoc testleri. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 13(1), 304-328. <https://doi.org/10.17943/etku.1075830>
- Terzi, L., Martino, F., Berardi, D., Bortolotti, B., Sasdelli, A., ve Menchetti, M. (2017). Aggressive behavior and self-harm in borderline personality disorder: the role of impulsivity and emotion dysregulation in a sample of outpatients. *Psychiatry Research*, 249, 321-326. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2017.01.011>
- Thompson, R. A. (1994). Emotion regulation: A theme in search of definition. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 59(2/3), 25. <https://doi.org/10.2307/1166137>
- Tikkanen, R., Tiihonen, J., Rautiainen, M., Paunio, T., Bevilacqua, L., Panarsky, R., Goldman, D., ve Virkkunen, M. (2015). Impulsive alcohol-related risk-behavior and emotional dysregulation among individuals with a serotonin 2b receptor stop codon. *Translational Psychiatry*, 5(11), e681-e681. <https://doi.org/10.1038/tp.2015.170>

- Toohey, M. J. (2021). Cognitive behavioral therapy for anger management. İçinde *Handbook of cognitive behavioral therapy: Applications, Vol. 2* (ss. 331-359). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/0000219-010>
- Tristania, O. C., ve Hanurawan, F. (2022). The correlation between emotional dysregulation and deliberate self-harm among college students in Malang. *KnE Social Sciences*, 325-336. <https://doi.org/10.18502/kss.v7i18.12398>
- Troy, A., Shallcross, A., Brunner, A., Friedman, R., ve Jones, M. (2018). Cognitive reappraisal and acceptance: Effects on emotion, physiology, and perceived cognitive costs. *Emotion*, 18(1), 58-74. <https://doi.org/10.1037/emo0000371>
- Trull, T. (1992). Dsm-iii-r personality disorders and the five-factor model of personality: An empirical comparison.. *Journal of Abnormal Psychology*, 101(3), 553-560. <https://doi.org/10.1037/0021-843x.101.3.553>
- Tura, S. M. (2011). Haz ilkesinin ötesi ve oidipus kompleksi. *Haz ilkesinin ötesinde: Ben ve id içinde* (s. 7-17). İstanbul: Metis Yayınları.
- Türkçapar, M. H., Örsel, S., Uğurlu, M., Sargın, E., Turhan, M., Akkoyunlu, S., Hatiloğlu, U., ve Karakaş, G. (2007). Kişilik inanç ölçeği Türkçe formunun geçerlik ve güvenirliği. *Klinik Psikiyatri*, 10, 177-191.
- VandenBos, G. R. (Ed.). (2015). *APA dictionary of psychology* (2. Baskı). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/14646-000>
- Varghese, L. S., Kanagavalli, R., Jose, G. T., ve Philip, H. E. (2021). Be wide awake: Aggressiveness on children. *International Journal of Nursing Education*, 13(3), 70-74. <https://doi.org/10.37506/ijone.v13i3.16313>
- Vlierberghe, L. V., Braet, C., Bosmans, G., Rosseel, Y., ve Bögels, S. M. (2009). Maladaptive schemas and psychopathology in adolescence: On the utility of

- young's schema theory in youth. *Cognitive Therapy and Research*, 34(4), 316-332. <https://doi.org/10.1007/s10608-009-9283-5>
- Vossen, T. J., Coolidge, F. L., Segal, D. L., ve Muehlenkamp, J. J. (2017). Exploring the dark side: Relationships between the dark triad traits and cluster b personality disorder features. *Journal of Psychiatry and Psychiatric Disorders*, 01(06), 317-326. <https://doi.org/10.26502/jppd.2572-519x0032>
- Waller, G., Newbury-Birch, D., Simpson, D., Armstrong, E., James, B., Chapman, L., Ahmed, F., ve Ferguson, J. (2023). The barriers and facilitators to the reporting and recording of self-harm in young people aged 18 and under: A systematic review. *BMC Public Health*, 23(1), 158. <https://doi.org/10.1186/s12889-023-15046-7>
- Walsh, B. W. ve Rosen P. M. (1988). The spectrum of self-mutilative behavior: An introduction and overview. *Self-mutilation: Theory, research and treatment* içinde (s. 3-14). NY: The Guilford Press.
- Wang, S., ve Lin, S. (2006). The application of social cognitive theory to web- based learning through netports. *British Journal of Educational Technology*, 38(4), 600-612. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8535.2006.00645.x>
- Wang, X., Huang, Y., Zhang, S., Zhong, S., Gou, N., Sun, Q., ... & Zhou, J. (2022). Childhood adversities, history of mental disorders, anxiety-depressive symptoms are associated with dual-harm in violent offenders.. <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-1316774/v1>
- Warne, N., Heron, J., Mars, B., Solmi, F., Biddle, L., Gunnell, D., Hammerton, G., Moran, P., Munafò, M., Penton-Voak, I., Skinner, A., Stewart, A., ve Bould, H. (2023). Emotional dysregulation in childhood and disordered eating and

- self-harm in adolescence: Prospective associations and mediating pathways. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 64(5), 797-806. <https://doi.org/10.1111/jcpp.13738>
- Warner, M. B., Morey, L. C., Finch, J. F., Gunderson, J. G., Skodol, A. E., Sanislow, C. A., Shea, M. T., McGlashan, T. H., ve Grilo, C. M. (2004.). The longitudinal relationship of personality traits and disorders. *Journal of Abnormal Psychology*, 113(2), 217-227. <https://doi.org/10.1037/0021-843x.113.2.217>
- Weiss, N., Brick, L., Schick, M., Raudales, A., Contractor, A., ve Sullivan, T. (2022). Posttraumatic stress disorder strengthens the momentary associations between emotion dysregulation and substance use: A micro- longitudinal study of community women experiencing intimate partner violence. *Addiction*, 117(12), 3150-3169. <https://doi.org/10.1111/add.15992>
- Weiss, N., Contractor, A., ve Dixon- Gordon, K. (2020). The interplay of negative and positive emotion dysregulation on mental health outcomes among trauma-exposed community individuals. *Psychological Trauma Theory Research Practice and Policy*, 12(3), 219-226. <https://doi.org/10.1037/tra0000503>
- Weiss, N., Tull, M., Dixon-Gordon, K., ve Gratz, K. (2013). Extending findings of a relation between posttraumatic stress disorder and emotion dysregulation among african american individuals: A preliminary examination of the moderating role of gender. *Journal of Traumatic Stress Disorders & Treatment*, 03(01). <https://doi.org/10.4172/2324-8947.10001161>.
- Wiehe, V. R. (1998). *Understanding family violence: Treating and preventing partner, child, sibling and elder abuse*. London: Sage Publications.

- Wolff, J. C., Thompson, E., Thomas, S. A., Nesi, J., Bettis, A. H., Ransford, B., Scopelliti, K., Frazier, E. A., ve Liu, R. T. (2019). Emotion dysregulation and non-suicidal self-injury: A systematic review and meta-analysis. *European Psychiatry*, 59, 25-36. <https://doi.org/10.1016/j.eurpsy.2019.03.004>
- World Health Organization. (2019). 6D10 Personality disorders and related traits. *International statistical classification of diseases and related health problems* içinde. <http://id.who.int/icd/entity/941859884>
- Yakeley, J., ve Burbridge-James, W. (2018). Psychodynamic approaches to suicide and self-harm. *BJPsych Advances*, 24(1), 37-45. <https://doi.org/10.1192/bja.2017.6>
- Yang, T., He, Y., Wu, S., Cui, X., Luo, X., ve Liu, J. (2021). Association between schizoid tendencies and aggressive behaviors: Mediating and moderating influences in childhood trauma and life events among Chinese adolescents. *Annals of General Psychiatry*, 20(1), 51. <https://doi.org/10.1186/s12991-021-00371-1>
- Yi, X., Fu, Y., Zhang, Z., Jiang, F., Xiao, Q., ve Chen, B. (2023). Altered regional homogeneity and its association with cognitive function in adolescents with borderline personality disorder. *Journal of Psychiatry and Neuroscience*, 48(1), E1-E10. <https://doi.org/10.1503/jpn.220144>
- Zelkowitz, R., ve Cole, D. (2018). Self- criticism as a transdiagnostic process in nonsuicidal self- injury and disordered eating: Systematic review and meta-analysis. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 49(1), 310-327. <https://doi.org/10.1111/sltb.12436>

Zhang, Y. (2018). How culture influences emotion display in transnational television formats: The case of the voice of China. *Media and Communication*, 6(3), 40-47.

Zillmann, D. (1971). Excitation transfer in communication-mediated aggressive behavior. *Journal of Experimental Social Psychology*, 7(4), 419-434.
[https://doi.org/10.1016/0022-1031\(71\)90075-8](https://doi.org/10.1016/0022-1031(71)90075-8)

EKLER

Ek A. Bilgilendirilmiş Onam Formu

Sayın Katılımcı,

Bu araştırma, Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Semina Arslan tarafından Dr. Öğr. Üyesi Ece Varlık Özsoy ve Doç. Dr. Belma Bekçi danışmanlığında, yüksek lisans tezi kapsamında yürütülmektedir. Araştırmanın amacı, kendine ve başkalarına zarar verme davranışının bazı psikolojik özelliklerle ilişkisini incelemektir.

Çalışmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Katılmayı seçerseniz, sizden bazı soruları cevaplamanız istenecektir. Çalışmamız yaklaşık 15-20 dakika sürmektedir. Çalışmada yöneltilen soruların doğru veya yanlış cevabı yoktur. Bu sebeple soruları dikkatlice okuyup içtenlikle yanıtlamanız araştırma sonuçlarının güvenilirliği için önem taşımaktadır.

Bu araştırmanın size doğrudan bir faydası yoktur. Umuyoruz ki bu araştırma bilimsel bilgiyi artırarak başkalarına ve topluma fayda sağlayacaktır.

Çalışma ile ilgili ön görülebilen bir risk yoktur ancak çalışmada cevaplamanız istenen sorulardan bazıları sizin için rahatsız edici olabilir. Çalışma sırasında herhangi bir noktada rahatsız olursanız, katılım onayınızı geri alabilirsiniz. Onayınızı geri çekmeniz sizin için olumsuz bir sonucu olmayacaktır. Onayınızı geri almak isterseniz tarayıcınızı kapatmanız yeterlidir. Araştırmanın herhangi bir bölümünde rahatsızlık veya yönlendirilme ihtiyacı duyarsanız aşağıdaki adreslerden araştırmacılara ulaşabilirsiniz.

Sizlerden aldığımız bilgilerin tümü anonimdir. Sizden kişisel verilerinize (ör. Adınız, adresiniz, e-posta vb.) dair hiçbir bilgi istenmemektedir. Analiz öncesinde de verileriniz tümüyle anonimleştirilecektir. Anonimleştirilmiş veriler, erişilebilir veri havuzları aracılığıyla başka araştırmacılarla paylaşılabilir ve başka araştırmalarda kullanılabilir. Anonimleştirilmiş veriler en az 3 yıl süreyle veri depolarında saklanacaktır.

Ek B. Demografik Bilgi Formu

1. Cinsiyetiniz:

Kadın	
Erkek	
Diğer	
Belirtmek istemiyorum	

2. Yaşınız: _____

3. İlişki Durumunuz:

Evli	
Bekar (ilişkisi yok)	
Bekar (ilişkisi var)	

4. Eğitim Durumunuz:

İlkokul	
Ortaokul	
Lise	
Ön lisans	
Lisans	
Yüksek lisans	
Doktora	

5. Şu anda çalışıyor musunuz?

Hayır	
Evet	

6. Mesleğiniz nedir? _____

7. Ekonomik düzeyinizi nasıl tanımlarsınız?

Düşük	
Orta	
Yüksek	

8. Eğitim yaşamınız boyunca herhangi bir disiplin cezası aldınız mı?

Hayır	
Evet	

- Evet ise içeriğini belirtiniz: _____

Ek B. Demografik Bilgi Formu (devam)

9. Adli sisteme kayıtlı bir suçunuz bulunmakta mıdır?

Hayır	
Evet	

- Evet ise belirtiniz _____

10. Doktor tarafından tanısı konmuş psikiyatrik/nörolojik bir hastalığınız var mı?

Hayır	
Evet	

- Evet ise tanıyı belirtiniz _____
- Bununla ilgili bir tedavi gördünüz mü?
 - a) Hayır
 - b) Evet, ilaç ile tedavi gördüm
 - c) Evet, psikoterapi ile tedavi gördüm
 - d) Evet hem ilaç hem psikoterapi ile tedavi gördüm
- Tedaviye şu an devam ediyor musunuz [] Evet, [] Hayır
- İlaç kullanımınız var ise ilacın adını yazınız _____

11. Daha önce aşağıdaki davranışlardan herhangi, birini veya birkaçını kasıtlı olarak ve intihar amacı gütmekten yapıyorsanız, yaşamınız boyunca yaklaşık olarak kaç kez yaptığınızı belirtiniz (0, 5, 10, 100, ... vb.)

	Kaç kez
Kesme	
Isırma	
Yakma	
Cilde bir harf, yazı veya şekil kazıma	
Çimdikleme	
Kökünden saç ya da kıl kopartma	
(Deriyi kanatacak kadar) Tırnaklama	
Kendini sert bir yere çarpma veya kendine vurma	
Yaraların iyileşmesine engel olma	
Cildini sert bir yüzeye sürme	
Kendine iğne batırma	
Tehlikeli/zehirli madde içme	
Diğer (belirtiniz)	

- İlk defa kaç yaşında kendinize zarar verdiniz? (.....)
- En son ne zaman kendinize zarar verdiniz? (Yaklaşık gün/ay/yıl) (.....)

Ek B. Demografik Bilgi Formu (devam)

12. Hiç intihar girişiminde bulundunuz mu?

Hayır	
Evet	

- Evet ise sayısını belirtiniz_____
- Gerçekleştiği zamanki yaş ya da yaşları belirtiniz_____
- Girişim sonrasında herhangi bir psikolojik yardım aldınız mı?
☐ Evet, ☐ Hayır

Ek C. Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Örnek Maddeleri

Aşağıdaki 5 seçenekten her bir soru için sizi en çok tanımladığını düşündüğünüz seçeneği işaretleyiniz.

1 = Beni kesinlikle tanımlamıyor 2 = Beni pek tanımlamıyor 3 = Ne tanımlıyor ne de tanımlamıyor 4 = Beni biraz tanımlıyor 5 = Beni kesinlikle tanımlıyor

	MADDELER	1	2	3	4	5
1.	Bazı arkadaşlarım benim öfkeli biri olduğumu söylerler.					
2.	Gerekirse hakkımı korumak için şiddete başvurabilirim.					
3.	Birisi bana fazlasıyla iyi davrandığında “Acaba benden ne istiyor?” diye düşünürüm.					
4.	Arkadaşlarımın görüşlerine katılmadığım zaman bunu açıkça söylerim.					
5.	Öfkeden deliye döndüğümde bir şeyler kırıp dökerim.					

Ek D. Duygu Düzenleme G  l kl r   l      rnek Maddeleri

Aşağıdaki cümlelerin size ne sıklıkla uyduğunu altlarında belirtilen 5 dereceli  l  ek üzerinde değerlendiriniz. Her bir cümlenin altındaki 5 noktalı  l  ekten, size uygunluk yüzdesini de dikkate alarak, yalnızca bir tek rakamı yuvarlak içine alarak işaretleyiniz.

1. Ne hissettiğim konusunda netimdir.

bazen (%11-%35)		�o�u zaman (%66-%90)	
1-----2-----3-----4-----5			
hemen hemen hiç (%0-%10)	yaklaşık yarı yarıya (%36-%65)	hemen hemen her zaman (%91-%100)	

2. Ne hissetti imi dikkate alırım.

bazen (%11-%35)		�o�u zaman (%66-%90)	
1-----2-----3-----4-----5			
hemen hemen hiç (%0-%10)	yaklaşık yarı yarıya (%36-%65)	hemen hemen her zaman (%91-%100)	

3. Duygularım bana dayanılmaz ve kontrolsüz gelir.

bazen (%11-%35)		�o�u zaman (%66-%90)	
1-----2-----3-----4-----5			
hemen hemen hiç (%0-%10)	yaklaşık yarı yarıya (%36-%65)	hemen hemen her zaman (%91-%100)	

4. Ne hissettiğim konusunda hiçbir fikrim yoktur.

bazen (%11-%35)		�o�u zaman (%66-%90)	
1-----2-----3-----4-----5			
hemen hemen hiç (%0-%10)	yaklaşık yarı yarıya (%36-%65)	hemen hemen her zaman (%91-%100)	

5. Duygularıma bir anlam vermekte zorlanırım.

bazen (%11-%35)		�o�u zaman (%66-%90)	
1-----2-----3-----4-----5			
hemen hemen hiç (%0-%10)	yaklaşık yarı yarıya (%36-%65)	hemen hemen her zaman (%91-%100)	

Ek E. Kişilik İnanç Ölçeği - Kısa Formu Örnek Maddeleri

Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuyunuz ve HER BİRİNE NE KADAR İNANDIĞINIZI belirtiniz. Her bir ifadeyle ilgili olarak ÇOĞU ZAMAN nasıl hissettiğinize göre karar veriniz.

		Ne Kadar İnanıyorsunuz?				
		Hiç	Biraz	Orta Derecede	Çok Fazla	Tümüyle
1	Aşağılanma veya yetersizlikle karşılaşmak dayanılmaz bir şeydir.	0	1	2	3	4
2	Ne pahasına olursa olsun rahatsızlık verici durumlardan kaçınmalıyım.	0	1	2	3	4
3	Eğer insanlar dostça davranıyorlarsa beni kullanmaya ya da sövmeye çalışıyor olabilirler.	0	1	2	3	4
4	Bir yandan yetkili kişilerin hakimiyetine karşı direnmeli ama aynı zamanda onaylarını ve beni kabullenmelerini de korumalıyım.	0	1	2	3	4
5	Rahatsız edici duygulara katlanamam.	0	1	2	3	4
6	Kusurlar, eksikler ya da yanlışlar hoş görülemez.	0	1	2	3	4
7	Diğer insanlar sıklıkla çok şey isterler.	0	1	2	3	4
8	İlgi merkezi olmalıyım.	0	1	2	3	4
9	Eğer bir sistemim olmazsa her şey darmadağın olur.	0	1	2	3	4
10	Hak ettiğim saygının gösterilmemesi veya hakkım olanı alamamak dayanılmaz bir durumdur.	0	1	2	3	4

Ek F. Beck Depresyon Envanteri Örnek Maddeleri

Aşağıda gruplar halinde bazı cümleler verilmektedir. Öncelikle her gruptaki cümleleri dikkatle okuyarak, BUGÜN DÂHİL GEÇEN HAFTA içinde kendinizi nasıl hissettiğinizi en iyi anlatan cümleyi seçiniz.

- 1) (0) Üzgün ve sıkıntılı değilim.
(1) Kendimi üzüntülü ve sıkıntılı hissediyorum.
(2) Hep üzüntülü ve sıkıntılıyım. Bundan kurtulamıyorum.
(3) O kadar üzgün ve sıkıntılıyım ki, artık dayanamıyorum.
- 2) (0) Gelecek hakkında umutsuz ve karamsar değilim.
(1) Gelecek için karamsarım.
(2) Gelecekte beklediğim hiçbir şey yok.
(3) Gelecek hakkında umutsuzum ve sanki hiçbir şey düzelmeyecekmiş gibi geliyor.
- 3) (0) Kendimi başarısız biri olarak görmüyorum.
(1) Başkalarından daha başarısız olduğumu hissediyorum.
(2) Geçmişe baktığımda başarısızlıklarla dolu olduğunu görüyorum.
(3) Kendimi tümüyle başarısız bir insan olarak görüyorum.
- 4) (0) Her şeyden eskisi kadar zevk alıyorum.
(1) Birçok şeyden eskiden olduğu gibi zevk alamıyorum.
(2) Artık hiçbir şey bana tam anlamıyla zevk vermiyor.
(3) Her şeyden sıkılıyorum.
- 5) (0) Kendimi herhangi bir biçimde suçlu hissetmiyorum.
(1) Kendimi zaman zaman suçlu hissediyorum.
(2) Çoğu zaman kendimi suçlu hissediyorum.
(3) Kendimi her zaman suçlu hissediyorum.

Ek G. Etik Kurul Kararı

Ek G. Etik Kurul Kararı (devam)

